

1a



СУРМАЧ

UKRAINIAN INFORMATION SERVICE

Лондон

липень-грудень

1966

«СУРМАЧ» — Журнал Об'єднання
бувалих Вояків Українців у В. Британії

"SURMACH" — Quarterly Magazine
of the Association of Ukrainian Former
Combatants in Great Britain
49, Linden Gardens, London, W.2. — U.K.

Редагус Колегія
Гол. ред. д-р С. М. Фостун
Статті підписані прізвищем чи псевдо-
німом не завжди відповідають поглядам
Редакції.
Редакція застерігає собі право ско-
рочувати статті й виправляти мову.

Складання: І. Волощак.

З М І С Т

СУРМАЧ

Стор.

1. Д-р Святомир М. Фостун: ДОБА ВИЗВОЛЬНИХ ВОЄН І ПАРТИЗАНСЬКОЇ СТРАТЕГІЇ	1
2. М. Верес: НЕ ТРЕБА ПЛАКАТИ	3
3. Сот. І. К. Гвоздик: РАКЕТНА І НУКЛЕАРНА ЗБРОЯ	4
4. Д-р Левіс Г. Гани: ПОВСТАННЯ І ПАРТИЗАНСЬКА БО- РОТЬБА	14
5. Полк. А. М-в: ЗВ'ЯЗОК У ДИВІЗІЇ З ДА	27
6. Петро Дорошко: ПОКЛИК ВІКІВ	34
7. Пор. Є. Попівський: ВОЯЦЬКИЙ ДУХ	34
8. Ігор Шанковський: ВЕРШНИК	47
9. Пор. Ф. Кордуба: КРИЗА БУНДЕСВЕРИ	47
10. М. Матчак: ІДЖЕА МАРІНА	49
11. ВІЙСЬКОВА ХРОНІКА	53
12. ОГЛЯД ВІЙСЬКОВОЗНАВЧИХ ВИДАНЬ	57
13. ВІЙСЬКОВІ ВИДАННЯ	69
14. СПРОСТУВАННЯ	76
15. ЗВІТ Ч. 2 з діяльності Капітули проп. відзнак І УД	76
16. З ДІЯЛЬНОСТІ ОБВУ	77

» О С А «

1. Томків: ВЕЛИКА ДВІЙКА РОЗІГРАЄ ПАРТІЮ (карикатура)	89
2. Ірек: КОМБАТАНТУ (фейлетон)	90
3. ЩО ПИСАЛА ОСА 19 РОКІВ ТОМУ	93
4. ДРІВНІ ЖАРТИ	94

Д-р Святомир М. ФОСТУН

ДОБА ВИЗВОЛЬНИХ ВОЄН І ПАРТИЗАНСЬКОЇ СТРАТЕГІЇ

Нагромадження запасів нуклеарної зброї у повоєнних часах унеможливлювало дотепер будь-який більшого масштабу збройний конфлікт між вільним світом і комуністичним бльоком. Так звана «холодна війна» проходила під знаком експансивної політики комуністичного бльоку і званої політики «стримування», яку вів західний світ, а зокрема З'єдинені Держави Америки. В рамках холодної війни великодержави обидвох протилежних бльоків постійно залякували одна другу нуклеарною зброєю, малюючи жахливі картини атомної війни, яка може принести загибель усьому людству. Здавалося б, що в атомній добі всякі війни мусіли б бути виключені навіть з овиду. Одначе, як не дивно, але в словнику воєнної доктрини з'явився новий мілітарний термін — «обмежена війна», під якою треба розуміти партизанську війну або «внутрішню» чи визвольно-революційну війну.

Нова мілітарна концепція була дуже швидко прийнята у світі, доказом чого стали «обмежені» внутрішні війни в Індокитаї, Альжирі, Малайях, Конго, Кубі, Кіпрі, й теперішня війна у В'єтнамі. Цю концепцію радо підхопили теж і комуністичні військові стратеги та партійні кола, бо власне вона якнайкраще відповідала їхнім експансивним плянам, і її широко застосували там, де це можна було зробити.

«Обмежена війна» — це в більшості війна партизанська, як показує приклад теперішньої війни у В'єтнамі. Знаємо, що партизани явище не нове і в історії людства воно не є модерним. Але воєнна доктрина ХХ-го століття бачить партизанів у цілковито іншому світлі, як у минулому. Теперішні партизани або змагаються за захоплення влади, або вони є знаряддям чужої агресії (В'єтконг).

Виступаючи в такому характері, партизани мусять мати підтримку населення. Якщо вони не можуть перемогти противника прямими бойовими діями, вони воюють із ним не лише мілітарно, але також і психологічно та пропагандивно. «Без ясної політичної цілі партизанська боротьба засуджена на невдачу, тому її політичні гасла завжди мусять іти впарі з прагненнями народу. Земельна реформа, націоналізм, убогість, корупція, режим, визиск робітників, ворожа окупація — це проблеми, які партизани можуть дуже широко використовувати у своїй пропаганді. З'єднавши собі такою пропагандою маси, партизани можуть бути певні у своїй перемозі», — говорить Мао Тсе-тунг у написаній ним праці «Партизанська боротьба» ("Mao Tse-tung on Guerilla Warfare"). Translated by Brigadier General S. B. Griffith, New York, 1961).

Він розглядає такі три важливі чинники партизанської війни — територія, час і бажання воювати. Якщо до згаданих чинників іще долучити людський матеріал, тоді партизанська боротьба матиме великі можливості перемоги. Воєнна доктрина

Мао Тсе-тунга не турбується питанням, у який спосіб можна успішно закінчити війну, а, навпаки (всупереч західній військовій доктрині), розглядає можливості її продовження, поділяючи всі військові дії на три основні періоди: а) стратегічна оборона, б) підготовка офензиви й в) офензива. В усіх трьох періодах присвячується дуже велику увагу політичній пропаганді. «Коли комуністична армія воює, то вона воює не тому, щоб воювати, але щоб агітувати маси, організувати їх і помагати їм захопити революційну владу в свої руки. Без таких основних завдань боротьба втрачає свій сенс» — каже Мао Тсе-тунг.

Військова доктрина Мао Тсе-тунга стала майже догмою для комуністичних партизанів у Малайях, Індонезії, на Філіппінах, та мала й має великий вплив на революційні азіатсько-африканські визвольні рухи. Індонезійський генерал Абдул Гаріс Насуціон, колишній учасник індонезійського революційного фронту й один із керівників партизанської боротьби проти голландців у 1945-1949 рр., так само наголошує важливу роль пропагандистського і психологічного фронтів партизанської боротьби. Він каже:

»Для перемоги є конечно потрібні сильні — політичний, психологічний, соціальний та економічний — фронти. Тому всі верстви народу повинні бути втягнені в революційну боротьбу. Психологічний фронт має два важливі завдання — послаблювати і як тільки можливо знищувати моральну силу ворога, а також зміцнювати духову силу власного народу. Політичний — послаблює ворога в політично-дипломатичній площині та збільшує число його ворогів, а завданням економічного фронту є знищення ворожих ресурсів і зміцнення своїх власних. Таким чином, визвольна війна охоплює наріз тотально, і в ній беруть участь усі його верстви» (*"Fundamentals of Guerilla Warfare"*. Abdul Hans Nasution. London, 1965, 324 pp.).

Добре розпрацьована і зреалізована концепція визвольної боротьби індонезійців принесла їм у результаті перемогу та усамотійнення.

Немає сумніву, що ідея, революційна організація і боротьба приєднують людей на сторону революційних сил. Особливе значення має ідеологія, яка визначає цілі визвольної війни, її програму в засадничих питаннях нового ладу та шлях переведення тих цілей у життя. Основні ідеї мусять бути чіткі й незмінні. Якщо почати їх міняти, чи достосовувати до обставин або тактичних міркувань, вони одразу втрачають свою притягальну силу, а це відбивається дуже відчутно на цілості революційної боротьби. Її перемога залежить у першу чергу від динаміки й рушійної сили ідеї, від того, як і наскільки ця ідея відповідає духовості народу, його прагненням, наскільки вона мобілізує героїчні елементи нації, наскільки захоплює всі верстви народу й уміє сконсолідувати їх до тотального спротиву ворогові.

Вищезгадані аспекти були покладені широко в стратегію боротьби Української Повстанської Армії з обидвома окупантами. »Ідеї УПА, — казав свого часу шеф МВД УРСР, — розвалювали підвалини Советського Союзу, робили советську армію непевною, мобілізували інші народи...» Концепції УПА й АБН про ставку на національно-визвольні повстання різних поневолених народів у Советському Союзі є й далі постійно актуальними, й вони можуть розв'язати політичну кризу сучасного світу, який живе у страху від марива нуклеарної війни, бо наша доба — це час національних революцій і визвольних воєн, що можуть розвалити большевицьку й китайську комуністичні імперії.

На жаль, Захід ще й досі ігнорує визвольну концепцію поневолених народів, потішаючи себе фальшивою ставкою на т. зв. »мирну коекзистенцію«, »лібералізацію і демократизацію комуністичних режимів«, і залякує свого мирного громадянина »жовтою небезпекою« з сходу, проти якої треба пактувати з Москвою. За таке пактування Захід може заплатити колись дуже дорого, бо історія доказує, що досі ще ніяка держава не вийшла добре у спілкуванні з москалями. Варто про цю аксіому не забувати західним політикам.

НЕ ТРЕБА ПЛАКАТИ...

Не треба плакати, мій друже,
Ти — з плем'я тих, що без ридань
Ідуть невтомно, вічно-дужі,
Крізь бурі днів у ніжну рань.

Він теж іде. Не стримуй чину,
Не борозди слізьми чола,
Вояк — твій любий, і мужчина,
На нього ждуть важкі діла.

Бо нам встелились дні гранчасті,
Їх треба з боем перейти,
Тож не впивайся власним щастям,
Про долю краю думай ти,

І хай звеличить біль розлуки
Сьогодні вам чіткий наказ,
Стисни ж, як друг, вояцьку руку
І поцілуй в останній раз,

А завтра вийди на світанні
До тих самих росистих мальв,
Вони вгамують всі зітхання,
Вони розрадять серця жаль

І перекажуть без омани
Про те, що чули од вітрів,
Чому то він тебе — кохану —
На кріс вояцький замінив.

А ти подивишся на небо,
На взмет заграє, тоді збагнеш,
Чом надійшла йому потреба
Піти слідом вояцьких стеж...

Лише не плач, не плач, мій друже,
Ти — з плем'я тих, що без ридань,
Ідуть невтомно, вічно-дужі
Крізь бурі днів у ніжну рань.

З НАДХОДЯЧИМИ СВЯТАМИ РІЗДВА ХРИСТОВОГО ВІТАЄМО ЩИРО-
СЕРДЕЧНО ІЄРАРХІВ І ДУХОВЕНСТВО УКРАЇНСЬКИХ ЦЕРКОВ, УВЕСЬ
УКРАЇНСЬКИЙ НАРІД НА РІДНИХ ЗЕМЛЯХ І НА ЧУЖИНІ, ВСІ УКРАЇНСЬКІ
КОМБАТАНТСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ, УКРАЇНСЬКУ КОМБАТАНТСЬКУ РАДУ, УК-
РАЇНСЬКИХ ГЕНЕРАЛІВ, СТАРШИН, ПІДСТАРШИН І ВОЯКІВ, ПРОВОДИ І
ЧЛЕНСТВО УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАДСЬКИХ УСТАНОВ, ЖІНОЧИХ, МОЛОДЕ-
ЧИХ, СТУДЕНТСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ, НАУКОВІ УСТАНОВИ, ОКРУЖНИХ
ЗВ'ЯЗКОВИХ, УПРАВИ І ЧЛЕНІВ УСІХ КЛІТИН ОБВУ, ТА ШЛЕМО ВСІМ НАШІ
ЩИРІ ВОЯЦЬКІ ПОБАЖАННЯ.

ГОЛОВНА УПРАВА ОБВУ

РАКЕТНА Й НУКЛЕАРНА ЗБРОЯ

Світові великодержави вже від довшого часу приступили до продукції найпотужнішої ракетно-нуклеарної зброї, що має масово-руйнуючу силу. Виготовлення такої зброї ґрунтується на наступних стратегічних принципах: 1). Як найбільша віддаль лету набою або вибухового апарату; 2). Точність попадання у ворожу ціль; 3). Ефективна можливість керування набом або апаратом на віддалі і 4). Найефективніша вибухова сила набою чи апарату.

Над реалізацією вищенаведених основних принципів при конструкції нової найнебезпечнішої зброї працювали в минулому і працюють тепер тисячі науковців, інженерів і техніків усіх великодержав, безперервно її удосконалюючи.

Одним із родів цієї зброї є ракети, наповнені вибуховими речовинами. За своїм рухом і формою ракети розподіляються на дві групи — балістичні й саморухомі. Прототипи балістичних ракет — міномети — були застосовані вже в часі першої світової війни, бо, як відомо, міномет будується на принципі виштовхування набою по балістичній траєкторії.

Під час другої світової війни ракетна зброя знайшла далеко ширше примінення. На озброєнні німецької армії, наприклад, були ракетні батареї «небельверфери», «панцерфавсти», «панцерштреки» тощо, а в другій фазі цієї війни советська армія одержала на своє озброєння ракетну батарею, яка фігурувала під назвою «катюші». Американська армія мала на озброєнні ракетні батареї також. Але вся ракетна зброя років другої світової війни була побудована на принципі балістичного лету, і тільки німецькі інженери й техніки пішли набагато вперед, створивши й застосували в третій фазі війни саморухомі ракети «V-I» та «V-II».

Обидві ці ракети дали початки народженню сучасної наймодернішої ракет-

ної зброї, отже, німці перші почали виготовляти зброю масового знищення. Тому власне після капітуляції Німеччини як альянтські держави, так і Советський Союз гарячково шукали за всім, що торкалося конструкції вищезгаданих ракет і осягли в цьому напрямі багато. Американцям удалося захопити в свої руки д-ра Вернера фон Бравна, директора технічного відділу закладів, які виготовляли «V-II».

Продукція ракетної зброї у Советському Союзі оповита величезною таємницею, і немає ніяких відомостей про його осяги в цій ділянці. Лише в останніх роках, з нагоди різних урочистостей, ракети советської продукції були проведені кілька разів по Червоній площі в Москві, а присутні могли їх тільки побачити. І це все. Тому наведемо деякі досягнення ЗДА в будові ракетної зброї, але перед тим зупинимось на тому, що являє собою ракета.

Кожна ракета має сигароподібний корпус, довжина та поперечний перекрій якого залежать від конструктивних даних і призначення ракети. Внутрішня частина ракети розподіляється на п'ять камер, в яких, залежно від конструкції, знаходяться наступні складники: вибухова речовина, електронна апаратура, паливні середники, рушійні засоби та електронно-механічний відділ для керування ракетою в її політі. Отже, ракета, як цілість, являє собою самокерований летунський апарат або, кажучи іншими словами, саморухомий набій.

За своїм призначенням ракети діляться на дві категорії: протилетунські, які вживаються для знищення стратегічних цілей, і тактичні, що використовуються у тактичних боях. Форма й розміри обидвох видів знову ж таки залежить від призначення, але в основному вони схожі. Різниця заключається в силі вибуху, тоннажі, далекосяжності лету й конструкції системи керування.

Якщо ми для прикладу візьмемо ракету «MT-61» («Матадор»), яка призначена для обстрілу стратегічних цілей ворога, й порівняємо з ракетою «СС-А-17» («Армійський капрал»), призначеною для поразення тактичних цілей, то знайдемо між ними таку різницю: в першій силовим рушієм являється промениста турбіна й ціла система керування ракетою здійснюється за допомогою електронно-радарної апаратури, яка за кілька секунд розвиває силу поштовху на віддаль

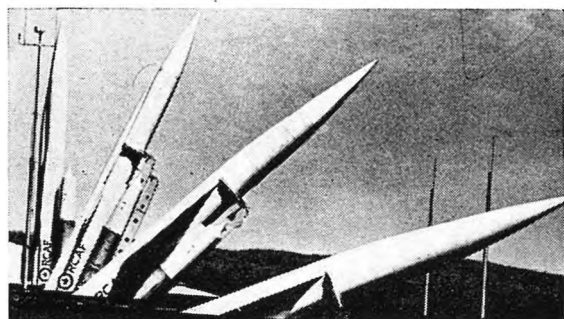
приводиться в рух ракетним мотором, розвиває швидкість 960 кілометрів на годину й має засяг дії від 320 до 640 кілометрів. Цей рід ракети є на озброєнні підводних човнів.

Повітряна оборона наземних військ та військово-морської фльоти ЗДА вживає ракету «Ніке». Вона посідає дві пари крил, а її рушійне паливо важить дещо більше однієї тонни. Променева турбіна розвиває швидкість ракети до приблизно 240 кілометрів на годину, а радіус її дії дорівнює 18 км. Ракета «Ніке» може вистрілюватися як поодинокі, так і сальвами. На відміну від вищезгаданих ракет, вона керується радарними обладнаннями з бази вистрілення, яка складається з двох частин: бази стаціонарування батареї та контрольного пункту, що, будучи віддалені, все ж таки мають між собою прямий і безпосередній зв'язок.

На контрольному пункті є три радарні обладнання, електронно-механічна апаратура, обчислювальні пристрої та силове устаткування — генератори. Вистріл ракети відбувається так: перший радар устійнює місце перебування ворожих літаків, а другий радар знаходить їх віддаль та висоту лету. Ці дані передаються до відділу обчислювальної апаратури, яка обраховує докладно все, що необхідно для вистрілу. Підраховані показники приймає третій радар, який вистрілює ракету й керує її польотом.

Одна батарея ракет «Ніке» займає площу 20-ти гектарів, на якій, крім вистрілень і контрольного пункту, знаходяться також магазини вибухових речовин та збірники пального. Одні й другі мусять мати надійний захист, бо існує небезпека вибуху в околиці вистрілу ракети. Коли ж ракета через технічні ушкодження або з інших будь-яких причин не потрапить в ціль і не вибухне, її унешкідливлюють при досягненні землі за допомогою спеціального електронного апарату, вмонтованого в головній частині корпусу.

Крім вищеперелічених ракет, є ще міжконтинентальні, які несуть на собі ядерні або атомні головки та є різних



На сторожі далеких канадійських просторів стоять грізні далекосяглі ракети.

22.500 кілометрів. Завдяки ж витраті пального, після перелету приблизно 960 кілометрів, вага ракети зменшується, але зате збільшується рушійна сила турбіни, швидкість лету та висота підйому.

Натомість у ракеті «СС-А-17» система керування здійснюється при допомозі радару доти, доки ракетний мотор не винесе ракету на балістичну траєкторію, по якій вона летить далі. Будучи наладована тяжкою вибуховою речовиною, ця ракета вживається для обстрілу ворожих об'єктів та має засяг дії від 30 до 80 кілометрів.

Ракета під назвою «Регулус» різниться від двох попередніх насамперед обтічною формою корпусу, який, не посідаючи зовсім хвоста, має двоє крил. Стартує вона за допомогою двох викидувачів,

зразків. Одним із них являється ракета «Атлас», що має ядерну головку. Її балістична траєкторія — це еліптична лінія. При вільному падінні з великої висоти на ворожу ціль ракета керується зовсім простою апаратурою і може бути легко збита ворожою протилетунською зброєю. Тому для уникнення якихось ушкоджень вона, маючи засяг дії 8.000 кілометрів, повинна летіти на великій висоті зі швидкістю 14.400 кілометрів на годину. Тулуб ракети має величину важкої вантажної автомашини, а в ньому вмонтовані численні прилади й апарати,



Ракета на транспортнику готова до вистрілу.

як також електронний «мозок», що мусять працювати безперебійно-прецизно для того, щоб ракета потрапила в ціль. Для ракетного двигуна «Атласу» готується спеціальне паливо, змішане з кон-

денсованим гелієм, яке розвиває неймовірну силу поштовху.

Останніми часами з'явилися чутки про багато сильнішу зброю, але, оскільки про неї нічого не пишеться на сторінках військових журналів чи інших видань, немає змоги подати інформації в цій справі. Але можна сказати з певністю, що чільне місце поміж усіми сьогодинішніми засобами війни займає атомна бомба, будучи майже рішальним видом зброї, і через це викликає більше зацікавлення військовиків, ніж усі її інші види.

Якщо десять років тому військова преса говорила про атомну бомбу, яка мала б бути вжита в запіллі ворога, то тепер цей погляд змінився. Ведуться дослідження над тактичною атомною бомбою та атомною артилерією, а їх випробовують навіть на звичайних військових маневрах. Тому сьогодні важко сказати, що буде в майбутньому й чи всякі роззброєнєві конференції та шалена протиатомна агітація доведуть до знищення атомних бомб. Покищо лишається фактом, що в наступній війні цей рід зброї відіграватиме домінуючу роль.

Немає ніякого сумніву в тому, що США мають перевагу над Советським Союзом як у кількості нагромаджених запасів атомного потенціалу, так і в його потужності. Завдяки цьому, вони так швидко не зречуться тієї зброї, з якою дуже рахуються большевики. Деякі військові експерти твердять, що, мовляв, немає чого піднімати галасу в нуклеарному питанні, бо, побоюючись відплатного удару такою самою зброєю, жодна з воюючих сторін атомної бомби не вживе. Вони базують свої твердження на тому факті, що в роках другої світової війни ані одна держава не вжила газів, хоч усі їх мали.

З такими твердженнями важко погодитися, бо атомні бомби аж ніяк не можна порівняти до газів. І нищівна сила, і способи примінення, і моральний вплив цих родів зброї цілковито різні. Кожний військовик знає, що в першій фазі першої світової війни німці вжили гази на французькому фронті, завдавши розта-

шованим там французьким дивізіям утрат, які дорівнювали понад 90% їх загального кількісного складу. Однак наприкінці війни, тобто в її третій фазі, втрати від газових атак вже не перевищували 10%, і тому можна сміло сказати, що застосування газів не мало ніякого впливу на вислід війни. Натомість, дві атомні бомби, скинені американцями на японські міста Гірошіму й Нагасакі, приспішили кінець другої світової війни на кілька місяців.

Не можна, однак, думати, що атомна бомба виконає все. Крім неї, треба мати всі інші роди зброї, як ми це бачили в другій світовій війні. Але тому, що атомна бомба є дуже грізною зброєю, а в майбутньому її значення збільшуватиметься з кожним роком, необхідно, щоб військовики знали все те, що їм потрібно знати про атомну бомбу, а зокрема про слідуючі речі: 1). Загальне діяння атомної бомби — сила нищення, властивості атомних вибухів, їхній вплив на матеріяли і вплив на людину; 2). Цілі для атомних бомб; 3). Способи транспортування атомних бомб до цілі; 4). Протиатомна оборона; 5). Вплив атомної бомби на тактику і стратегію; 6). Вплив бомби на матеріяльну частину і 7). Її вплив на організацію війська.

1. ЗАГАЛЬНЕ ДІЯННЯ АТОМНОЇ БОМБИ

Не зважаючи на те, що досі атомна бомба не належала до середників, які за одним разом могли б знищити всю земну кулю чи навіть одну державу, все ж таки її діяння є величезне. Базуючись на тому, що свого часу сказав президент ЗДА Труман, подаючи відомості про вжиття першої атомної бомби, слід уважати, що її експлозійна сила дорівнює силі вибуху 20.000 тонн вибухової речовини ТНТ. Крім того, до сили самого вибуху ще треба додати енергію різноманітного випромінювання.

Страхітливу руйніницьку силу атомної бомби найкраще характеризують наступні дані: в Гірошімі 66.000 осіб було вбито і 69.000 поранено й попарено, а в Нагаса-

кі 39.000 вбито та 25.000 поранено. Менший вибуховий ефект у Нагасакі пояснюється тим, що це місто розташоване між значними горбами, які власне й обмежили засяг експлозії. Знищення, заподіяні атомною бомбою в Нагасакі, найкраще описала англійська місія у Японії, даючи у своєму рапорті порівняння такого роду. Якби така бомба вибухла на тій самій висоті над англійським містом, то вона:

а) зруйнувала б цілковито все в радіусі 3.000 стіп від центра вибуху,

б) ушкодила б будинки так, що їх неможливо було б відремонтувати, в радіусі до 1 милі,

в) ушкодила б будинки так, що вони були б непридатні до житла без капітальної направи, в радіусі 1,5 милі.

Коли б така бомба вибухла над Лондоном, то вона знищила б зовсім 30.000, поважно ушкодила б 35.000 і частинно ушкодила 50.000-100.000 будинків. Таким чином, 400.000 осіб утратили б дах над головою, хоч, може, половина цього числа віднайшла б його після переведення ремонту.

Англіїці підраховували також пересічну кількість забитих від вибуху різних бомб у місцевостях, де густота населення дорівнює одній особі на 1.000 квадратних стіп. Вийшло, що звичайна 500-фунтова летунська бомба забила б 6 осіб, однотонна — 30 осіб, а атомна — 75.000 осіб. Таким чином, у середньої величини англійському місті від експлозії атомної бомби згинуло б 50.000 осіб, тоді як вибух німецької ракетної бомби »V-II« спричиняв смерть 75 осіб.

Коли вибухає атомна бомба, створюється хвиля такого високого тиску, силу якого не можна порівняти з жодним іншим, викликаним вибухом звичайної бомби. Ця хвиля відрізняється від хвилі вибуху ТНТ не тільки своїм тиском і засягом, але також і довготривалістю. В той час коли перша додатна хвиля вибуху звичайної бомби не триває довше, як пару тисячних секунди, то тривалість хвилі вибуху атомної бомби становить мало не цілу секунду. Всі обсерватори експлозій атомних бомб у Нью-

Мехіко та в Японії стверджують, що хвиля тиску більше була подібна до дуже сильного подуву вітру, а не до гострого струсу.

Як уже зазначалося, вибух атомної бомби створює надзвичайно сильні випромінювання. Більшість із них можна означити як промені з різними довжинами хвиль — починаючи від теплової хвилі, яка має дуже велику довжину, і закінчуючи на т. зв. променях гама, довжина яких є коротша від застосовуваних у медицині рентгенівських променів. А відомо ж, що ті промені, швидкість яких дорівнює швидкості світла, можуть убивати людей або викликати сильні опечення.

Пошкодження будинків при атомній експлозії відбувається подвійним способом: спочатку подувом, а потім вогнем, який виникає внаслідок теплового випромінювання. З огляду на те, що тиск атомного подуву приблизно дорівнює тискові, який постає в одному місці від вибуху 20.000 тонн ТНТ, можна припускати, що коли б цю кількість ТНТ розкидати на більшій поверхні, то вона наробила б далеко більше спустошень. В дійсності так не є, бо нормальний вибух нищить будинки тільки частинно, а експлозія атомної бомби, охоплюючи їх цілковито, змітає з поверхні землі, незалежно від величини цих будинків.

При всіх атомних вибухах після першої додатної хвилі приходить друга — від'ємна, тобто всисна, сила якої є далеко менша, але час тривання її багато довший. Внаслідок цього, при нормальному вибухові більшість знищень викликається дією всисного тиснення, тому що час додатного тиснення дуже короткотривалий. Коли ж експлодує атомна бомба, переважаючи більшість знищень робить перша додатна хвиля.

ПОРАЖЕННЯ ЛЮДЕЙ ПРИ ВИБУХОВІ АТОМНОЇ БОМБИ

Під час вибуху атомної бомби поразення людей виглядає так:

а) попарення чи опечення від ультрафіолетових променів або вогню, викликаного вибухом;

б) поразення радіоактивними променями гама й бета, які з'являються одночасно з вибухом;

в) поразення від променів, що виникають з інших побічних джерел — із матеріалів розбиття, які мають радіо-



Була вжита нуклеарна зброя (на маневрах) і вояки в охоронному одязі провіряють радіоактивно дію.

активні властивості, або з матеріалів, які внаслідок вибуху зробилися радіоактивними;

г) механічні поранення від уламків, що розлітаються на всі боки в моменті вибуху, та будов, які валяться;

г) поразення від безпосереднього діян-
ня тиску під час вибуху.

Відомо, що проміння, проникаючи в
живі організми, спричиняють те, що
атоми їхніх клітин набувають нові влас-
тливості або втрачають частину своїх
електронів, через що в організмах насту-
пають хемічні зміни, подібні до хеміч-
ного отруєння. Деякі проміння, особливо
гама, мають велику здатність проникан-
ня. Навіть незначно уразивши шкіру
або інші органи, вони дістаються до моз-
ку, кісток і кровоносних судин, убиваю-
чи в них білі тільця.

Проміння, які є головною причиною
поражень людини, можна усистематизу-
вати в слідуєчому порядку:

а) проміння гама — рід світлових про-
менів, подібних до рентгенівських, але
проникаючих значно глибше в людський
організм. Найкраща охорона перед ними
це такі метали, як залізо й оливо;

б) проміння бета, які несуть у собі
електрони дуже великої швидкості. Во-
ни дуже легко поглинаються різними
матеріалами. Тому навіть звичайний
одяг у значній мірі може охоронити пе-
ред ними;

в) нейтрони — частини атома, що від-
діляються від нього при розбитті його
ядра. Їх засяг є менший, як у променів
гама чи бета, але в полі цього засягу во-
ни діють дуже сильно.

Під час атомних вибухів у Японії біль-
шість поразень викликали проміння
бета і нейтрони, а ці поразення насту-
пили в моменті вибуху. Деякі з них
прийшли пізніше, але поразень, спричи-
нених спізненою радіоактивністю, не бу-
ло. А тим часом експеримент на Бікіні
підтвердив, що згубна дія смертоносних
променів після вибуху атомної бомби мо-
же тривати кілька годин, днів, тижнів,
а навіть місяців, спеціально тоді, коли
бомба експльодує на невеликій висоті від
поверхні землі.

При розщепленні ядер урану або плу-
тону кожний з їхніх атомів розбивається
на два легші й дуже радіоактивні. Не
зважаючи на те, що вибух розкидає їх
на широкі простори, вони являють собою
велику небезпеку в біологічному відно-

шенні. В Японії не було поразень від
продуктів розщеплення, частин вибухо-
вого матеріалу або радіоактивності. Це
тому, що обидві бомби вибухли на вели-
кій висоті. Але, коли атомна бомба
експльодує близько від поверхні землі
або у воді, тоді радіоактивність може бу-
ти дуже великих розмірів, що підтвер-
див згаданий вище бікінський експери-
мент.

Установлено, що тиск атомного подуву
є більший від усього, знаного дотепер,
але факт, що в Японії від нього згинуло
порівнюєче небагато людей, треба зав-
дячувати тій висоті, на якій вибухли
обидві бомби. Вона була обрахована ду-
же старанно й саме так, щоб тиск подуву
охопив якнайбільшу площу нищення, а,
рівночасно, щоб експльозії не спричини-
ли радіоактивності, яка перешкодила б
американським військовим з'єднанням і
науковцям вступити на терени, знищені
бомбами. Але все таки тиск був досить
сильний для того, щоб зруйнувати всі
будинки з винятком тих, які мали бе-
тонові конструкції і могли витримувати
землетруси.

Вчені підраховали, що для ушкоджен-
ня легенів людини потрібне тиснення
принайменше 220 фунтів на один квадра-
товий цаль, а для поразення інших
органів — ще більший. Натомість, для
зруйнування будинку вистачить значно
меншого тиску, бо вирішними чинниками
є цілість сили, цього тиску, час і поверх-
ня, на якій він діє. Механічні ушкоджен-
ня в Японії були досить значні, а вели-
чезна сила вітру побила людей навіть
на віддалі однієї милі від центру вибуху.

Що ж торкається випромінювання, то
його максимальну кількість, яку може
витримати людина без ушкодження сво-
го здоров'я, можна визначити двома
шляхами: або встановити ту кількість,
що надходить стало, або одноразову
знову ж таки максимальну кількість.
Всякі дані в цій галузі оголошувати за-
боронено, але все ж таки деякі вказівки
було подано.

ЯК ПРОХОДИТЬ ХВОРОБА ЛЮДИНИ, УШКОДЖЕНОЇ ДІЄЮ ПРОМІННЯ, В РІЗНИХ СТУПЕНЯХ

I. СТУПІНЬ ДУЖЕ ГОСТРИЙ. Перший день, по одній-двох годинах — млість і блювання; 2-ий-3-тій і 4-тий день — немає виразних проявів; 5-тий день — розвільнення; 6-ий — блювання; 7-ий — запалення порожнини рота й горла; 8-ий — гарячка; 9-ий — раптове обезсиллення; 10-ий — смерть (правдоподібна до 100%).

II. СЕРЕДНІЙ СТУПІНЬ УШКОДЖЕННЯ. Перший день, після однієї-двох годин — млість і блювання; 2-гий-9-тий день — немає виразних проявів; 10-ий — починає випадати волосся; 18-ий — брак апетиту й загальна слабкість; 20-ий — гарячка; 21-ий — гостре запалення порожнини рота й горла; 27-ий — блідість; 28-ий — розвільнення і кровотеча з носа; 30-ий — раптове обезсиллення; 31-ий день — смерть (правдоподібна до 50%).

III. ЛАГІДНИЙ СТУПІНЬ УШКОДЖЕННЯ. Від першого до вісімнадцятого дня — немає виразних проявів; 19-ий день — починає випадати волосся; 20-ий — брак апетиту й погане загальне самопочуття; 22-ий — біль горла, 23-ий — блідість; 24-ий-25-ий день — розвільнення; 26-ий — помірковане ослаблення; 29-ий день — видужання при умові, що не появляється якісь ускладнення, викликані попереднім поганим станом здоров'я або іншими ушкодженнями.

ЦІЛІ ДЛЯ АТОМНИХ БОМБ

Коли зважити той факт, що кожна держава, посідаюча нуклеарну зброю, не матиме аж надто великого запасу атомних бомб, можна припустити, що цілі для кожної окремої бомби буде визначатися найвищими чинниками — президентом або генеральним штабом збройних сил, а не головнокомандуючим армії, яка оперує на даному відтинку. Найкращою ціллю для атомної бомби є велике місто чи промисловий осередок. При виборі цілей у Японії, правдоподібно, відіг-

рали роль такі чинники: засяг літака, який несе бомбу (тепер він не має ніякого значення); бажання обсервації бомбардування, з ціллю установавання його максимальної дії (сьогодні, коли бомба керується при допомозі радіо, це також не має значення); можливість мати резервову ціль на випадок, коли б першу ціль не можна було досягнути; моральний вплив атомного вибуху на ворога: стратегічна вартість поверхні, призначеної для знищення; конечність знайдення такої поверхні, яка є густо забудована, з метою нанесення їй якнайбільшого знищення від вибухів і пожеж; намагання знайти ціль, ще нерушену попередніми атаками, щоб пізніше усталити силу діяння однієї атомної бомби.

Крім густо забудованих місцевостей, для атомної атаки добрими цілями можуть бути великі скупчення війська чи морської флотії, а навіть поодинокий великий військовий корабель (літаконосець, багатотоннажний панцерник тощо), бо бікінський експеримент виявив, що кожний корабель може бути затоплений атомною бомбою, якщо вона впаде на відповідній від нього віддалі, без різниці, де вибухне — у воді, чи в повітрі. Звідси виникає, що положення великих панцерників, як панів моря, є захитане, а, натомість, збільшується значення військових суден меншого розміру або швидкохідних.

При виборі цілі, що має бути атакована, треба передовсім прийняти до уваги висоту, на якій бомба має вибухнути, бо зменшення висоти збільшує знищення, але, разом із тим, збільшується радіоактивність терену.

ЗАСОБИ ПЕРЕВОЗУ БОМБИ ДО ЦІЛІ

Майбутнє атомної бомби у великій мірі залежатиме від розвитку засобів її транспортування до цілі. З тієї кількості бомб, які експлуодували до цього часу, одна була підвішена на сталевій вежі, три скинені з літаків, а ще одна занурена у воді (проби атомних вибухів у Союзі не відомі). Останній спосіб доводить, що атомні бомби можна

буде перевозити підводними човнами, які стануть через це ще грізнішим ворогом навіть найбільших морських панцерників.

Однаке, головними засобами перевозу атомної бомби є літаки або керовані ракети далекого засягу. Вже сьогодні існують безпілотні літаки, які керуються при допомозі радіо з літака-матки чи

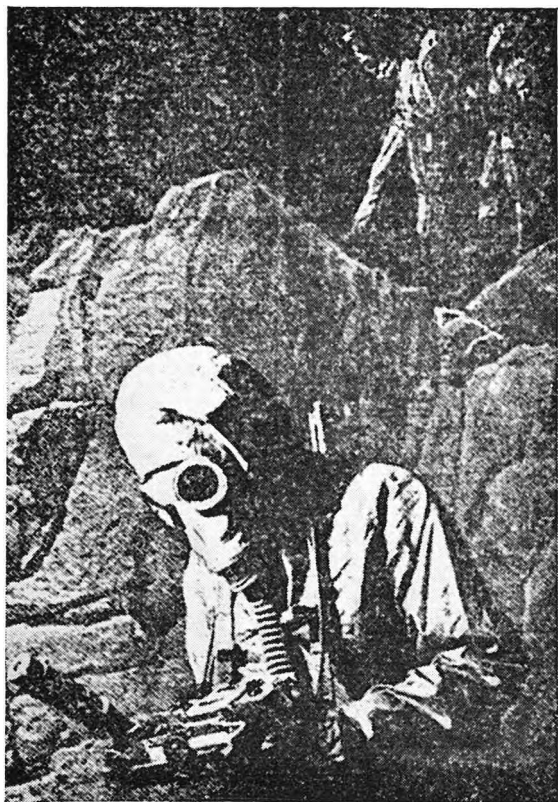
вживатимуться для транспортування атомних бомб, бо забезпечуватимуть найбільші засяг і швидкість.

ОБОРОНА ПРОТИ АТОМНОЇ БОМБИ

Науковці, які працювали над створенням атомної бомби, кажуть одверто, що вони не бачать можливостей оборони перед нею, і не знати, чи це питання вдасться розв'язати. Деякі журналістичні повідомлення оцінили експеримент на Бікіні фальшиво, бо не брали під увагу того факту, що він був проведений з уваги на скупчення великої кількості військово-морських кораблів. Але не треба забувати, що панцерники є конструкціями, спеціально відпорними на струс.

Неможливість оборони перед атомною бомбою підкреслюють труднощі проти-повітряної оборони навіть при звичайному налеті, доконаному бомбардувальниками. В останній війні повітряний налет, у якому втрати виносили 25% загальної кількості атакуючих літаків, розцінювався як непоплатний, а такий, під час якого втрачалося 90%, був цілковито невдалий. Але при вживанні атомних бомб вистачить, коли навіть 1% досягне цілі, бо й у цьому випадку вороже місто буде зруйноване. Картина виглядатиме ще гірше, якщо взяти під увагу те, що оборонці не перехопили ані однієї німецької ракетної бомби.

Розпорошеність і сховища — це тільки певного роду пасивна охорона. Алеж розпорошення міст досягнути не можна, а спорудження будинків, які могли б протиставитися тискові атомного вибуху, хоч і є можливе, потягло б за собою неймовірні видатки. Американське Міністерство Війни подало ступінь, до якого ці два засоби можна вживати. Ясно, що



Нічні маневри з ужиттям нуклеарної зброї.

авіоматки, що забезпечує їм лет у потрібному напрямі та приземлення в усталеному попередньо місці, але можуть бути керовані також і зі сталої бази. Вистартувавши з неї, вони мають здатність заатакувати любий пункт на поверхні земної кулі. Такі літаки, властиво, були першими кроками на шляху розвитку керованих ракет, які в майбутньому і

насамперед мусять бути забезпечені засоби сполучення, а проти тиску атомного вибуху будови можуть бути забезпечені різними способами — зміцненням їх, уживанням форми, відпорної на тиск вибуху та приміненням динамічних конструкцій, які охороняли б ці будинки перед ударом або тиском вибуху бомби.

Охорона людей перед наслідками попечення або поранення від атомного вибуху є досить легка. В Японії було стверджено, що навіть звичайний одяг запевнює добру охорону, а в деякій мірі її дає також і люба річ, яка знаходиться між центром вибуху й людиною. Що ж торкається охорони перед іншими проміннями згубної дії, то й ця проблема може бути розв'язана позитивно, коли вжити спеціальні субстанції. Точні інформації в цій справі зараз подати важко, бо їх надання заборонене, але можна ствердити, що грубий шар бетону або якогось іншого будівельного матеріалу дає людям охорону перед проміннями на віддалі півмилі від місця експлозії атомної бомби.

ВПЛИВИ АТОМНОЇ БОМБИ НА ТАКТИКУ І СТРАТЕГІЮ

Всяке скупчення будинків і фабрик, а також концентрації військ чи кораблів є дуже небезпечні, бо підлягають легкому знищенню при атомній атаці. Належить підкреслити, що бойова готовість збройних сил має величезне значення. Однак, тому, що всі збройні сили тримати в стані постійної готовості є неможливо, то готовими до негайної акції в першу чергу мусять бути частини атомної контратаки. Незалежно від того, весь військовий матеріал повинен знаходитися в руках армії ще перед вибухом війни, а ця армія мусить бути старанно вишколена. Вишкіл зобов'язує передусім

командний склад і формації зв'язку, щоб під час атомної атаки вони не заломилися.

Слід відмітити, що введення в акцію атомної артилерії або тактичних атомних бомб матиме величезний вплив на тактику наземних військ, як свого часу мали такі епохальні винаходи, як винахід пороху, скорострільних рушниць, замкових гармат, кулеметів, панцерної зброї тощо. Тактична атомна зброя застосовуватиметься у майбутній війні для знищення живих цілей, тому, щоб уникнути великих утрат, великі мілітарні формації треба буде розпорошувати. Коли, наприклад, розпорошити в терені дивізію, то втрати, звичайно, будуть менші, але виникнуть труднощі в командуванні її окремими відділами. Саме тому деякі держави вже від довшого часу прийняли поділ своїх збройних сил не на дивізії, а на бригади, кожна з яких має у своєму складі три курені, допомогів з'єднання і, звичайно, бригадний штаб. На випадок потреби, ці бригади дуже легко сполучити в дивізії.

Розпорошеність війська вимагає сильних і здібних до переслідування резерв, завдання яких полягає у стриманні або відкиненні назад ворога, що, використовуючи приголомшення частин першої лінії після вибуху атомної бомби, увірветься в її становища. Такою резервою у першу чергу могли б бути панцерні формації.

Реасумуючи все вищесказане, бачимо, що застосування тактичної атомної зброї потягло за собою konieczність заміни дивізій бригадами; створило необхідність застосувати розпорошеність бойових частин у терені; викликало потребу мати сильні резерви та поставило перед ними вимогу мати якнайбільшу мобільність.

Пункти 1-ший, 3-тій і 4-тий — не нові й тому їх легко реалізувати. Натомість,

пункт 2-гий, тобто розпорошеність бойових частин у терені, натрапляє на великі труднощі, бо дуже тяжко узгіднити цю розпорошеність із координацією вогню, яка являється найважливішим чинником оборони.

Під час атомних маневрів у Далярна (Швеція) було стверджено, що дія атомного стрільна не шкодить незахищеному воякові вже тоді, коли він знаходиться на віддалі 3.000 метрів від місця його вибуху. Звичайний стрілецький рів цілко-



Будують підземне протиатомне сховище в ЗДА.

вито забезпечує стрільця від вибуху атомного стрільна на віддалі 800 метрів, а підземне сховище охороняє його навіть тоді, коли атомне стрільно експлудує над самим сховищем. Велике значення в обороні перед атомним стрільном також має задимлення, яке ослаблює на 50% дію теплового проміння, утворюваного після вибуху. Це стверджує швайцарський офіціоз "Allgemeine Schweizerische Militär-Zeitschrift, Heft I. Die Schweizerische Landesverteidigung in Zeiten der Atombombe".

ВПЛИВИ АТОМНОЇ БОМБИ НА ОРГАНІЗАЦІЮ ВІЙСЬКА

Єдиними військовими органами ЗДА, які сьогодні займаються проблемами нуклеарної зброї, являються організація "Manhattan Project" і летунство. Більшість праці й улаштування цієї установи виконує цивільна комісія атомної енергії (Atomic Energy Commission), а решта справ залишається в руках мілітарних чинників. Більшість дотеперішнього складу "Manhattan Project" — це старшини-сапери. Треба, однак, припускати, що в майбутньому постане окремий корпус атомної зброї, бо вона вимагає створення спеціальних частин, незалежно від тих, самотнім призначенням яких є скидання бомб на цілі. Наприклад, можуть бути спеціальні протирадіоактивні формації, до завдань яких належали б такі чинності:

- а) дослідження збомбардованих обшарів з метою визначення ступеня їх радіоактивності;
- б) унешкідливлення районів і речей, які внаслідок вибуху атомної бомби стали в небезпечній мірі радіоактивні;
- в) вишкіл допоміжних відділів у цій ділянці.

Потрібні були б також і частини, які охороняли б атомні бомби від моменту їх виготовлення до часу скинення на ворожі цілі, а з огляду на те, що з'являються все нові й нові види атомної зброї, особливо стрільна, керовані зі сталої бази, виникає потреба створення спеціальних частин і для них.

ЧИТАЙТЕ

І ПОШИРЮЙТЕ

СУРМАЧ!

ПОВСТАННЯ І ПАРТИЗАНСЬКА БОРОТЬБА

Національні заворушення та повстанські дії датуються з того самого часу, що й війни. У Біблії можна знайти кілька детальних описів повстансько-партизанських акцій, а один із них оповідає, щодесь певно у 166-му році перед народженням Христа у сьогоднішній Палестині діяв Юда Маккабей, який своєю умілістю ведення партизанської війни та перетворення її у загальнонаціональний зрив не посоромився б і перед Мао Тсунгом.

Коли грецько-сирійські війська окупували Палестину й почали уярмлювати жидів, здавалося, що для них не буде ніякого рятунку, що жидівський нарід пропаде і сліду по ньому не залишиться. Та серед цих невідрадних обставин з'являється Юда Маккабей, знаний як «Молот», і починає так звану малу війну проти поневолювачів-окупантів. Спочатку він групує біля себе своїх найрідніших і найближчих, а потім закликає жидів до боротьби за здобуття національної, релігійної і соціальної свобод. Таким чином йому вдається зібрати 6.000 партизанів, об'єднаних сильною вірою. Стосуючи тактику несподіваних наскоків, вони нападають на більші й менші міста, окуповані ворогом, палять їх та оволодівають найкращими і найвигіднішими обширами країни. Свої рейди партизани роблять тільки вночі й під час них нещадно нищать ворогів.

Слава про перші подвиги швидко розходить по Палестині, а сили партизанів безперервно ростуть, бо Юда Маккабей уживає спеціальних заходів, щоб до боротьби приєднати бідне населення. Повстання шириться, а повстанці здобувають кілька округ із постачальними базами ворога. Вкінці воно перетворюється у справжню війну, повстанці здобувають перемогу в багатьох великих битвах, і Юда переносить осередок воєнних опе-

рацій до Єрусалиму. Тут він затруднює нових священників, відновлює респект до правопорядку, а вже наприкінці 165-го року реставрує Жидівську Святиню — гордість релігійно-національного відродження жидів.

Проблема Юди Маккабея у багатьох випадках подібна до тих проблем, з якими зустрічалися провідники національного визволення пізніших часів. Тодішня Іудея була малою і небагатою країною, а нарід її в основному займався хліборобством. Містечка являли собою досить великі торговельні пункти, мешканці яких були дрібними ремісниками. З огляду на малі заробітки, більшість їх мусіла управляти ріллю, що простягалася за мурами. Отже, з мілітарної точки зору, жидам бракувало і кількості, і воєнної техніки, бо вже тоді сирійці вживали слонів, які заступали їм сьогоднішні танки, а Юда Маккабей позволити собі на це не міг ніяк.

Але жиди набагато перевищували ворога в моралі та релігійній і соціальній організованості. Маючи непохитну віру, вони йшли в бій сміливо й знали, за що б'ються. Позитивом для них було й те, що вони вели змаг проти ворога на власній землі, тобто цей ворог завжди мав дуже довгі комунікаційні лінії для постачання своїх військ. Цікаве те, що жиди ніколи не визнавали поразок. Після поразки у відкритому бою, вони відплачували ворогові партизанськими акціями й тоді здобували над ним перемогу. Вкінці їхня боротьба увінчалася успіхом, бо при допомозі доброї дипломатії та добірного військового проводу вони добилися своєї незалежності.

Воєнні хроніки всіх часів були заповнені описами повстанських акцій, яким сучасні історики присвячують мало ваги, а головним чином тим, що їх велося партизанами. Такий факт може і ви-

правдує істориків у дечому, бо всяка відкрита битва дуже легко занотовується і насвітлюється, а партизанські дії позначаються специфічністю та часто подаються в неправдивому насвітленні. Найголовнішим, однак, є те, що саме такі малі повстанські й партизанські війни являються маркантними военними операціями, що характеризують боротьбу даного народу проти окупанта-наїзника.

Партизанська тактика застосовувалася досить часто і в XX столітті. Так, наприклад, Т. Е. Лавренцій організував арабське національне повстання проти турків, які окупували Арабію під час першої світової війни. У своїй боротьбі проти ворога він вживав у більшості відділи, що рейдували на верблюдах. Будучи озброєні легкими автоматами та вибуховими матеріалами, араби наносили удари по слабших задніх частинах ворога, нищили залізничні шляхи, зв'язували великі ворожі формації в акціях проти партизанських груп і ламали волю турків ставити опір борцям за свободу.

Стратегія Т. Е. Лавренція базувалася на тому, що окупанти-турки не зможуть мати ефективного нагляду й контролю над великою територією. Він твердив, що партизани, не зв'язані сутичками, мають змогу вільно порушуватися по країні, неначе комарі, й тим успішно поборювати ворога, який є прив'язаний до своїх ліній постачання. Власне через це Т. Е. Лавренцій зосереджував партизанські акції більше на знищення ворожих баз, як на ліквідацію самого ворога, бо він знав, яку величезну роль відіграє для регулярного війська доставка.

Його чисто філософським твердженням був вислів, що винахід волового м'яса зробив більшу перемену в світі, як винахід пороху. Він також твердив, що, коли партизани матимуть добре керівництво й коли будуть сприятливі умови, вони можуть сміло виграти війну без допомоги великої армії із-зовні та матимуть змогу знищити навіть добре вишколену ворожу армію при умові, якщо порушуватимуться дуже швидко в терені. Ворог не обсадить ніколи з належною ефективною усі місцевості, бо йому на

це не вистачить військ, а, перебуваючи в укріпленнях, домінувати над цілою територією також не буде в силі. Крім того, ворогові дуже важко викривати й нищити партизанські бази, бо вони завжди замасковані й знаходяться у неприступних для нього місцях. Так було з арабами, які мали свої бази поблизу Червоного моря та в пустелі, й тому Лавренцій мав успіх.

Партизанам потрібна підтримка населення. Повстання партизанських відділів може бути успішним навіть тоді, коли тільки 2% населення приступить до активної боротьби, а 98% симпатизуватиме їм пасивно. Однак партизани мусять бути швидкими, витривалими, добре вишколеними й відповідно розташованими в терені, а також, що найголовніше, — повинні мати достатню кількість технічного й мілітарного вивяду для нищення ворожих комунікаційних шляхів і частих та несподіваних ударів по ворогові.

Після закінчення першої світової війни в Марокко вибухли заворушення проти еспанського уряду, які сягнули аж до північних узбережж країн. В 1921 році марокканці нанесли еспанцям великий удар і змусили їх залишити займовані ними позиції та відступити до Тетуану. Того ж самого року повстанці виступили і проти французів та загрозили самому Фезові. Саме повстання поширилося довкруги так швидко, що його вже не можна було розцінювати як звичайне заворушення, викликане місцевими суперечками й міжусобицями.

Мохаммед бен Абд-ель-Крім, керівник руху, брат якого був копальняним інженером, вибився до вершин завдяки еспанській адміністрації і відзначався добрим знанням військової справи. Його вояки проходили традиційний модерний вишкіл, чудово володіли скорострільною зброєю та знали як обходитися з артилерією. Вони самі виробляли ручні гранати з бомб, уживаних авіацією, а в додатку до цього ще й затруднювали велике число жидівських фахівців, які виготовляли власні бомби, направляли ушкоджену зброю. тощо. Марокканські пов-

станські частини мали також і тих вояків, що служили у французькій армії і посідали военний досвід. Це допомогло їм навчитися добре прокладати польові телефони, будувати скорострільні гнізда, як також маскувати свої позиції.

Що ж торкається французів, то вони не могли вживати своїх панцерних возів і вести бомбардування з повітря. Воно приносило дуже малий успіх, бо фабрики, міста й селища були надто розпорошені, а марокканці виявили себе добрими спеціалістами у пришвидшеній відбудові своїх примітивних сіл. Та все ж таки найголовнішим було те, що повстанці вміли користуватися артилерією і майстерно маскували гармати від ворога у гірських проваллях та печерах.



**В наступі на ком. партизан у Півд.
В'єтнамі.**

Як постійну силу, Мохаммед Абд-ель-Крім удержував од семи до восьми тисяч партизанів, уживаючи їх також і для збирання податків. Головна ж частина боротьби спочивала на плечах місцевих прихильників повстанської боротьби, і власне вони турбували французів з усіхусюдів. Не маючи іншого виходу, французи змобілізували 160-тисячну армію під проводом маршала Генрі Петайна, а їй на допомогу прийшли й еспанці, які

висадилися на побережжях. В 1926 році Мохаммед, повністю оточений франко-еспанськими військами, піддався. Його повстання було ліквідоване, але за цю ліквідацію французи заплатили дуже дорогу ціну. Для пізніших лідерів партизанських дій, таких як Мао Тсе-тунг, марокканське повстання стало прикладом і ввійшло в історію боротьби за національне визволення.

Повстання ірландців проти Англії мало вже інший характер. Перший раз в історії людства сталося таке, що світова потуга, переможниця першої світової війни й посідачка колосального індустріально-мілітарного потенціалу, була настільки ослаблена воєнною хуртовиною, що не змогла продовжувати боротьби проти партизанських частин, які оперували на відокремленому острові, повністю оточеному непереможною на тодішній час у світі військово-морською фльоатою.

Ірландська війна за незалежність містила в собі елементи національної боротьби за визволення, як рівнож і елементи внутрішньої війни. Ірландські повстанці черпали свої сили в найбільшій мірі від ірландців-католиків із Південної Ірландії, але їм допомагали також і протестанти. Цікавим є те, що по стороні ірландських революціонерів стало дуже багато людей, які мали частинне або й повне англійське походження, але не треба забувати й того, що було багато ірландців, які служили англійцям.

Проте національний дух відіграв свою роль, бо повстанці зверталися з відозвами до робітників по містах, до можновладців у маєтках та до багатьох визначних особистостей, — закликаючи кожного до повстання за відновлення всього того, що для ірландців дороге. Одержували вони також підтримку й від безробітних, які, коли б час був нормальний, напевно виємігрували б за океан. Велике безробіття в Ірландії сталося внаслідок

док першої світової війни, і протианглійське повстання прив'язало до батьківщини всіх тих, які були без праці. Це безробіття й мала заробітна платня стали передумовою загального невдоволення, що поширилося на всю країну. Воно й започаткувало завзяту боротьбу робітників проти землевласників, од якої заможніші селяни спершу сторонилися.

Англійська політика, знана як «убивання духа самопанування чемністю» з незначними реформами, мала деякий успіх, але окупаційна влада англійців робила непростими помилки. В 1916 році вона здушила великодне повстання в Дабліні та розстріляла зловлених провідників, які для Ірландії стали героями-мучениками. Два роки пізніше англійці, на яких натискав західний фронт, запропонували введення військової служби в Ірландії та обіцяли бездержавним ірландцям, головним чином землевласникам, що винагородою за це буде самостійність країни. Тим самим вони викликали великий удар між симпатиками англійців з Улстеру-Північної Ірландії та ірландцями Південної Ірландії, які були противниками англійців. Обоюда ненависть наростала так страшенно, що 1919 року в Південній Ірландії вибухло криваве повстання, провідником якого став Майкл Коллінс, колишній поштовий писар, а пізніший геній повстанського руху.

Як він сам твердив, загальна кількість його партизанських сил ніколи не перебільшувала трьох тисяч, а всі вони були знані під назвою «Ірландської Республіканської Армії». Ця армія оперувала малими відділами, які ділилися на сотні (26-100 вояків у кожній). Від чотирьох до семи сотень творили курінь, а від трьох до шести куренів — бригаду. Найвища влада була в руках головної квартири у Дабліні, але ініціатива ведення оперативних дій належала тереновим командирам.

ІРА, підтримувана профспілками, а також допоміжними жіночими і молодечими організаціями, розпочала свою підривну діяльність від бойкотів, які згодом перейшли у винищування поліції, цивільних урядовців, що були на службі в

англійців, та дійсних і запідозрених донощиків. Члени ІРА зорганізували прекрасну розвідку, яка продісталася глибоко і в англійську адміністрацію, і в поліцію. Для збільшення своїх фінансів, вони кинули заклик до всіх, ударяючи на патріотичне почуття кожного, а хто лишався осторонь, того залякували вбивством чи знищенням його майна.

Війна проти англійців по містах велася малими групами і приносила поважні втрати, бо тут було так, що одні відплачували другим («око за око — зуб за зуб»). В терені ж, переважно в горах і мочарах, куди важко було продістатися, оперували т. зв. «літаючі колони». Несподіваними наскоками вони нищили поліційні станиці та гуртівні, жили також у терені, а потрапивши у вороже оточення, змішувалися з цивільним населенням і уникали зловлення. Ірландська Республіканська Армія просякнула в англійську розвідку так сильно, що славний «Замок Дабліну» втратив свою вартість у докільлі. Вкінці англійці, відчувши тягар змагання, передали ініціативу в руки ірландців.



«Прочісують» поле в Півд. В'єтнамі.

Наприкінці треба відмітити, що повстання ірландських патріотів стало прикладом в історії воен. Воно дало заохоту революціонерам майбутнього покоління в Палестині, Альжирі та на Кіпрі й було гаряче схвалене багатьма видатними особами, в тому числі В. Леніном.

І попередні й останні повстання XIX-XX століть у колоніях мали між собою

багато спільних рис. Араби, ірландці й марокканці були завзятими борцями, добре загартованими, та прекрасно знали терени своїх дій. Але всі вони мали і свої слабості. В арабів і марокканців було багато суперечок внутрішнього характеру, що послаблювало їхні змагання. Те ж саме відноситься і до ірландців, які мали забагато внутрішніх політиків та політиканства взагалі.

Під час акцій голландських поселенців у Африці, які на початку біжучого століття вели вперту партизанську війну проти англійців, було помічено, що голландські партизанські частини поносили певного роду невдачі через поганий провід, який був поділений і соціально, і політично. Тільки незначна частина повстанських рухів та, з малими війнятками, ірландський мали постійні революційні кадри, а інші були нестійкі.

Що ж торкається Леніна, то він приділяв найбільшу увагу організації добре вишколених революційних кадрів. «Робітники», казав Ленін, «не можуть перемінитися в успішних революціонерів миттю. Їм потрібні сталий провід і старшинський корпус, для яких боротьба є відпочинком, їхнім хлібом». Ленін твердив, що нова партійна еліта забезпечить маси і проводом, й ідеологією, яка узагальнюватиметься від потреб даного моменту. Коли ж вибрані пройдуть добрий вишкіл, тоді вони зможуть накреслювати пляни на майбутнє й оформлювати світ по своїй уяві.

Повстанські рухи можна також определити за метою кожного з них. Після закінчення другої світової війни стара форма національних повстань — «вигнати ворога за всяку ціну» — прийняла нову форму боротьби, включаючи у свою програму також і соціальну реформу, метою якої був поділ влади та власностей. Соціальні проблеми відігравали поважну роль радше в малих війнах-повстаннях, але ніякий партизанський рух не мав плянів соціальної переорганізації. Всі попередні рухи піклувалися про свої батьківщини, але ніколи не вмішувалися у справи проведення в них більших реформ.

Президент Степан Кругер із Трансваалю боровся за інтереси голландських поселенців у Африці, затруднених у сільському господарстві, але не хотів нищити копалень чи відбирати їх від англійських власників. Оподаткувавши чужинців, він не бажав поділяти з ними влади. А комуністична стратегія вже придала дуже велике значення соціальним проблемам. Наприклад, Мао Тсє-тунґ у Китаї, протинно до ірландця Майкла Коллінса, не вдовольнявся лише самою війною за національне визволення. Згідно з марксо-ленінськими принципами, на думку Мао Тсє-тунґа, така війна — це тільки середник, при допомозі якого здобувається й вдержується революційну владу. Кожна національна війна закінчується соціальним переворотом і ліквідацією буржуазного та пануючого елементу. Революційний уряд колективізує продукцію і поширює контроль комуністичної партії на всі ділянки життя, зцементовуючи національну думку та соціальну структуру згідно з вимогами нової течії, яка наділяє партійних теоретиків і діячів урядовими постами. Власне такий рух мав великий вплив на інтелектуалів, а його пропаганда відігравала домінуючу роль в мілітарних операціях комуністів. Кожна військова частина мала свого окремого політрука і своє пропагандивне тіло. Тому пропаганда в майбутніх подіях мала більший вплив на хід воєнних дій, як партизанські операції.

Комуністичні повстання різнилися від інших іще одним чинником. Вони розцінювалися як поодинокі змагання у зтяжній боротьбі-війні проти середньої і вищих клас. Це загальносвітова війна з довгими чи коротшими замиреннями, які комуністи час до часу приймають. «Але так скоро, як тільки почуватимемося сильними перемогти капіталізм», казав Ленін, «ми використаємо цей момент без вагання».

Китайські комуністи дещо скомплікували спосіб ведення війни. Звичайно буває так, що комуністи спершу застосовують стратегічний відступ, відтак переходять у стадію змагання для вдер-

жання рівноваги сил, пізніше готуються до протинаступу, а вкінці пробують змусити ворога під натиском сили до відступу. Китайські комуністи, прийнявши марксистську стратегію, приділили найбільшу увагу селянству — найвідсталішій частині китайського народу, а московські комуністи не полягали так на селянство, а більшу увагу присвячували широким масам міського пролетаріату й у ньому закріплювали свої ідеї. Мао Тсе-тунг настоював на потребі здобуття й забезпечення баз та підтримки мас. На зайнятих комуністами територіях наріз розподілявся на дві групи. До першої групи відносилися регулярні повстанці, зорганізовані в різних щодо величини відділах, а друга група це були великі частини самооборони, які посідали в собі багато військового потенціалу. Вони мали завдання виловлювати ворогів, давати політичну підтримку бойовикам та доставляти резервістів.

Треба відмітити, що для здобуття симпатій у народі та для популяризації партизанського руху, поведінка партизанів мусіла бути бездоганна: їм не дозволялося красти та нав'язувати контакти з чужими жінками. Кожний повинен був чинити все від нього можливе, щоб навертати маси до комунізму.

Сила китайських комуністичних партизанів обумовлювалася їхнім умінням діяти поза лініями ворога. Такі дії ставали можливими тільки при умові знищення противника, бо тоді комуністи мали повну свободу рухів. Посуваючись у терені, партизанські відділи розстрілювали членів проводу противника, землевласників та багатьох менше надійних провідників нижчих клас. За комуністичними твердженнями, вони винищували всіх своїх противників та підозрілих осіб, щоб забезпечити себе від «отруєння води». Жорстокі кримінальні злочини відбувалися систематично і ставали додатковою стратегією комуністичної війни, перевищуючи в цьому ірландця Майкла Коллінса.

Мао Тсе-тунг більше схиляється на сторону Т. Е. Лаврентія, стверджуючи, що «коли є добрі змобілізованість і забезпечення (не бути м'ясом для ворога

й ціллю для стрілецьких вправ), а також необхідний час та відповідна ідеологія (змога притягнути кожного до дружньої співпраці) — перемога буде завжди за повстанцями, тому що вкінці все вирішують альгебричні числа, проти яких ні прецизія, ані боротьба духа не встоять».

Т. Е. Лаврентій не доцінював ролі, яку відігравали британські регулярні війська у протитурецькій війні в Африці. Й коли він прорахувався у важливості повстанців та їхніх самостійних акцій, то Мао



Американська піхота поборює перешкоду в наступі на партизанські становища.

Тсе-тунг такої помилки не зробив, узявши курс на партизанські бої як доповнення до цілого ряду подій, що відбувалися в той самий час. Спочатку партизани створюють та забезпечують бази й навертають населення на свою сторону (в рекрути можна було приймати навіть бандитів при умові їхнього перевиховання). Що ж до військових операцій, то вони в цій стадії війни не відзначаються величиною чи важливістю, з огляду на початкову ініціативу ворога у стратегії. У другій стадії партизани роблять засідки на маленькі ворожі з'єднання, здобувають зброю, підносять бойовий рівень своїх частин, поширюють впливи на терен і роблять добрі запаси.

Комуністи пішли далі від ірландців та арабів. Мао Тсе-тунг мав до своєї диспо-

зиції багато більшу територію, на якій міг розвернути бойові дії, як Майкл Коллінс, а також посідав набагато більше людської сили від Т. Е. Лаврентія. Він учив, що в третій стадії партизани мусять перетворити значний відсоток своїх сил у регулярну армію, яка могла б вести відкриту війну з ворогом. Цю армію повинні підтримувати завжди партизанські частини, вишколені для несподіваного нападу і зникнення без залишення сліду та здібні доставляти регулярним збройним силам правдиві інформації про рухи ворожих військ і їх чисельність. Останні стадії війни можуть мати передишку у формі переговорів із ворогом, які матимуть подвійну ціль: виграш на часі й закріплення новоздобутих позицій та дальший розклад ворога. В кінцевій стадії ворог буде знеможений і здеморалізований, тому піддається силам революційних мас. А потім революційне коло почне свій оберт поновно, але вже на вищому щаблі, коли не буде внутрішньої опозиції, тобто виникне можливість готувати ефективну допомогу для революційних рухів поза межами країни.

Безпосередньо після другої світової війни великі потуги світу поробили коштовні приготування як до звичайної, так і до нуклеарної війни. Та, крім, порівнюючи малої, війни в Кореї, більших наземних ударів не було. Воєнними операціями зайнялися партизани, яким зовнішні потуги давали більшу або меншу допомогу. Такі партизанські війни стали новою формою стратегії, заступаючи великий і відкритий удар комуністичного бльоку із західними великодержавами. Під деяким оглядом повстансько-партизанські війни зробилися загальними і включили всі класи суспільства, але мілітарні акції залишилися надалі поміркованими. І хоч якими популярними були антикомуністичні рухи — жодний із них не мав успіху.

Після закінчення другої світової війни підземна армія Польщі була ліквідована, довголітня антибольшевицька боротьба УПА придушена, як рівнож і спонтанні повстання у Східній Німеччині та Мадярщині. Останнім епізодом було безпощадне приборкання китайськими кому-

ністами спротиву в Тибеті. Знищення вищезгаданих повстанських рухів удалося при допомозі застосування із сторони комуністичних ватажків різних комбінаційних заходів, у першу чергу масового терору, що не зважав на опінію народу й зовнішню інтервенцію. Велику роллю відіграла тут і участь добре зорганізованої партії, яка мала свої клітини в найнедоступніших місцях, а також повну підтримку тоталітарного режиму даної держави. З цього виходить, що всякі зміни в комуністичній партії виникають із її середини, а не викликаються зовнішніми чинниками.

В повоєнних роках комуністи мали більше успіхів у здушенні повстань, як у здобутті влади при допомозі сили. В таких країнах, як Греція, Маляї та Філіппіни, комуністичні партизани пробували безуспішно встановити революційну диктатуру, а в останніх двох їх було розбито комбінованим ударом наземних військ та морської фльоти й уведенням соціальних реформ. Проте, з причини географічного відокремлення осередків повстань, важко було перетворити в дійсність добробут проєктованих реформ. Комуністи на Маляях одержували допомогу і черпали свою силу тільки з частини населення — китайської, — тому тут вони не могли здобути успіху. Крім того, вони наробили собі ворогів своєю зухвалою поведінкою — нищенням плантацій гуми, паленням плантаційних будинків та автомашин, грабунком харчів тощо. Маляйські комуністи ніколи не досягнули »третьої стадії« Мао Тсе-тунґ-а, тому що англійці нищили їх у дуже інтелігентний спосіб, настоюючи на тому, щоб ловити комуністів живими. Вони навіть давали комуністам винагороди за перехід на їхню сторону у формі грошей, охорони, а то й хат. Англійці прийшли до переконання, що вбиття партизана не мало великої важности. Далеко важнішими справами були психологічні успіхи серед партизанів і місцевого населення. Тому вони вживали колишніх комуністичних партизанів для виголошення доповідей по селах.

Але й англійці робили помилки. Вони не зуміли створити й утримати ефективних спеціальних частин, мали сумнів щодо вживання надзвичайних заходів у часі бойової готовості та здержувалися, а то й опізнювалися з надсиланням військової допомоги. Рівнож призначення військово-поліційних і цивільних службовців не відповідало ні обставинам, ані konieczності. Проте англійці мали нагоду виправити свої помилки. Вони привернули симпатії народу різними політично-економічними реформами, а заколотників знищили з допомогою малих, але дуже ефективних частин, які вміли порушуватися у пралісах, і яким допомагали вертолети. Ключ успіху лежав у летунстві, яке додало військовим операціям динамічності й еластичності і принесло потрібну допомогу. Крім того, летунство мало великі успіхи в галузі зв'язку та в психологічних операціях.

На Філіппінах такі комуністичні партизани, як Гукс або Гикбалагап, розпочали повстання проти нестійкого уряду й землевласників, але це не принесло бажаних успіхів. Уряд ужив проти них військові частини та проголосив певного роду нові суспільно-земельні реформи, започатковані Рамоном Магсейсеєм. Він також організував добрі поліційні відділи, переконував полонених комуністичних партизанів переходити на його сторону, вживав першорядно вишколених ловецьких псів для слідкування за партизанськими кривками, а для остаточного придушення повстання вжив іще більш драстичні заходи.

У Греції комуністичні партизани одержували допомогу від таких комуністичних країн, як Албанія, Югославія та Болгарія. Але ці партизани зробили непростиму помилку, коли, пробуючи вдержатись, почали грабувати селян і викрадати молодих людей. Утративши в міжчасі лінію постачання з Югославії, партизани були змушені забезпечувати своє існування незначними власними ресурсами, що походили головним чином із північних обширів Греції (околиці Віці і Граммос на югославсько-албанському кордоні). Розташовані тут бази вони му-

сіли постійно охороняти перед наступами урядових військ. В 1949 р. партизанів було змушено вступити у відкриту битву з регулярними формациями, до якої вони не мали ні відповідної підготовки, ані належного вишколу, а в додатку не посідали й необхідної зброї. Урядові війська справилися з комуністами без великого зусилля й битва закінчилася повною їх поразкою.

Однак комуністичні партизани здобули значну перемогу, воюючи проти французів на терені Індокитаю. Для успішнішого ведення цієї війни в'єтнамські комуністи зменшили оподаткування на землю та відсоткові налоги, як також зробили майже рівний розподіл панської землі поміж селянами та роздали їм плянтації рижу. Так зване «національне визволення» вони розпочали лише кількома куреннями, але, починаючи від 1950 р., розгорнули свою боротьбу на ширшу скалю, маючи до свого розпорядження майже однакові кількості регулярні та партизанські частини. Ціла країна була поділена на райони, при чому в одних мали владу партизани, а в других — французи. Звичайно, не обходилося без того, щоб в обширах, контрольованих французами, не діяли партизани. Крім того, французи зробили велику помилку, розпорошуючи свої частини та недооцінюючи ворога. Найбільша їхня помилка полягала в тому, що вони не зуміли видвинути ідей, протиставних комуністичним. І коли французам було дуже важко порушуватися в непроглядних пралісах, то партизани виявили себе майстрами цієї справи. Війна поширювалася, і вкінці в'єтнамці почали завдавати французам поразку за поразкою. У 1954 р. офензива в'єтнамських комуністів увінчалася блискучою перемогою — здобуттям Дієм Б'єн Пгу. Правда, комуністи не розбили цілковито французької армії, але французи були настільки перемучені цією дуже кривавою і коштовною війною, яка велася на далекому континенті, що в 1954 р. погодилися зі своєю поразкою і відступили.

Розглядаючи вищенаведені операції різнонаціональних партизанів, можна прийти до висновку, що вони не мають

між собою нічого спільного. Буржуазні націоналісти, революційні соціалісти, духовно думаючі селяни й ті, що вірять у позагробне життя, — всі вони у свій час займалися підривною роботою. Деякі революційні рухи покладали надію на реалізацію своєї програми в майбутньому; інші, як, наприклад, Мав-Мав у Кенії, хотіли відновити старе минуле, користуючись для досягнення своєї мети чародійством і вбивствами; ще інші, як альжирський «Фронт Національного Визволення», застосовували терор, а були й такі, як Іргун Звай Леумі, що у своїх методах виявляли повздержливість.

Рельєф місцевості — багна, джунглі й недоступні пасма гір — традиційно були прекрасними місцями для партизанських операцій, хоч інколи досить успішно діяли відділи партизанів і по містах. Навіть Мао Тсе-тунг погоджується з тим, що у країнах із високорозвиненою індустрією революціонери повинні спершу захопити клясичним способом владу по містах, а потім поширити її на цілий терен.

Методи здушення повстань бувають різні. В Тибеті й Мадярщині комуністи досягли це масовим терором. Німці старалися придушувати партизанські рухи в Югославії та на землях сьогоднішнього СРСР залякуванням. Задержуючи традиції гуманності, парламентарного дебатування та розслідування, публікацій у пресі, а часами й довгих судових процесів, — англійці мали успіхи у здушенні повстань, але зустрічалися і з невдачами. На Малаях вони впровадили в життя соціально-політичні реформи й завдяки цьому одержали підтримку місцевого населення, але на Кіпрі, де вони вийшли майже переможцями, їм не вдалося перетягти на свою сторону розмовляючих по-грецькому кіпрійців.

Успіхи повстанських акцій, а головних, які велися після другої світової війни, можна дещо переборщити. Перемоги в Китаї, Північному В'єтнамі й на Кубі балясуються невдачами на Малаях, Філіппінах, у Кенії та в Анголі, де португальські війська мусіли битися проти повстанців, що діяли з конголезької території. В Альжирі французи

пішли на уступки задля політично-фінансових причин, але альжирцям не вдалося завдати французькій армії кінцевої поразки.

Зваживши це все, історики можуть зробити певні висновки. Ясним є одне, — що здобуття партизанської перемоги дуже багато залежить від волі революційних частин цю перемогу досягнути, а також від їхнього вміння представити свою боротьбу світові в суцільному однофронтovому аспекті, а не в дрібничкових діях. У минулому альжирські чи французькі провідники не зуміли забезпечити собі ефективних союзників серед так званого імперіалістичного світу. Такі колоніальні імперії, як Франція й Англія, в ХІХ ст. мали дуже багато критиків їхньої політики колоніальної займанщини, але ця критика виходила більше з точки зору фінансових витрат і розпорошування збройних сил по всіх-усюдах, а не із загальних мотивів етичного порядку.

Слід відмітити, що в минулому столітті лише невелика кількість європейців розцінювала колоніальну займанщину нижчої раси вищою як зло. Навпаки, європейці були переконані, що вони репрезентують собою поступові сили історії, тому вважали альжирців, зулю, матабелі й сомалі народами, які прагнуть удержати при житті давній примітивізм. І хоч гірські кабілі чи войовники ашанти, будучи віддалені від цивілізації, мали багато ідей, проте в ідейності дорівняти європейцям не могли. Під час повстання тевтонів у Південній Родезії (1896-1897 рр.) білі поселенці втратили близько 10% своїх бійців, тобто число, яке є набагато вище в пропорції до втрат, понесених білими колонізаторами в часі альжирського повстання чи у війні проти Мав-Мав у Кенії в половині ХХ ст.

Коли ж розглянемо справу Родезії, то побачимо, що воля панування над чорними збоку білих поселенців лишилася незмінною від 1890 р., і вони панують там досьгодні. Вони завжди вірили в те, що історія буде по їхній стороні й що Європа їх підтримуватиме, бо ділом їхніх рук було внесення цивілізації у най-

темніші закутки чорного континенту. І справді, європейські священики та місіонери, які в підбитій країні творили свого роду інтелігенцію, були переповнені таким самим бажанням панування, як і решта поселенців. Ніхто з них не симпатизував борцям за свободу й незалежність, ніхто не робив ніяких заходів для мирного поладження справи. Всі європейські симпатії були по стороні колонізаторів, і тому вони мали повну моральну підтримку публічної opinio. Але тевтони — оборонці африканської землі — такої підтримки не мали. Їхня боротьба зродилася завдяки двом чинникам — опорів поневоленню й вірі в кінцеву перемогу.

Голландські колонізатори в Південній Африці, так само як ірландці, але не так, однак, як машони в Родезії, були європейцями, тому ідея їхньої боротьби знайшла симпатії в цілій Європі. Гуманісти в Англії засудили англійські методи здушення боротьби за волю, як «варварські», а такий католицький консерватист, як Гіларій Беллок, та гуманіст-радикал Джон Аткинсон Гобсон осудили Ранда Лорда за всі ті безмежні доходи, які, будучи, війна мала приносити. Розчарування війною проти голландських колонізаторів у Південній Африці відіграло велику роль серед англійців вищих класів, які знеохотилися ідеєю імперіалізму. Однак, під час ворожнечі, загальнонаціональні почування були сильні, й вони допомогли досягнути повну перемогу над голландцями в Африці.

Повстання Абд-ель-Кріма різнилося від ранніх колоніальних підбоїв у Північній Африці тим, що повстанці одержували значну допомогу від Франції і Марокко. Французькі комуністи проголосили їхню боротьбу як імперіалістичний бандитизм, що служить тільки інтересам французьких капіталістів та німецьких націоналістів, але піддержували Абд-ель-Кріма з інших міркувань. До деякої міри марокканцям допомагали й англійці, але Абд-ель-Крім не мав підтримки й симпатій у відповідних колах. Ріфи, яких він очолював, були віддалені від Франції, і французи знали про них дуже мало.

Ірландське повстання проти англійців після першої світової війни належить до зовсім іншої категорії. Наприкінці 1921 р. ірландські бойовики знаходилися вже в стадії викінчення, а терен дій Ірландської Республіканської Армії був дуже обмежений, бо в багатьох закутках країни дійшло до локального замирення. Незвичайно сухе літо вможливило англійським змоторизованим частинам добру мобільність і вони могли діставатися до попередньо недоступних місць. Довгий день обмежив час партизанських акцій, нестача зброї підкопала мораль й ірландське населення почало відчувати непосильний тягар змагання. Коли б англійці були настоювали, вони могли б унерухомити повстанців уже самою систематичною конфіскацією моторизованих середників, роверів і коней. Ірландські фінанси могли бути підірвані шляхом закриття банків і пошти, а дії розпорошених груп можна було здушити арештуванням усіх потенційальних симпатиків та переселенням їх у забезпечені місця.

Оскільки ірландці не могли добитися до своєї мети мілітарним шляхом, вони досягли її політичним способом. Ірландська війна велася на велику скалю лише у пресі, яка найменшу подію (звичайне вбивство когось на вулиці або деінде) представляла й насвітлювала зовсім помилково, трактуючи її як факт того, що ціла країна горить, топиться в крові. Ірландці вміли вдержувати такого роду зв'язок із пресою; вони навіть зорганізували спеціальні поїздки чужинецьких кореспондентів, знані як «залізничні подорожі ірландських сценаристів». Вислідом їх було те, що ідея їхньої боротьби дуже широко прийнялася на європейському континенті та в Америці й Англії, звідкіля ірландські емігранти давали своїм побратимам як моральну, так і матеріальну допомогу.

Велика частина англійських провідних кіл не одобряла війни, а приятелі боротьби за ірландську незалежність знаходилися тільки в середовищі соціалістів, пацифістів, гуманістів, а також у

колі правих — католиків, як Джілберт К. Честертон і Гіларій Беллок, та членів «Кола миру» з Ірландією.

З'єдинене Королівство було виснажене першою світовою війною, внаслідок якої існування Британської імперії, розляглої від Єгипту й Месопотамії до Індії, почало підупадати. До цього слід додати, що Великобританія удержувала свої військові залоги в Советському Союзі, Німеччині й Константинополі. Як відомо, Британська Партія Праці хотіла миру в Ірландії, і пізніше в самій Англії виникли робітничі заворушення, що цілковито ослабили змагання. В 1921 р. В. Британія здобула перемогу: напівзруйнований Ірландський острів був поділений на дві частини, з яких південна усамотійнилася й почала сама кувати свою долю.

В Палестині, зараз же після другої світової війни, англійці заангажувалися у важкій боротьбі як проти жидів, так і проти арабів. Жидівські підпільники мали тільки пасивну допомогу від жидівського цивільного населення, але, однак, диспонували прекрасно зорганізованою розвідкою та посідали знання у володінні найновішою технікою. Самі військові дії не вигнали англійців із Палестини, бо партизани не зуміли спаралізувати комунікаційно-постачальних ліній. У боротьбі проти жидівських підпільників англійці застосовували методу обмеження рухів, ділили міста на ділянки, вживали вишукувачів мін для виявлення зброєних магазинів, користувалися поліційними псами, але вкінці залишили Палестину, вважаючи, що вона не приносить ніякої фінансової користі. Накопичення фінансових видатків, страх перед експльозіями домашнього виробу бомб, натиск із боку ЗДА та багато інших чинників, які дошкулювали англійцям у Палестині, — все це, разом узятє, можна було б витримати й удержати цю країну під англійським пануванням, коли б її удержання було справді конечним для мілітарного забезпечення й економічного збереження Англії. Одначе, Палестина вважалася тільки важливим стратегічним пунктом, і тому англійці залишили її територію.

В обширі Суєзького каналу єгипетські підпільники, керовані самим урядом, також вийшли переможцями у своїх змаганнях проти В. Британії, яка прийшла до переконання, що вона, скоріше чи пізніше, таки буде змушена піти на уступки. Те саме було й на Кіпрі в боротьбі проти ЕОКА, керованої генералом Гривасом. Його тактика в дечому була подібна до тактики ірландця Майкла Коллінса, хоч із мілітарної точки зору змаг Гриваса не мав повного успіху. Проти нього були не тільки англійці, але й турецькі поселенці, заселяючі острів, опозиція яких балансується допомогою ірландців з околиці Улстеру.



В боротьбі з партизанами на кожному кроці чаїтьсЯ смерть.

Війна на Кіпрі закінчилася компромісом, який дав острову фактичну незалежність, але не дозволив йому з'єднатися з Грецією. І кіпрійці, і єгиптяни скористали з воєнного виснаження В. Британії, надзвичайних публікацій у пресі, нехоті Англії до вживання масового терору як протидії та політичної допомоги з нутра самої Англії. Алеж під час другої світової війни англійці безпощадно здушили повстання в Іраку й зовсім не зважали на мораль. Це сталося тому, що повстання і втрата Іраку загрожували інтересам Англії тим більше, що повстанці були по стороні нацистів. Одначе, фактом залишиться те, що в

Ірландії, на Кіпрі та в Єгипті англійці програли через брак совісти й розриви ворожих бомб.

Партизанські та протипартизанські рухи мусять бути так добре організовані, щоб успіхам їхньої боротьби не було кінця, бо широкі маси населення завжди стають по тій стороні, яка перемагає і дає надії на краще майбутнє. Для прикладу можна подати, що мало було занотовано повстань проти німців у 1940 р., в часі їхніх перших блискучих перемог, але зовсім протилежне сталося тоді, коли вже не існувало сумніву в тому, що німці програли. Повстанський рух в Альжирі почався щойно після того, як Франція опустила Індокитай, а повстання в Мадящині відбулося після відтягнення большевицьких військ з Австрії.

Із наведеного виходить, що не треба сподіватися незабарного повстання в Східній Європі. Ситуація може змінитися тільки тоді, коли комуно-большевицький режим послабне зсередини, або втягнеться у війну з червоним Китаєм.

У протипартизанській боротьбі треба вживати всіх зусиль для переконування повстанців у тому, що їхня боротьба є безнадійна, а провід — самолюбний, підкуплений і поділений, — який є на службі чужим інтересам. Треба вміти переконати їх, що залишення повстанських лав і здача в полон не є ніяким безчестям, не принесе їм тортур і смерті, що капітуляція — це правильне поступування. Ведення такої психологічної боротьби для зламання повстанського духу є набагато важливішим фактором, як здобуття умів цивільного населення.

Стороння допомога має також дуже велике значення, бо самі маси ніколи не виграють змагу. Такі спонтанні повстання, як у Східній Німеччині або Мадящині, ніколи не матимуть успіху. Повстанцям потрібні провідні кадри, а навіть у звичайних акціях якість завжди є важливішою від кількості. Військові, повстанські та протиповстанські акції потребують добре вишколених добірних формацій та добрих бійців першої лінії. І власне тому, що партизанка зробилася високоспеціалізованим воєнним мистецт-

вом, воєнні стратеги повинні планувати навіть найменші партизанські операції наперед.

Багато можна говорити про створення четвертого роду збройної сили, вишколеної до вживання ядерної зброї та вжитої для оборонної служби нарівні з армією, фльотою і летунством. Але найголовнішим є те, що повстанські війни, завдяки своїй тягlostі, здержують вибухи більших воєн, головно ядерних, та унеможливають великим потугам досягнення їхньої мети.

Першорядно вишколені повстанці і протиповстанці мусять продіставатися в ряди ворога, мусять битися, як міські гангстери, порушуватися дуже швидко й діяти двоюко — як погромні частини й «незнанці» в терені. У багатьох випадках протипартизанські частини, а переважно ті, які заангажовані в боротьбі з ватажками кочовиків, що вірять у духів і чари, мусять заздальгідь бути готовими до такого роду пристосування, тобто пройти необхідну для цього підготовку. Як партизани, так і протипартизани повинні бути вишколені в тому, як жити з терену. Тоді вони матимуть перевагу над важкими ворожими з'єднаннями, зв'язаними адміністративно-постачальними проблемами.

Кожному ясно, що партизанам потрібна зброя, амуніція, харчі й вода. Правда, вони можуть бути загартовані й вишколені у прожитку на звичайних харчах, але, фактично, їхні фізіологічні потреби є такі ж самі, як і в нормальних військовиків. Азійський повстанець може жити на жмені рижу і краплі води так само, як в уяві білих поселенців Африки індієць здатний існувати, смокчучи ганчірку, просочену оливою. Але все це мітологічна уява. Повстанці мають змогу одержати поживу й одяг в терені операцій, але зброю, амуніцію, приладдя зв'язку, медикаменти тощо — мусять або здобути в бою з ворогом, або одержати з-за кордону. Отже, здушення партизанського руху полягає у великій мірі на тому, щоб не допустити до них постачання. В окупованій большевиками Європі держава ефективно контролює всі доставки й через

це може утруднити партизанські акції. А, наприклад, на Малайях англійці розв'язали цю проблему переселенням цілих сіл; в додатку до такого кроку вони завели сувору систему розподілу харчів, навіть змушували населення харчуватися в спільних кухнях, дбаючи, щоб нічого не потрапило в руки партизанів, і в такий спосіб виголюдували їх. Такого роду міроприємства є дуже важливі у протипартизанській стратегії.

Військові успіхи партизанів мусить обов'язково підтримувати акція цивільного населення. Те ж саме стосується і до протипартизанських операцій. Безпосередньо після того, як частина терену зістала очищена від партизанів, цивільна адміністрація повинна негайно почати свою дію — доставляти харчі населенню, давати помешкання, вести пропагандивну акцію та, де потрібно, впроваджувати земельні реформи. Виходячи з цього, уряд мусить створити добрі адміністративні кадри, які мали б контакти з населенням і могли вживати його для розвідувальних цілей, щоб спільними силами знищити партизанів.

На Малайях англійські урядовці заохочували донощиків у таємний спосіб. Звичайні люди мали можливість надавати поштою інформації про комуністичні акції, але перед таким наданням повинні були віддерти ріг листа, як посвідчення. Після тривоги вони могли одержати нагороду тільки тоді, коли доказали, що затримана відрізка листа годиться з висланою та посіданою урядовими чинниками. Такі інформації, як і все інше, можна завжди купити в народі, коли він бачить, що війна не принесе перемоги партизанам, а уряд додержить своїх обіцянок і виконає їх.

Протипартизанська акція потребує досить довгого часу і є дуже коштовною для сил, призначених до здушення повстанського руху. Дуже часто малі партизанські з'єднання зв'язують вдсятеро або й удвадцяттеро більші формації регулярних військ. Треба підкреслити, що коли при веденні протипартизанських акцій впровадиться у дію відповідне число регулярних частин зразу, то їхні втрати не будуть значні. А вже політика »замало — запізно — якимось то буде —

може вистачить« — завжди несе регулярним військам велике кровопролиття. Французи ніколи не висилали своїх рекрутів до Індокитаю, але наприкінці 1945 р. вони тратили річно число вояків, яке дорівнювало половині випуску із школи Сант Цир (французький Вест Пойнт). Так само й американська регулярна армія 30 років тому, зараз же після домашньої війни, втратила багато вояків під час боротьби в Індії.

Революційними війнами захоплюється багато цивільних інтелектуалів, які вважають їх непереможними рухами. Це не зовсім правильна точка зору. Та коли взяти все під розгляд, то можна прийти до висновку, що малі війни — це зброя слабих. Вони можуть бути успішними тільки тоді, коли воля противника здушити партизанський рух з будь-яких причин підупала, або коли партизанам допомагає сильна чужа армія. Царські армії і державний апарат не були переможні внутрішнім повстанням — їх перемогли неймовірні мілітарні поразки в першій світовій війні. Західні альянти перемогли німців, але, рівночасно, зовсім незаслужено дали частину своєї сили для перемоги комуністам. Дві найбільше розхвалювані революційні війни — югославських партизанів та китайських комуністів — були переможними, але ці перемоги не були досягнені власними зусиллями. Маршал Тіто був би ніколи не витримав у часі другої світової війни і не ввійшов би в Београд, якби не величезна допомога Советського Союзу. Довжелезний похід китайських комуністів у 1930-их роках був затяжною війною, але коли б генерал Чіанг Кай-шек ужив тоді свої добірні війська проти комуністів, замість проти японців, — Мао Тсунг сьогодні перебував би на вигнанні в Москві.

Військові стратеги в минулому недооцінювали повстанців і робили помилку. Небезпека сьогоднішніх днів є в тому, що цим повстанцям присвячується забагато уваги. Правда ж є посередині. Революційні війни, ведені повстанськими з'єднаннями, залишаються й надалі як одна із багатьох форм конфліктів поміж людьми.

(Military Review — Vol. XLVI. 1966)

ЗВ'ЯЗОК У ДИВІЗІЇ ЗДА

Організації надійного зв'язку в підрозділах і частинах американці придають дуже велике значення, розглядаючи його як основний середник керування в бою, підтримки безперервної взаємодії між окремими елементами бойового порядку військ, у тому числі й між малими підрозділами. Досвід виявляє, що відсутність стійкого радіозв'язку між піхотою і танками, спеціально в малих підрозділах, приводить часто до порушення взаємодії між військами.

За останні роки кількість різноманітних радіостанцій у формаціях сухопутних військ зросла приблизно в 2-3 рази. Піхотна дивізія має 3.282 радіостанції, механізована — 3.606 і панцерна — 2.896. У цьому факті вбачають і деякі недоліки. В одному з виступів начальник військ зв'язку генерал Гібс висловив побоювання, що перенасичення поля бою радіоелектронними середниками й різке збільшення взаємних перешкод можуть привести до порушення керування військами у вирішних моментах операції.

Зараз в американській армії ведуться праці по удосконаленню військової системи зв'язку. При цьому основна увага звертається на підвищення надійності функціонування тактичних середників зв'язку, зменшення їхніх розмірів і ваги, конструкцію нових антен тощо. Вже прийнята програма заміни короткохвильових радіостанцій з амплітудною модуляцією односмужними станціями з частотною модуляцією.

ЗВ'ЯЗОК У СОТНІ Й ЧОТІ

Американці вважають, що в сучасній війні розосередження сотні (чоти) з метою зменшення втрат від ракетно-ядерної зброї матиме свої межі. В залежності від обставин, чотовий може знаходитися на віддалі 5-8 км. від сотенно-го, а ройовий — на відстані 500-1.600 м.

од чотового. Виходячи з цього, підрозділи забезпечуються відповідними середниками зв'язку.

Піхотна чота організовує радіо — і провідний зв'язок. Він має 6 радіостанцій AN/PRC-6 (по одній станції в кожному рою і дві в керівництві — в командира й чотового сержанта), а також радіостанцію AN/PRC-25 для зв'язку з командиром сотні.

AN/PRC-6 — найменша радіостанція, примінювана сьогодні в американській армії. Вона вступила в експлуатацію після другої світової війни. Її тактично-технічні характеристики слідує: вага — 2,8 кг., дальність зв'язку — близько 2 км., діапазон частот — 47-55,4 мГц., фіксованих частот — 43. На думку головного командування, ця станція вже не відповідає сучасним вимогам: вона надто важка, конструктивно зроблена невдало й має мало фіксованих частот.

Зараз розроблена нова радіостанція. Вона складається з приймача AN/PRR-9, вмонтованого у шолом (вага 254 гр.), і передавача AN/PRT-4 (вага 424 гр.), має два робочих канали на 500 м. і 2 км., діапазон частот 30-76 мГц, 200 фіксованих частот. Батерії можуть працювати 24 години на передачу й 40 годин на приймання. Цю радіостанцію задумують використовувати для зв'язку всередині чоти й рою.

Недавно стаціонаровані в Європі американські війська, замість перестарілої радіостанції AN/PRC-10, одержали нову AN/PRC-25. Вона має слідує тактично-технічні характеристики: дальність зв'язку — 8 км., діапазон частот — 30-75-95 мГц., потужність передавача — 1,5 вт., фіксованих хвиль — 920, кількість частот початкового настроювання — 2, вага — 10 кг., розміри — 28 x 28 x 10 см. На її основі створені радіостанції AN/VRC-53 (встановлюються на автомаши-

нах, танках і панцерних транспортерах) та AN/GRC-125, яку можна вмістити на автомашині й використовувати як переносну. Всі вони мають однакові тактично-технічні характеристики, крім далькості дії. Для AN/PRC-25 розроблений додатковий підсилювач потужности, який дозволяє на збільшення далькості передачі.

Для організації дротового зв'язку чота користується безбатарейним телефоном CE-11/TA-1/PT. Телефонний апарат важить 2 кг. і забезпечує надійний зв'язок на віддалі до 8 км. У найближчому часі не очікується будь-яких змін у середниках дротового зв'язку. Зараз ведуться лише досліджувальні праці з метою створення облегшеного польового кабля.

Бойова чота, яка складається з протитанкової (два рої по одному стрільну «Ентак» у кожному) й мінометної (три рої по одному міномету калібру 81 мм. у кожному) секцій, у часі бою організовує пункт керування вогнем і висилає у бойові порядки передових підрозділів три спостерігачів пости. Для організації зв'язку між пунктом керування, спостерігачим постом й вогневими позиціями є вісім радіостанцій AN/PRC-25: одна в керівництва чотою, п'ять у секції 81-мм. мінометів і по одній у кожному протитанковому рою. Радіостанції протитанкової секції працюють, як правило, в сітці сотенного.

Піхотна сотня, крім радіових сіток піхотних чіт і чоти зброї, має ще сітку командування. В керівництві сотні нараховується шість радіостанцій AN/PRC-25 і дві AN/VRC-12. Перші використовуються для керівництва підвладними підрозділами, а другі — для роботи в радіових сітках командира батальйону й запілля.

Під час бою у піхотній сотні розгортаються командний пункт, пункт керування вогнем, а в часі оборони, крім того, ще й спостерігачий пункт. На командному пункті можуть працювати три радіостанції AN/PRC-25, які підтримують зв'язок із підвладними підрозділами та пунктом керування вогнем, а також дві радіостанції AN/VRC-12 (одна

з них підтримує зв'язок із командиром батальйону, а друга — із запіллям). Якщо сотня атакує в пішому порядку, то командир і його заступник використовують радіостанції AN/PRC-25, які можуть тримати зв'язок із радіостанцією AN/NRC-12. На пункті керування вогнем, розгорненому звичайно поблизу командного пункту, одночасно працюють дві радіостанції AN/PRC-25 (одна утримує зв'язок із передовими спостерігачами, друга — з командиром сотні).

Сотня може бути підсилена танковою чотою та радіолокаторами наземного спостереження AN/PPC-4 (секція наземного спостереження тепер є вилучена із штату сотні й передана штабовій чоті батальйону) та іншими середниками. Їхні радіостанції включаються в сітку сотенного.

Останнім часом у ЗДА розробляються ще й інші радіостанції, які можуть бути примінені в сотенній ланці. До них, зокрема, належить радіостанція AN/PRC-62. У звичайних обставинах далькість її дії дорівнює 800 км. Вага 11,5 кг., діапазон частот 2-30 мГц. При передачі до мікрофону можна говорити пошепки, що зовсім не впливає на нормальність функціонування приймаючої передачу радіостанції.

У піхотній сотні вживається також і дротова сітка зв'язку. На командному пункті сотні розташовується комутатор SB-22/PT (вага 13,8 кг.) на 12 абонентів. Для зв'язку з підвладними підрозділами використовується телефонний апарат TA-312/PT, який дозволяє вести розмови на віддалі 25-35 км. Пункт керування вогнем уживає найменший у суходільних військах комутатор SB-933/PT (вага близько 1 кг.) на шість абонентів.

ЗВ'ЯЗОК У ПІХОТНОМУ БАТАЛЬЙОНІ

Як відомо, в бою на базі батальйону створюється батальйонна тактична група, в склад якої входять підвладні підрозділи й саперна чота. Вважають, що, в залежності від обставин, батальйон може діяти в районі 4.100-4.800 м. завширшки і 2.800 м. у глибину. Для керівництва підрозділами створюються чотири радіосітки.

Сіткою командування користаються командир батальйону (тактичної групи), начальник штабу, старшини: розвідки (S2), оперативних справ (S3), запілля (S4) ВПС (S3), зв'язку й командири підрозділів.



На справах з польовими підслуховими радіоапаратами.

Для зв'язку з підвладними підрозділами вживається радіостанція AN/VRS-12, якою надалі почали користуватися стаціонарні в Європі війська, взаємін перестарілої короткохвильової радіостанції AN/GRC-3. Нова радіостанція устаткована на чвертьтонній автомашині. Вона, так само як і AN/PRC-25, працює на діапазоні частот 30-75-95 мгц, і тому може підтримувати зв'язок із радіостанціями підрозділів інших родів військ. Далечинь дії AN/VRC-12 в русі 32 км., на місці — 48 км. (проти 24 км. радіостанції AN/GRC-3). Вона має 920 фіксованих частот і 10 частот із попереднім настроюванням (при допомозі звичайного натиснення гудзика). До комплексу станції належать приймач-передавач RT-246 і допоміжний приймач R-442. Передбачені можливості дистанційного керування, автоматичної ретрансляції і комутації з дровими лініями зв'язку. Її вага — 47 кілограмів.

У сітці командира бригади працює радіостанція AN/GRC-46. Вона монтується на автомашині й здатна підтримувати зв'язок як на місці, так і в русі. Далечинь зв'язку: у телефонному режимі —

до 80 км., у телеграфному і телетайповому — до 120 км. Діапазон частот 1,5-20 мгц. при амплітудній модуляції. Командир батальйону може утримувати зв'язок із командиром бригади і при допомозі радіостанції AN/VRC-12.

В сітці командування працює і радіостанція передового пункту наведення летунства, який звичайно додається до батальйону. Цей пункт має слідуєчі радіостанції: AN/GRC-19, AN/VRC-24, AN/GRC-46 і AN/PRC-25.

Під час бою батальйон розгортає командний пункт і пункт керування вогнем, а іноді створюється група командира (спостережний пункт). На командному пункті знаходяться командир батальйону, начальник штабу, штабові старшини, старшини зв'язку доданих і підтримуючих підрозділів, а також обслуговуючий особистий склад, транспорт і обладнання, необхідні для забезпечення керування підрозділами. Рекомендації про склад і місце розташування командного пункту дає старшина оперативних справ після консультацій із старшинами зв'язку й особистого складу.

До групи командира батальйону, яка діє звичайно перед командним пунктом, можуть належати, крім командира батальйону, старшина розвідки, старшина оперативних справ, старшина координації вогневої підтримки, а також обслуговуючий особистий склад і відповідний транспорт.

До сітки запілля належать начальник штабу батальйону (тактичної групи), старшина особистого складу, старшина запілля, лікар, керівництво штабової сотні, ремонтна чота й піхотні сотні. При допомозі цієї сітки ведуть розмови по питаннях запілля заступники командирів піхотних сотень із чотою забезпечення штабової сотні, а також із командним пунктом і районом розташування запільного транспорту першого ешелюну. Старшина запілля підтримує зв'язок і з транспортом запілля другого ешелюну.

Сітка розвідки включає командира чоти, чотового сержанта, розвідувальну секцію, танкову секцію і піхотний рій.

Радіостанція командира чоти включається в сітку командування.

Чотове керівництво має дві радіостанції AN/VRC-12, телефонний апарат і два кабельних комплекти CE-11. Розвідувальна секція нараховує чотири радіостанції AN/VRC-12. Одна з них вмонтовується в автомашину командира секції. Танкова секція має дві радіостанції, також умонтовані на автомашинах. Коли розвідка ведеться пішою лавою, то для зв'язку з розвідувальними органами вживаються 8 радіостанцій AN/PRC-25.

До сітки чоти важких мінометів належать пункт керування вогнем, три переривних спостерігачі й чотири мінометні рої.

Батальйон має і дротовий зв'язок. Основним телефоном вважається ТА-312/РТ. Комутатор SB-86-Р розрахований на 30 абонентів (його вага 72 кг.). Телефонні лінії прокладаються або пішим порядком (швидкість 3 км на го.), або безпосередньо з машини (швидкість 5-8 кілометрів на годину).

Як бачимо, всі батальйонні підрозділи мають свої середники зв'язку. Але штабова сотня має чоту зв'язку. Як же функції вона виконує? Чота складається з керівництва (командир, два старші радіомеханіки, два радіомеханіки й водій), секції пункту збору донесень (начальник, два старші писарі й два мотоциклісти) та секції дротового зв'язку (командир, три старші команди телефоністів, три старші лінійні телефоністи, старший телефоніст комутатора й телефоніст комутатора). Чота займається технічним обслуговуванням і ремонтом радіових середників батальйону. На пункті збору й відправки донесень, який організовується в батальйоні, обробляється вся інформація, для чого чота користується спеціальними шифрованими середниками. Крім того, він обслуговує головну радіостанцію у батальйонній командній сітці. Секція дротового зв'язку організовує зв'язок із командиром батальйону, штабом, підрозділами штабової сотні, піхотними сотнями й додатними підрозділами.

Зв'язок із бригадою і сусідніми штабами батальйон підтримує з допомогою радіотелетайпної сітки бригади й дивізійної порайонної багатоканальної системи зв'язку. Крім того, батальйонні радіостанції працюють у таких вищестоячих радіосітках: у радіотелетайпній сітці командування бригади (станція розташовується на командному пункті батальйону), в радіотелетайпній сітці запілля дивізії (старшина запілля батальйону включає в цю сітку одну радіотелетайпну станцію середньої потужності. Радіостанція розташовується в першому або другому запільному ешелюні), в дивізійній сітці передачі вимог на підтримку летунства (станція старшини ВПС знаходиться в районі командного пункту) і в дивізійній сітці оповіщення.

ЗВ'ЯЗОК У ПІХОТНІЙ БРИГАДІ

На час бойових дій бригада одержує від двох до п'яти піхотних і танкових батальйонів та інші середники. Зв'язок із ними підтримується при допомозі штабової сотні. Виходять із того, що по широчині фронту бригада займатиме максимумально 12 км., а в глибину — 9 км.

В бригаді створюються слідуючі радіові сітки: командування, запілля, розвідки, радіотелетайпна сітка, а також сітка підтримуючого артилерійського дивізіону.

Сіть командування бригади включає командира, начальника штабу, старшину розвідки, старшину оперативних справ, старшину ВПС бригади, старшину запілля, старшину зв'язку, двох представників летунства, двох старшин зв'язку, батальйонних командирів, чоту зв'язку й інші підрозділи.

Для зв'язку з підвладними підрозділами вживаються радіостанції AN/VRC-12, а з командиром дивізії — AN/GR-69.

В сітці розвідки працюють старшини розвідки бригади та батальйонів і розвідувальний підрозділ, який може бути долучений до бригади зі складу батальйону розвідки.

Радіотелетайпна сітка бригади призначена головним чином для забезпечення зв'язку із запіллям. Вона працює на букводрукуючому телетайпному режимі і включає радіостанції штабу бригади, штабів батальйонів та запілля.

Основною радіотелетайпною станцією до останнього часу була середньохвильова станція AN/GRC-19, працююча в телефонному й телеграфному режимах, а зі спеціальною приставкою і в телетайпному режимі. Зараз розроблена нова радіостанція AN/GRC-106. Далекість зв'язку цієї станції в телефонному режимі 96 км. і в телетайпному 130 км. Її вага 50 кг., діапазон частот 2-30 мГц, фіксованих частот 7.000. Вона ввійде в експлуатацію в біжучому році.

Сітка артилерійського дивізіону розглядається лише з точки зору повноти розкриття системи зв'язку в бригаді, поскільки дивізіон являється середником підтримки. До цієї сітки належать штаби батальйонів, по одному передовому артилерійському спостерігачеві на чоту, по одному старшині зв'язку від кожного батальйону і старшина зв'язку бригади.

В сітці запілля працюють начальник штабу бригади, старшина запілля, запільні підрозділи, бригадний лікар, штабова сотня, старшина технічної служби, секція постачання і начальники штабів батальйонів.

Бригада організовує дротовий зв'язок, у якому використовуються ті ж самі середники зв'язку, що і в батальйоні. Правда, комутатор SB-86N/TA-207 (вага понад 90 кг.) розрахований на 60 абонентів і знаходиться на автомашині.

ЗВ'ЯЗОК У ДИВІЗІЇ

Приймають, що дивізія, в залежності від обставин, може діяти в районі 20-30 км. по ширині фронту й 40 км. у глибину, хоч, як відмічається, на європейському театрі воєнних дій ці нормативи можуть бути відповідно 85 км. і 80-100 кілометрів.

Дивізія має батальйон зв'язку, який і забезпечує дивізіонні сітки всіми необхід-

ними засобами. Він складається із штабу й штабової сотні, сотні забезпечення зв'язку командування з передовою чотою зв'язку.

Як правило, дивізія розгортає передовий, основний і запільний командні пункти. Передовий КП в залежності від обставин відділяється від основного КП. В деяких випадках він може діяти на вертолетах і літаках. На основному командному пункті розташовуються командир дивізії, начальник штабу, штабові старшини і другий особистий склад із засобами зв'язку та транспорту. Передбачається організація і запасового КП, при чому існує декілька способів вирішення цієї проблеми. Поперше, відділ особистого складу штабу й відділ запілля розташовуються на деякій віддалі від основного КП. Очолює цю групу один із заступників командира дивізії. По-друге, як ЗКП використовується штаб бригади, який знаходиться в резерві, або КП дивізіонної артилерії.

Запільний КП (центр керування командування запілля) розташовується звичайно в такому м'єсці, звідки йому зручніше керувати запільними частинами й підрозділами.

Дивізія має слідуючі сітки: телефонну командира, телефонну штабу дивізії, телетайпну оперативно-розвідувальну, телетайпну запілля, сітку подачі вимог на підтримку летунства та сітку оповіщення.

Сітка командира дивізії включає такі радіостанції: командира, заступників командира дивізії, начальника штабу, начальників відділів: особистого складу, розвідувального, оперативного й запілля, командирів бригад батальйону розвідки, батальйону армійського летунства, начальника артилерії, саперного батальйону, старшини оперативного відділу для летунства, центру керування вогнем і начальника санітарної служби.

В сітці штабу працюють радіостанції: командира, заступників командира, начальника штабу, начальників відділів: особистого складу, розвідувального, оперативного й запілля, начальника інформаційної служби, начальника відділу зв'язку, коменданта штабу, помічника

начальника розвідувального відділу, старшин оперативного відділу для летунства, центру керування вогнем, начальника відділу хемічної і радіологічної зброї та командира штабової сотні.

В обидвох радіових сітках командування дивізії (командира і штабу), як і в бригаді, вживаються нові радіостанції типу AN/VRC-12.

В складі телетайпної оперативно-розвідувальної сітки працюють радіостанції основного, передового й запасного КП дивізії, КП дивізійної артилерії, КП бригад і розвідувального батальйону. Радіосітка працює в телетайпному режимі (з використанням апаратури лінійного шифрування), телеграфічно (з приміненням коду Морзе) та телефонним способом.

Телетайпна сітка запілля забезпечує букводрукуючий радіозв'язок командування запілля дивізії, дивізійної артилерії, запільних ешелонів бригад і запільного ешелону розвідувального батальйону.

Застосовується та сама апаратура, що й у батальйоні чи бригаді. Відмічається, однак, що існуюча радіостанція AN/GRC-46 уже не задовольняє сучасних вимог. Зараз випробовується нова станція AN/GRC-142. Вона простіша і надійніша в праці та вдвічі легша від старої (50 кг. проти 120 кг.). Забезпечує зв'язок на телефонному режимі до 100 км., на букводрукуючому до 130 км. Діапазон частот — 2-30 мГц. при амплітудній модуляції і 7.000 фіксованих частот. Радіостанція монтується на автомашині.

Радіосітка подачі вимог на летунську підтримку використовується для передачі вимог на нанесення ударів тактичною авіацією, а також для координації цих ударів. У цій радіосітці, як правило, працюють такі радіостанції: КП дивізії (центр керування вогневої підтримки), розвідувального батальйону та КП бригад і батальйонів.

Сітка оповіщення призначена для передачі методом оповіщення сигналів тривоги. Надавчі радіостанції завжди знаходяться на основному й запасовому КП, а решта органів керування і підрозділи

мають радіоприймачі для приймання алярмових сигналів. Обидві сітки (виклику летунства й оповіщення) використовують радіостанції AN/GRC-19, які в 6. р. будуть заступлені AN/GRC-106. Для приймання сигналів оповіщення вживаються радіостанції AN/GRR-5, працюючі в діпазоні 1,5-18 мГц. У сітці виклику авіації, крім того, для зв'язку з підтримуючою авіацією, використовують радіостанцію AN/VRC-24, якою керує старшина наведення летунства. Вона працює в телефонному режимі з частотною модуляцією в діпазоні 225-400 мГц., має 1.750 фіксованих частот, далечинь зв'язку 56 км. при висоті польоту літаків 300-350 м. Її вага 38 кг. Вона вмонтована на автомашині.

Порайонна система багатоканального зв'язку дивізії призначена для забезпечення прямих каналів зв'язку КП дивізії з бойовими частинами й підрозділами, а також між частинами і підрозділами забезпечення і КП командування запілля дивізії.

Основою цієї системи є вузли зв'язку, розгорнені на командних пунктах (основному, запасовому, командування запілля, командування артилерії, бригад, розвідувального батальйону), а також районні вузли зв'язку, творені на віддалі 10-20 км. од переднього краю. Всі вузли зв'язку системи сполучаються між собою радіорелейними лініями, створюючи широкорозгалужену й живучу систему багатоканального зв'язку. Окремі вузли зв'язку можуть сполучатися між собою і при допомозі кабля, однак основним засобом являються радіорелейні станції.

Командний пункт кожної бригади, як правило, має багатоканальні прямі лінії зв'язку з основним і запасовим командними пунктами дивізії та з одним із районних вузлів зв'язку.

Кожний вузол має комутатори для комутації каналів зв'язку і підключення сполучних ліній комутаторів любых частин і підрозділів, які розташовуються поблизу вузла зв'язку.

Для порайонної системи багатоканальною зв'язку дивізії використовується

дивізійна радіорелейна станція типу AN/MRC-69, яка забезпечує 24 телефонні канали. Вона встановлюється на великій автомашині й може працювати як у кінцевому, так і в проміжному режимах. Проте ця станція не задовольняє сучасних вимог мобільності, швидкості розвороту та надійності й простоти експлуатації. Тому тепер розробляється нова станція AN/TRC-107, яка перевищує AN/MRC-69 по багатьох показниках. На розгортання старої станції три досвідчені радисти потребують 45 хвилин, а нову дві особи розгортають за 15 хвилин.

Другою важливою перевагою нової апаратури є наявність нового устаткування, яке забезпечує таємність праці одночасно по любых каналах у всьому частотному спектрі. Під теперішню пору примінення блоків лінійного шифрування, які установлюють між теле-тайпами й апаратурою ущільнення, забезпечує таємність лише окремих теле-тайпних каналів.

Нове шифрувальне обладнання, зібране на транзисторах, має невеликі габарити й вагу.

Командування науково-дослідних розробок по організації і використанню сухоходільних військ звертає серйозну увагу на винайдення цілковито нових перспективних середників зв'язку, які в найбільшій мірі могли б задовольнити організацію керування в сучасному бою.

Розробка нових засобів зв'язку для сухоходільних військ має слідуючі основні напрямки: заміна комутаторів ручної обслуги автоматичними й напівавтоматичними комутаторами; створення центральних радіодротових станцій: створення автоматизованої системи тактичного зв'язку з негайним виборчим викликом любого абонента (система »RADA«).

Необхідність швидкісної комутації каналів зв'язку була визнана ще на початку другої світової війни, однак розвиток техніки дозволив на створення польової автоматичної станції на 100 абонентів лише в 1952-1957 рр. Ця станція (AN/TCC-6) була збудована на електромеханічних реле. З появою транзис-

торів після 1957 р. розроблено цілу серію автоматичних електронних комутаторів (наприклад, станція AN/TCC-12 на 40 абонентів).

Збільшення мобільності військ, а також розосередження бойових порядків, поруч із постійно ростучими потребами винайдення швидких, надійних і гнучких засобів зв'язку, привели в 1954-1955 рр. до ідеї створення центральних радіодротових станцій, які дозволили рухомим абонентам бойового порядку мати безпосередній вихід у порайонну систему телефонного зв'язку.

В 1957 р. була розроблена система типу AN/USC-3, яка складається з центральної станції і дванадцяти кінцевих комплектів для рухомих абонентів.

Центральна станція (AN/MSC-37) при-монтовується до автомашини і складається з передавача та приймача на 12 каналів і телефонних комутаторів на 16 дротових ліній.

Станція працює в діапазоні 132-165 мГц. (180 частотних каналів) та забезпечує зв'язок з рухомими абонентами на віддаль до 16 км.

В 1964 р. 10 комплектів центральних і 145 абонентних станцій пройшли військові іспити.

**ВЕСЕЛИХ СВЯТ РІЗДВА ХРИСТОВОГО
Й ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ БА-
ЖАЄМО ВСІМ НАШИМ СПІВРОБІТ-
НИКАМ, ПЕРЕДПЛАТНИКАМ, КОЛЬ-
ПОРТЕРАМ, ЧИТАЧАМ І ПРИХИЛЬ-
НИКАМ.**

**Редакційна Колегія і Адміністрація
»Сурмача«**

ПОКЛИК ВІКІВ

*Поміж садами-деревами
Шелест шелеснув плавно
Думами Кобзаревими,
Голосом Ярославни.*

*Переливається, котиться,
Вивітрив тугу-наругу
Із Запорозької Хортиці,
З плавнів Великого Лугу.*

*Над ситнягами-плесами
В небо зметнув заграви
Зблисками Дніпрогесами
Сурми гудків заграли.*

*А Килиїмським, Ординським
Полею та шляхом-бруком
Бульба іде з українським
Юним своїм онуком.*

*Вітер ярами кочує,
Хвилю на травах узорить.
— Чуєш? — гукає, — чуєш? ..
— Чую! — Бульба говорить.*

*— Чую! — злітає буремно
Поклик віків загравний
Думою Кобзаревою,
Голосом Ярославни.*

Пор. Є. ПОПІВСЬКИЙ

ВОЯЦЬКИЙ ДУХ

Вояцький дух — збірнота всіх вояцьких чеснот, притаманних справжньому воякові. До них належать: мужність, відвага аж до відкидання думки про небезпеку, войовничість, лицарськість, карність і послух командирам, вітчизні, нації, державі й урядові, самопожертва, віра в свої сили, ініціативність, рішучість та витривалість.

Усі вищезгадані якості переважно бувають вродженими, але багато з них виробляє система виховання, що починається з молодих років майбутнього вояка, вірніше з його дитинства. Більшість цих чеснот творить обличчя народу, із середовища якого виловлюється сама армія, але, фактично, підготовка вояцького духа відбувається у трьох стадіях — батьками вдома, державою у школі та, нарешті, армією у мирний час.

Власне з неї, перебувши у вояцькому оточенні, під бадьорими цілеспрямованими традиціями та під бойовими військовими прапорами, має бути переданий у резерву цілковито готовий і загартований вояк. Коли всі ці щаблі виховання вояка добре наладнані, то він, уже перебуваючи в резерві й будучи час від часу покликуваний на повторні вишколи, зберігає відповідний вояцький дух. Тільки при додержуванні таких умов армія, що є по суті озброєним народом, може бути дійсно наснажена вояцьким духом.

На випадок війни військові формації доповнюються у 5-6 разів більшим числом резервістів, а тому вояцький дух треба підтримувати в кадрових частинах не тільки в мирний час — він мусить бути в усіх резервах збройних сил, у

цілому народі. Власне тому кадрова армія за мирних часів є спеціальною школою цього духа, але все ж таки його підстави знаходяться у школі й родині. А раз так, то можна прийти до висновку, що вояцький дух у всьому, в усі часи й у всіх народів був, є та буде віддзеркаленням морального стану даного народу. Все залежить від його вдачі, звичаїв, культури, цивілізації — від укладу його минулого й теперішнього життя.

Народи значно різняться між собою, бо кожний із них має свої власні расові, національні чи племенні особливості. Тому вояцький дух різних національних армій, хоч і будується в загальному на одних і тих самих підвалинах, має свої особливості, відповідно до особливостей народу й доби, в якій він живе.

Деякі стародавні народи мали відповідний вояцький дух тільки внаслідок інстинкту відчуття особистої самоохорони або почуття особистої жадоби здобування. Вояки їхніх армій були дуже хоробрі й войовничі, але не шляхетні та не карні. Тому, згідно зі сучасними поняттями, їх не можна кваліфікувати вояками, а радше треба дивитися на них, як на кровожерних і свавільних хижаків. Та це цілковито природна річ, бо, перебуваючи на низькому культурному рівні, люди керувалися лише проявом сили, а їхні ватажки були найсильнішими із сильних.

Але з розвитком суспільства й державності з'явилися любов до батьківщини та національна гордість. Вояк став свідомий того, що він має обов'язок захищати свою батьківщину, її нарід і найвищу владу. Через це в ньому зродилися такі чесноти, як самопошвята, карність, любов до слави й інші шляхетні ознаки.

Мати спартанця, відправляючи сина на війну, говорила: «Повертайся зі щитом або на щиті», тобто вимагала, щоб вояк-громадянин був готовий жертвувати своє життя за вітчизну, або вмерти. Подібне явище спостерігалось і в козаків, бо вони мали засаду «здобути чи вдома не бути». А, наприклад, римський легіонер-громадянин мав іще більше відповідних вимог до вояцького духа свого

часу, тому зумів ще в античних віках, при тодішніх, порівнюючи з теперішніми, обмежених технічних спроможностях, створити імперію від Атлантику до Персії та від Британії до пісків Сагари. Те ж саме можна сказати і про македонського вояка.

Однак розкіш і вигідне життя викликали падіння громадянських чеснот у народі, а разом із цим почали підупадати й вояцькі чесноти армії, виставленої даним народом. Замість колишніх перемог, ця армія поносила поразку за поразкою, і коли в своєму падінні нарід не зупинявся, він гинув разом із мілітарною силою, уступаючи місце армії іншого народу, морально сильнішого. Так згинула слава й честь вояцького духа стародавніх греків, македонців і римлян, а на початку останньої світової війни те саме сталося і з французами, а Франція була врятована лише завдяки величезним помилкам, зробленим німцями, та успіхам її союзників.

Воєнний теоретик та історик наполеонівської доби генерал Жоміні (швайцарського походження) сказав таке: «Римляни стали великими завдяки поєднанню громадянських чеснот із вояцьким духом, що був просякнув у всі їхні звичаї, установи й характер. Коли ж вони ці свої чесноти втратили й перестали вважати вояцьку службу за честь і обов'язок, а дали можливість виконувати її готам та галлам (тобто наймитам — Є. П.) погібель римської держави стала неминучою».

Армії великих стародавніх народів завжди були «чистонародними» й тому вони легко перемагали армії тих країн, які зверталися до послуг найманих військ, бо вояцький дух найманців ніколи не міг досягнути висоти духа тієї армії, що вийшла з лона народу. При всій мужності й хоробрості, найманцям бракувало свідомості інтересів того народу, за інтереси якого вони воювали, тобто бракувало національних свідомості та ідейності.

Підтвердженням цього буде результат боротьби Риму з Картагеною. Картагена, багату свого часу держава, мала та-

кого мілітарного генія, як полководця Ганнібала. Очоливши велику й багато випосажену картагенську армію найманців, він прорвався з оточення і знищив римські легіони під Каннами, але пізніше мусів скапітулювати перед новим римським військом, яке складалося з високопатріотичних народніх вояків, натхненних найбільшою і найшляхетнішою чеснотою — любов'ю до вітчизни.

Подібне явище спостерігалось на початку нашої християнської ери з тим самим Римом, коли його громадяни, так звані плебеї, замість того, щоб іти до свого війська й боронити кордони держави, демонстрували по вулицях столиці, вигукуючи: «Хліба й видовищ!». Кажучи іншими словами, вони не хотіли нічого робити, тільки їсти й дивитися в Колізеї на бої глядіаторів та цькування беззахисних невільників-мучеників лютими звірами. Провідники держави, не маючи сили дати собі раду з цими здеморалізованими римськими плебеями й не можучи втягнути їх до війська, мусіли вербувати до військової служби чужинців. А ці останні, набравши згодом сил, запровадили свої порядки, використали байдужість плебеїв та, замість захищати Рим, на спілку з іноземною інтервенцією повалили Римську імперію.

Те саме повторилося в боротьбі королівських найманців Англії і Франції з народніми революціонерами, еспанських найманців у боротьбі з нідерландськими патріотами-революціонерами, т. званими Гезами, австрійців із вільними стрільцями швейцарської нації та англійських найманців із народніми революціонерами Північної Америки. А чи не було чогось подібного в Україні за часів гетьмана Богдана Хмельницького, коли польські найманці потерпіли поразку в битві з вільними козаками?

Коли говорити про українське військо нашої доби, то його оцінку, подібну до тієї, яку дав римській армії генерал Жоміні, спеціально в часі Визвольних Змагань 1917-1921 рр., дають генерал Всеволод Петрів у «Споминах» та М. Колодзінський у праці «Воєнні доктрини», розглядаючи в ній проблеми національ-

но-революційної партизанської боротьби українських селян.

За феодалної доби вояцький дух зосереджувався в Західній, Середній, Південній та Північній Європі лише в лицарському стані. Так було аж до швейцарської визвольної війни XIII ст., а потім, у добу реформації, коли разом із появою вогнепальної зброї відродилася знову масова народня збройна сила, лицарство не змогло конкурувати з нею. І поодинокий кінний лицар був змушений відступати перед масовими мілітарними колонами, піхотою та артилерією.

Проте попередня доба середньовічного феодалного лицарства дуже вирізнялася і знаменувалася своїм вояцьким духом, особливим блиском, красою відважного подвигу й шляхетності. Але це явище не було нормальним, тому що вояками рахували тільки одну упривілейовану верству населення, один стан лицарів-феодалів, який презирливо відносився до решти населення й пильно слідкував за тим, щоб у лицарське середовище не потрапили вихідці з інших суспільних верств. Коли ж траплялося таке, що якийсь високий феодалний сюзерен — імператор або король — надавав лицарську гідність, тобто посвячував мечем у лицарі когось з інших верств населення за його особливу відвагу чи заслуги, то старі станові лицарі протестували проти цього й бойкотували новопосвяченого лицаря, а часом (і це траплялося дуже часто) ображали його, зневажали як зайду. Новому лицареві не лишалося нічого іншого, як виборювати свої права гідності й честь у нових «побратимів» по стану збройним шляхом, тобто двобоями.

Треба відмітити, що середньовічні лицарі цілковито посвячували себе воєнній справі не для високої мети захисту батьківщини і службі їй, а з інших причин. Їх приваблював т. зв. «феод» (земельний маєток, приділений за службу), їх штовхала на цей шлях пристрасть до вояцько-лицарських пригод, боїв, двобоїв. Але вони не втілювали в собі ідеї самопожертви для вітчизни й нації, хоч

і культивували такі прикмети, як відвагу, презирство до смерті, захист пригноблених, жінок (для них посвячували все), дітей та вірність своєму зверхникові. Існували навіть правила т. зв. лицарських чеснот, які зобов'язували лицарів, але не завжди ними дотримувалися, і часто ці лицарі у своїх замках чи поза ними поводитися як звичайні некарні розбишаки.

Зразок ідеального лицаря середньовічної Західної Європи показаний у видатному творі цієї доби п. з. «Пісня про Ролянда», де подано головного героя Ролянда, в якому буда втілена така чеснота, як вірність своєму зверхникові-сюзеренові, що, в свою чергу, креувала відвагу і презирство до смерті.

Однією з негативних рис лицарів була їхня нехоть до участі в масовому війську, тому вони не мали можливості співдіяти із залогами міст і селянськими відділами. Власне це й невизнання воєнних хитрощів (засідок, раптового, неочікуваного нападу тощо) спричинилося до того, що лицарі, не зважаючи на їхню безстрашну хоробрість, не могли протиставлятися азійсько-африканським навалям арабів, тюркських народів та монголів. На зміну лицарям прийшло фахове військо найманців, яке вже співдіяло із залогами населених пунктів та селянськими загонами, часом озброєними дуже примітивно. Все це було переходовою фазою до ще вищої форми збройних сил, тобто озброєного народу, іррегулярної чи регулярної постійної мобілізованої армії нації. Але елементи кращих лицарських гідностей мали в різні часи всі народи, хоч вони були різних ступенів та в різних верствах кожного окремого народу.

В нашій Русі-Україні ніколи не було свого лицарського стану власного походження, як за феодалізмом в Західній чи Середній Європі, або в далекій Японії, з її лицарями-самураями. І все ж таки деякі кращі принципи лицарськості мали свої прояви. Першим проявом є поведінка нашого великого князя Святослава Завойовника, який повідомляв своїх ворогів наперед і відкрито словами: »Іду

на ви!« Стародавній літописець пише про Святослава таке: »Це він робив для того, щоб вороги мали час приготуватися до бою, бо вважав, що буде не по-лицарському нападати на когось несподівано або потайки«. Слова літописця є доказом того, що лицарські засади таки шанувалися у стародавній Русі-Україні, бо й сам літопис розповідає про них із захопленням і любов'ю. Такі прояви по-дібнуються часто в наших літописах або в інших пам'ятках старовини, як, наприклад, у »Слові о полку Ігоревім«, де лейтмотивом є вірність обов'язкові.

Так само зразком лицарськості наших предків є внук Святослава Завойовника Мстислав — великий князь тмутараканський, чернігівський та сіверський.

За княжих часів у нас не було феодалізму, бо, поруч із князями, велику роллю відігравали віча міст на чолі зі стольним Києвом, від волі яких у значній мірі залежали князі. Існування можливості переходу людини з одного стану у другий було передумовою того, що в Русі-Україні не постала власна каста феодалів-лицарів. Із тогочасних літописів і билин довідуємося, що між богатирями-витязями і дружинниками можна було зустріти вихідців з усіх суспільних станів, тобто бояр, купців, ремісників, кметів тощо. В походах і боях проти ворога в одній бойовій лаві знаходилися і княжі дружинники, й міські ополчення, і селянські ватаги. А наші князі, збираючись у похід, навіть просили міські громади дати їм допомогу в матеріялі, грошах і людях.

Лицарськість була ознакою і запорізьких січовиків та реестових козаків, які пізніше стали городовими, хоч поруч із цим уживалися всі види тодішньої тактики в боротьбі з підступами ворога. Прикладами тодішніх часів можуть стати постаті полковника Івана Богуна, Байди-Вишневецького, полковників Нечая і Морозенка, гетьманів Петра Конашевича-Сагайдачного, М. і П. Дорошенків, кошового Костя Гордієнка тощо.

У Визвольних Змаганнях нашого століття маємо багато доказів живого вояцького духа і в УСС-ів, і в арміях УНР та УГА, і пізніше в УПА. Лицарський герць проходить через усю історію українського воєнного мистецтва та історію українського війська в усіх епохах існування нашої держави, а сама лицарськість стає культом нашої нації, сприяючим виявові її кращих синів-героїв.

На зміну лицарству ступнево приходять наймане військо, знане в історії Західної і Середньої Європи під різними назвами — кондотьєрів, лядскнехтів, швайцарців, шотландців (дві останні назви походили від назви країни походження вояків), а в Польщі так званого кварцяного чи затяжного. Всі ці наймані війська не змогли бути досконалими в плеканні тривкого вояцького духу. Вони склалися з добрих вояків — мужніх, вимуштрованих, загартованих і карних, — але вони воювали за особисті інтереси, задля заробітку, й тому були безідейними безбатченками, не витримуючи справжнього бойового іспиту. Коли їхня сторона програвала, а противник обіцяв за зраду гроші, вони робилися хиткими. Найманці були добрими вояками лише в одному випадку, лобто тоді, коли виступали проти таких самих найманців.

Справжній вояцький дух виникнув лише тоді, коли армії перейшли на обов'язкову військову службу, тобто повернулися до стану, який існував у стародавніх часах — стали народними арміями. Всенародність армій та їхня масовість почалися ще перед епохою т. зв. Ренесансу в боротьбі швайцарських вільних стрільців проти Австрії Габсбургів, під час нідерландської та англійської революцій, у роках північноамериканської революції проти англійського колоніалізму, в козацьких війнах України проти Польщі. Але справжня масовість та обов'язковість військової служби у відроджених народних арміях стають сталими тільки під час Великої Французької Революції, коли французи вели патріотично-революційні війни проти різних європейських коаліцій.

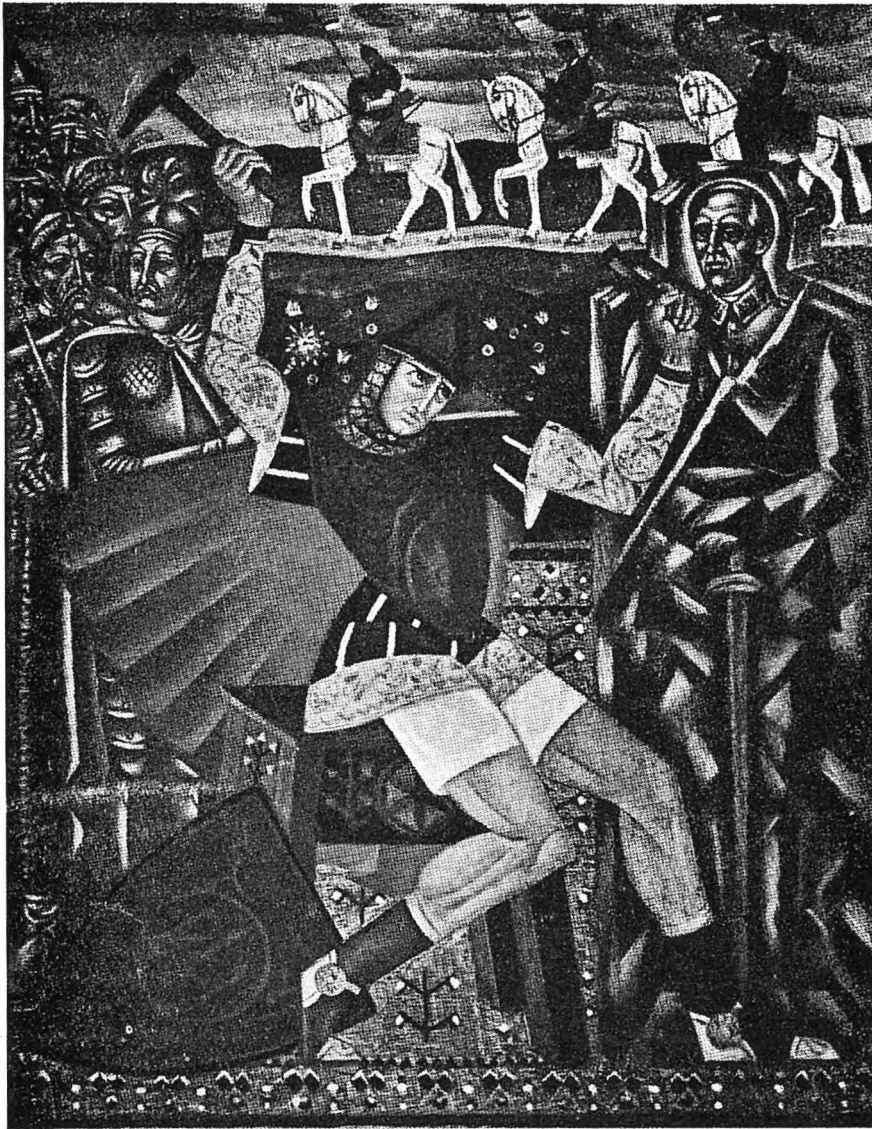
Це вміло використав Наполеон І-ий у своїх війнах, і заведений ним військо-

вий порядок зберігся у Франції досьогдні. Його пізніше запозичили прусаки, коли Наполеон І-ий розгромив їх під Ієною, а потім обов'язковість військової служби поширилася на інші держави Європи й цілого світу з винятком В. Британії, яка ще й досі тримається системи вербовано-найманого війська й застосовує мобілізацію тільки в часі війни.

В минулому терміни військової служби були дуже довгі, й тому новоприбулі рекрути заставали в рядах армії чимале число вояків-ветеранів, які передавали їм вояцькі традиції та свій досвід. У пізніших часах сталося багато змін, терміни військової служби значно скоротилися, і в сьогоднішніх арміях зустрічається мало не тільки вояків-ветеранів, а навіть і підстаршин. Що ж торкається старшин, то по їхньому становищі вони не є такими близькими до рекрута, як звичайний вояк або підстаршина, тому їм дещо важко впливати відповідно на виховання, прищеплення й культивування вояцького духа в рекрутів-новаків. Звідси можна прийти до висновку, що для виховання вояцького духа потрібна попередня праця, ведена ще перед тим, як рекрута покличуть до чинної військової служби.

Для виховання й зміцнення вояцького духа в нашій молоді та для збереження його в майбутньому треба конечно вести боротьбу з пацифізмом й антимілітаризмом, а це можна досягти шляхом прищеплювання юнацтву складових елементів вояцького духу. Розберімо ж ці елементи і способи, якими можна витворити вояцький дух загальним та військово-спортивним навчанням і вихованням.

Найголовніші складові елементи вояцького духа — мужність і хоробрість — мусять бути прищеплені вихованням іще з дитячих років. Для цієї мети існує ціла система загально-початкових і середніх шкіл, фахових цивільних та спеціальних мілітарних закладів, але найбільшою мірою їх необхідно прищеплювати в родині, створюючи необхідне для цього оточення.



Репродукція з алегоричного образу артиста мал. В. Дядинюка під назвою «Долото історії». Представлений тут в постатті різьбяря княжої доби геній української нації безустанно виковує національних героїв. За ним бачимо велетнів козацької доби, а сам він виковує сл. п. Головного Отамана Симона Петлюру. Три лицарі на конях символізують національні державні доби: княжу, козацьку і Визвольні Змагання.

У згаданих виховній справі велику роль відіграють різноманітні молодечі, спортові та парамілітарні організації, існуючі сьогодні в кожній країні. В наших українських еміграційних умовах для виховання вояцького духа у величезній мірі причиняються СУМ і ПЛАСТ, які звертають максимум уваги на спорт, формальну муштру та військову організацію. Однак, цього не вистачає, і наші комбатантські організації повинні приділити більше уваги тактичним вправам із підростаючим юнацтвом, що можна досягнути шляхом створення відповідних секцій, забезпечених необхідними підручними матеріалами, приладдями і тактичною літературою.

Ми часто ігноруємо виховання войовничості в молоді, вважаючи, що її ним створити не можна, що ця войовничість є, так би мовити, виключною властивістю національних духів й характеру, що вона залежить від темпераменту даного народу. Це, безсумнівно, так, але ми знаємо, що й інші елементи вояцького духа є власністю того чи іншого народу й що від ступеня їх присутності в його духовості залежатиме ступінь присутності вояцького духа у вояцьких лавах. Отже, це не означає, що войовничості не треба виховувати й розвивати, і хоч вона є найважливішим елементом вояцького духа, вона завжди залежатиме від ступеня розвитку інших елементів, цей дух складаючих.

Під войовничістю не можна розуміти лише самий запал, порив до ведення бою — далеко важливішим є замишування до вояцької справи й вояцького середовища та прагнення належати до нього, бо тільки войовничий нарід любить свої збройні сили, вважає за честь служити й боронитися під рідним вітчизняним прапором, бути в рядах свого національного війська навіть на протязі цілого життя. Тільки такий нарід буде гордий зі своїх героїв, нації і батьківщини. І навпаки — позбавлений усякої войовничості нарід не матиме нічого спільного з армією та перемогами над ворогом і буде чужим невільником доки, доки ця войовничість у ньому не

з'явиться. Тоді лише він стане вольовим і переможним, тоді лише він зможе будувати і своє власне самостійне життя, і свою суверенну державу.

В порівнянні з германськими і слов'янськими народами, народи романські мають у собі більший запал до бою, багато самопевності і сміливості, але, в загальному, їхній вояцький дух є слабший, у них менше дисципліни, самопожертви, витривалості й презирства до смерті. При поразках романські народи заломлюються далеко швидше, ніж германські або слов'янські. Тому слід підкреслити, що армії націй, у яких існує войовничий дух, є найкращими зразками, бо ця войовничість у них не передається природно-механічним шляхом, а є наслідком патріотично-войовничого виховання майбутніх громадян-воjakів іще з дитинства. Для досягнення цього треба, щоб із найраніших років дитячі очі бачили всюди — вдома, у школі, в громадських місцях, — поруч із найрізноманітнішими малюнками та образами, картини на історичні теми (славетні національні події і перемоги над ворогом) та портрети видатних людей, полководців, національних героїв. На полицях домашніх, шкільних і громадських бібліотек повинні бути історично-патріотичні книжки про бойові дії і баталії, про наших відважних героїв і їхні славні чини. Слід уникати книжок та малюнків пацифістичного характеру, де є нарікання на війни і скиглиння, захоплення сибаритством і «швейківством», бо вони розкладають-деморалізують проповідують денационалізацію та демілітаризацію і шкодять патріотизмові, державництву та плеканню вояцького духа.

Крім журналів і книжок чужинецьких авторів, які з пієтизмом змальовують національно-визвольну боротьбу й оборону власної батьківщини, дітям рекомендується давати до читання твори українських письменників із патріотично-героїчною тематикою — Т. Шевченка, І. Котляревського, Л. Українки, І. Франка, А. Чайковського, М. Старицького, О. Стороженка, О. Островського, П. Кащенка, С. Мечника тощо. Треба, щоб малята чули від своїх батьків і дідів

оповідання про пережиті ними бойові спостереження чи дії, або розповіді на патріотичну, національну чи вояцьку тематику. Це зацікавить підростаюче покоління, захопить його своїм епосом і заохотить до читання відповідної літератури, про яку було згадано вище.

І тут власне виходить на перший план святий обов'язок батьків, учителів і громади, бо які були батьки, вчителі й оточення — таким буде створений майбутній вояк-громадянин. Генерал Мольтке колись сказав, що своїми виховними методами під час війни 1870 р. німецький учитель переміг французького аж на полі бою, бо німецькі вояки (його колишні учні) виявилися здібнішими від французів.

Дисципліна (послух і карність) є основною підвалиною вояцького духа й армії узагалі. Як би добре й розумно ця дисципліна не була поставлена в армії, вона не досягне своєї мети, якщо вояк не був до неї при звичаєний із дитинства в родині, а потім у школі й громадському житті. Збірнота людей, не при звичаєних поважати суспільні порядки, державні закони, владу й уряд, ніколи не зможе перемогти чи бути могутньою армією. Тому необхідно, щоб родина, школа і громада в цій справі армії допомогли. Решта залежатиме від самої армії та її командного складу, який повинен застосувати таку засаду воєнної науки: «Введення суворої, але справедливої дисципліни, при майже батьківській опіці зверхника по відношенні до кожного окремого вояка, викличе до нього любов підлеглих, і вона допоможе побороти й перемогти всі погані пристрасті та звички».

Для прикладу можна взяти Наполеона I-го, який під час легендарного маршу французьких військ із Західної Європи до Богемії безперервно піклувався про своїх вояків, що з'єднало йому їх безмежні любов і довір'я. Тому власне французька армія перемогла далеко більшу кількісно коаліційну московсько-австрійську армію, до якої і її монархи, і полководці як у марші, так

і безпосередньо перед битвою ставилися байдуже. Це було під Австерліцем у 1805 році.

Так у сиву давнину діяли й наші князі Олег, Святослав, Мстислав Удалий, Володимир Мономах, його син Мстислав-Гарольд, Роман, Данило й Василько, пізніше Байда Вишневецький, Богдан Хмельницький, Сагайдачний, Богун, а в наші часи Симон Петлюра й Тарас Чупринка.

Наука воєнного мистецтва каже таке: «Вояцький дух є поєднанням довір'я з дисципліною, бо ці два чинники є нероздільні. Сьогоднішня дисципліна вже не є тією, якою вона була в минулих століттях, коли в бою оперували колони й командир чи зверхник давав наказ, а вояк боявся кия більше, ніж ворожої кулі. Колишня дисципліна базувалася тільки на одному жахові покарання, а основою дисципліни сучасності є довір'я вояка до зверхників, його національна свідомість та вояцька звичка». І це правда, бо сьогоднішній вояк, завдяки цій свідомості, може оперувати самостійно.

Безустанна наявність такої свідомості зростає самопожертву. Її рушіями були і будуть віра в Бога, любов до вітчизни й відданість їй, свідоме виконання складеної присяги й глибока ненависть до ворога-напасника. Коли людина безмежно любить свою батьківщину, вона завжди ненавидітиме кожного, хто на неї зазіхає або їй загрожує. Поглиблений розвиток вищезгаданих прикмет веде до того, що просякнута вояцькими чеснотами людина перестає боятися смерті й навіть уважає для себе щастям і великою честю віддати в жертву священним ідеалам своє життя. Святе Євангеліє учить: «Ніхто не має більшої любови, як той, хто власне життя кладе за друзів своїх».

Треба пам'ятати, що прикладом такого героїчного чину, аж до самопожертви, були княжі воїни. Коли князь Святослав звернувся до них із закликом: «Тож не зробім сорому землі українській, поляжмо тут кістьми! Мертвому немає сорому, а як будемо втікати —

вкриємося вічним соромом. Сіймо міцно! Я йду попереду вас, і коли моя голова поляже, промишляйте тоді самі!», — його військо відповіло однодушним криком: «Де твоя голова, там ми і свої зложимо!»

Для українських козаків XVI-XVIII ст., для вояків УНР та УГА в часі Визвольних Змагань XX-го ст., як також для українських повстанців було гасло-заповіт «Здобути, або вдома не бути!». Останнє гасло для борця-революціонера УПА викристалізувалося у зазивних словах клича «Здобудеш Українську Державу, або згинеш у боротьбі за неї!». Цей клич творив собою наказ, формував також і волю, тому кожний вояк УПА був кожної хвилини готовий жертвувати життям для щастя своєї вітчизни, для перемоги великої національної ідеї — УССД.

Віра в свої сили досягається національно-патріотичним і героїчним вихованням, правильним навчанням військової справи, а також відповідним розвитком і побудовою військового організму (організації живої) та нормальним постачанням її належними матеріалами.

Довір'я до зверхника є найважливішою річчю в тяжких і критичних моменах на полі бою, а, крім того, рішеннячою силою. Наука воєнного мистецтва вчить, що невід'ємною частиною духа військової корпорації є пошановання всього, виходячого від зверхників. Це досягається талантом і здібністю зверхника діяти на серце, розум і волю йому підлеглих вояків. Певна річ, що коли система підготовки старшин в армії поставлена добре, то довір'я до них з'явиться, але вплив на психіку вояків обумовлюється вродженим талантом і здібностями кожного окремого старшини.

Олександр Македонський, Ганнібаль, Кай Юлій Цезар та інші славетні полководці діяли в цьому відношенні кожний по-своєму, але можна ствердити, що вони впливали тільки на такі почуття вояків, які в той час були для них найближчими і найвразливішими, бо кожний із них був добрим знавцем

свого народу та його особистих ідеалів. Ганнібаль, наприклад, притягав до себе найманих вояків обіцянками багатої здобичі, а Наполеон давав своїй армії натхнення до нових подвигів пригадуванням попередніх перемог. Під час перебування французької армії у Єгипті, серед важких умовин боротьби, Наполеон пригадував своїм воякам про величну давнину славетних єгипетських пірамід, які мали бути свідками героїчних учинків французької армії, і закликав її виявити гідність під час бою в такому історичному місці й не осоромити чести французьких прапорів.

Особистий приклад зверхника спонукує вояків до відваги й рішучості в найтяжчих обставинах. Так зробив Наполеон I-ий на мості в Арколе (Італія) 17-го листопада 1796 року, коли його вояки не могли взяти цього мосту, обсадженого австрійцями. Зваживши обставини, Наполеон узяв до однієї руки бойовий французький прапор, а в другу шаблю й перший стрибнув на міст, а тоді за ним пішли і його вояки. Ворог розгубився, міст був узятий французами, а австрійське військо повністю розгромлене.

Так чинили й наші полководці, наприклад, великий князь Святослав, коли бився поруч із своїми вояками проти греків під Доростолом і своїм прикладом заохочував їх, та багато інших князів і воевод. Про це подають зразки тодішнього фолклору, літописи, «Повчання Володимира Мономаха своїм дітям», «Слово о полку Ігоревім» тощо.

За козацьких часів прикладами таких бойових ватажків були Байда Вишневецький, Криштоф Косинський, Северин Наливайко, Самійло Кішка, Петро Конашевич-Сагайдачний, Кричевський, Богун, Нечай, Богдан і Тиміш Хмельницькі, Кривоніс, І. Виговський, Гуляницькі, Дорошенко, Кость Гордієнко, Орлик та багато інших. Так було на морі в боях проти бусурменів, у битвах Богдана Хмельницького, під Конотопом, у Батурині — всюди козаки відчували живий приклад своїх зверхників, бо в ньому є велика сила. Що ж торкається

Батурина, то москалі перемогли тільки тому, що мали кількісну перевагу, а Ніс зрадив.

Таким прикладом для вояків УПА був генерал Тарас Чупринка та всі інші командири, які брали безпосередню участь у всіх акціях, підтверджуючи вислід історії воєнного мистецтва, що «який старшина — така й армія».

В минулому особистий приклад полководця, його присутність на полі бою і виявлена ним відвага дуже впливали на вояків, захоплювали їх, поривали до нових героїчних подвигів, тому цей полко-

водець в дещо модернізованій формі є актуальною для нас сьогодні й буде такою для наших нащадків у майбутньому.

Сучасне поле бою в багатьох відношеннях змінилося й тому полководець не завжди буває присутній на ньому особисто та не може впливати на підлеглих своїм прикладом. Він керує ними здалека, при допомозі телефону, телеграфу, радіозв'язку, світляних сигналів тощо, і підлеглий його не бачить, але сам він може спостерігати їх через оптичні приладдя чи телевізію.



Українська молодь завжди була творцем великих і героїчних чинів...

водець завжди був поруч із своїми вояками. Як задивлялися на це наші предки найкраще віддзеркалюють знамениті слова «Повчання Володимира Мономаха своїм дітям»: «Коли йдете на війну, то не лінуйтесь, не покладайтесь на воевод, не віддавайтесь пиятиці та їжі, не засинайте і сторожу самі ставте. А поставивши її всюди, не скидайте зброї зі себе, лягайте спати поруч із вояками і вставайте рано, бо не оглянетесь». Ця порада великого українського стратега XII-го

Особливо важливе для доброго керівництва армією та для особистого прикладу є те, що полководець не втрачає особистої рівноваги і присутності духа та в керуванні військовими операціями заховує спеціальну витримку. Це є дуже корисне в додатку до ґрунтовних теоретичних військових знань та набутого досвіду при вишколі.

Не слід забувати того, що навіть гіпотизуючий вплив воєнного генія не в силі замінити добре підготованого відпо-

відною системою вояцького духа, бо запалений геніальним і впливовим полководцем ентузіазм без сталого закріплення вояцького духа на потрібному рівні при першій же невдачі може заломати силу вояків, а це, в свою чергу, принесе катастрофу й неминучу втрату авторитету зверхника, що часто-густо трапляється, коли міцний вояцький дух відсутній в армії чи навіть в окремій армійській формації.

Віра в своє оточення набувається систематичним вихованням та підбором помічників, а велику вагу тут має і почуття товарищескості, тобто так званої «обопільної виручки» у складних обставинах. Товарищескість запановує тоді, коли немає антагонізмів, а це досягається справедливістю у проходженні військової служби, відсутністю протекцій та будь-яких привілеїв. Рівність і єдність повинна існувати поміж усіма родами війська, а найвищий зверхник має бути справедливим.

Ініціатива залежатиме від того, як вояк був вихований удома, в школі та в армії. Держави із широкорозвиненим громадським життям посідають для цього найбільші можливості, спеціально ті, в яких існують і діють молодечі та парамілітарні організації, що налагоджують і доповнюють таку важливу ділянку, виробляють у воякові ініціативний характер та винахідливість в акціях на полі бою.

Те, як змінилися протягом століть розвитку воєнного мистецтва становище й роль зверхника в бойових обставинах та вимоги до ініціативи звичайних вояків і підстаршин, бачимо з такого порівняльного прикладу: під Каннами (Італія) в 216 р. до народження Христа на фронті шириною 4 кілометри воювало 136.000 вояків; у 1812 р. на Бородинському полі на фронті завширшки 6 кілометрів билось 225.000 вояків, а в битві за Берлін наприкінці другої сві-

тової війни, на фронті шириною 220 кілометрів змагалось аж 2.000.000 вояків.

Бадьорість належить до відмінних рис вояцького духа й залежить від морального стану вояка, але домінуючу роль тут відіграє його фізичний стан. Тільки цілковито здоровий фізично вояк матиме здатність зберегти бадьорість духа в суворій, а часом і дуже тяжкій вояцькій дійсності. Власне тому кожна нація, намагаючись мати добру армію з бадьорим вояцьким духом, всебічно дбає про фізичне виховання своїх молодих поколінь. Про це ні українська родина й школа, ані українські організації не повинні забувати.

При нормальних обставинах, тобто в мирний час, сама армія дбає про фізичне виховання рекрутів, але коли фізично кволий вояк у мирних обставинах може витримати військову службу, то у фронтовому чи бойовому оточенні він заломиться. При цьому треба пам'ятати, що, завдяки теперішньому розвитку техніки, під час вишколу вояк мусить так багато засвоїти з воєнної техніки, стратегії і тактики, що на фізичне вдосконалення і спорт йому лишається дуже мало часу. І коли вищі старшини (в похилому віці чи фізично кволі) висотою свого вояцького духа можуть піднести себе і примусити до фізичної витривалості та чинів, то звичайним воякам, підстаршинам і молодшим старшинам, при врахуванні ролі їхніх завдань, коли вони є фізично кволі — це зробити буде важко.

На загальний стан вояка і його гідність впливає постачання армії належними матеріалами — зброєю, харчами, одягом, медикаментами. Тому розумна влада й добрі полководці завжди дбають про відповідне забезпечення своєї армії.

Витривалість — це своєрідна перевірка стану вояцького духа. Аджеж відома

річ, що ніде він не виявляється так яскраво й виразно, як тоді, коли воякам доводиться переносити всі фізичні й моральні труднощі бойового стану, страждати, іноді бути свідками чи й самим реалізувати такі образи, явища й події, які для вояка можуть здаватися жахом, жорстокістю і надмірною суворістю. Але, як кажуть, «війна-війною», і витривалий вояк переносить усе це без нарікань та навіть не обурюється.

лежить іще від слідуючих чинників:

а) моральної якості народу, тобто його національно-державної свідомості, патріотизму та войовничості;

б) державного укладу в житті народу, його державних установ і засад, а особливо від системи громадянського виховання молоді та від стану народньої освіти. Коли все це поставлене як слід, то воно завжди сприятиме розвитку вояцького духа й войовничості, а підвалинами цього мають бути релігія, істо-



1943 рік. Свято І Української Дивізії в Перемишлі. Дефілює відділ української поліції

Бадьорість і витривалість високо цінилися в нашій стародавній военній та патріотично-державній думці. Наприклад, один із древніх літописців, описуючи перемогу рідного війська під проводом великого князя Володимира Мономаха 4-го квітня 1103 р., подає, що половці «і коням їх не беспеха в ногах», а далі каже: «наші же з весельем на конях й пеші пойдоса к ним». Тому, що княжі вої мали перевагу в бадьорості, половці були розгромлені цілковито.

Крім відповідної підготовки й досконалості самої армії, її вояцький дух за-

рія, географія та рідна патріотична література;

в) політичних обставин даного народу, тобто від того, чи цей нарід має потребу визволитися з-під залежності або панування інших народів, боротися за свою самобутність і створення власної суверенної держави; чи він має прагнення поширити свої кордони або впливи; чи розуміє він потребу самооборони перед існуючою небезпекою ворожого нападу; чи має цей нарід у своїх історичних завданнях конкурентів зі сторони інших народів; чи є в ньому почуття пімсти за

пережиті насильства й поразки, чи, на-
впаки, ними він є придавлений.

Можуть бути ще й інші фактори, тим-
часові чи випадкові, дослідження й ви-
користання яких є неминучим обов'яз-
ком кожного національного проводу, дер-
жавної влади, полководця, генерального
штабу. Вони повинні використовувати
все можливе й потрібне для того, щоб у
народі й армії піднести вояцький дух.

Все це допомагає блискучим успіхам і
перемогам. Виявлення армією таких
якостей витривалості є особливо цінне
й корисне тоді, коли ця армія терпить
невдачі або й цілу низку поразок. Ви-
тривалі вояки їх переносять легше, а
потім стають ядром відновлення нової
збройної сили.

Належна підготовка армії, народу й
цілої країни до збройної боротьби заби-
рає дуже багато часу, енергії та особли-
во матеріальних засобів. Тому після кар-
динальної поразки непомірно важко від-
новити збройні сили, враховуючи ще й
той факт, що ворог не спить, а викорис-
товує час на скріплення й розвиток здо-
бутих ним успіхів. Може дійти до того,
що пізніше ворога не тільки не вдасться
перемогти, а навіть спинити його пере-
можний похід.

Урахувавши все вищезгадане, ми му-
симо неполегливо готуватися до гряду-
чих подій та спеціально дбаливо пле-
кати вояцький дух серед наших дітей і
юнацтва, поборювати шкідливі пацифіс-
тично-антимілітаристичні ідеї та всебіч-
но скріплювати войовничість нашої змі-
ни. Здоровий і бадьорий вояцький дух
буде запорукою того, що в збройнім зу-
дарі з комуно-большевицькою Москвою
чи будь-яким іншим ворогом нам удасть-
ся визволити нашу батьківщину з ярма
й відновити Українську Самостійну Со-
борну Державу.

На заключення варто буде ознайоми-
тися з тим, як розглядав миролюбне
співіснування стародавній стратег світо-
вої слави, великий князь Володимир Мо-
номах. Ось уривок із його промови до
інших князів біля Долебського озера пе-
ред походом на половців у 1103 р.: »Див-
люся я, дружино, що ви лошадей жа-
леєте, на коїх смерд пашет, а о том не
помисліте, что когда смерд начнет па-
хать, а половчанін, наехав, убьют его
стрелой, то он і лошадь заберет потом
его, а, въехав в село, і жену, і детей,
і всьо его іменіе захватіт. То ви лошадь
жалееете, а самого смерда вам не жаль«.

Слова нашого далекого предка є акту-
альні для нас і сьогодні. Наука для нас
власне вони, а не безглузді байки лорда
Расселя та подібних до нього гнилих
пацифістів, хитромудрих комуністичних
»миролюбів« і різношерстих провокато-
рів та словоблудів.

Так нас учив і сл. п. Головний Отаман
Симон Петлюра, кажучи, що ніякі »ін-
тернаціонали« (другі, другі з половиною
чи треті) України не врятують. Її врятує
тільки меч, який треба навчитися три-
мати міцно в руках, бо власне він при-
несе визволення та обумовить перемогу
над нашим одвічним ворогом — Моск-
вою. А Тарас Шевченко закликав нас
не слухати фальшивих пророків, що не-
суть зі собою зло, шкоду й обман. Сьо-
годнішнім злим духом часу є антимілі-
таризм, пацифізм, т. зв. коекзистенція
та все те, що має на меті приспати во-
йовничість поневолених народів. Іще в
1917 р. Ленін приспав його різними »ін-
тернаціоналами«, а це більше не може
повторитися. Мусимо бути свідомі на-
ших історичних завдань і для здобуття
священної мети всебічно плекати укра-
їнський вояцький дух!

ВЕРШНИК

Він примчить на гарячій коні,
одчайдушний, величний такий,
у шоломі, в залізо закутий,
довгочеканий вершник грізний...
Він примчить, щоб дрижала земля,
де на згарищах горе голосить,
де встеляється смуток забутий,
дзвінко крикнувши: Досить!...
...щоб дрижала земля.

В тишині літовій
він розбудить налякані віти
і смерекові килими гір.
І воскреснуть пісні,
десь на обр'ях зовом трембіти
відозвється схвильований бір.

Він помчить із мечем над містами,
де промчить, там не стане тюрем,
там життя буде знову горіти —
і невгнуте, тверде, наче мур,
рідне військо там встане полками.
З чужини на святий чорнозем
ще повернуть розгублені діти,
вічні храми, Софія і Юр,
золотими зрадіють хрестами...

Ще лиш мить, він прилине, примчить
Одчайдушний, величний такий,
у шоломі, в залізо закутий,
довгочеканий вершник грізний...

Він примчить, щоб дрижала земля,
де на згарищах горе голосить,
де встеляється смуток забутий,
дзвінко крикнувши: Досить!...
...щоб дрижала земля...

Пор. Ф. КОРДУБА

КРИЗА БУНДЕСВЕРИ

Світова преса багато уваги приділила кризі Бундесвери, яка в гострій формі проявилася під кінець липня ц. р. Ця криза грозила усуненням міністра оборони Кай Уве ф. Гасселя та деякими іншими комплікаціями. Наразі канцлер Ергардт не пожертвував свого міністра ні опозиції, ані протестуючим генералам. Доля міністра буде остаточно вирішена під час реформи або найдалше під час переформування кабінету міністрів. Тимчасова розв'язка не ліквідувала кризи, бо атмосфера в міністерстві оборони, згідно з опінією німецької преси, не є злагіднена. До міністра оборони сильно підважили довір'я два відійшовші на власне бажання генерали — Гайнц Треттер і Вернер Паніцкі. Уступлення цих генералів не було приємне для міністра, бо вони своїм рішенням заманіфестували недовір'я між політичним і військовим керівництвом

Німецької Федеративної Республіки. Тому їх уступлення та встановлення на їхні пости нових генералів — Ульріха ф. Майціера та Штайнгоффа не вказує на це, що боротьба командування збройними силами із сліпою залежністю від цивільної влади є закінчена. Ця боротьба існує і вона прискішить конечні реформи, які є необхідні для Бундесвери, щоб запобігти т. зв. «splendid isolation», тобто постановлення положення «держави в державі».

Причини кризи є глибокі і виправдані. Сама криза виявила великі внутрішні суперечності в державі. НФР все ще далше є державою розполовленої нації. Не зважаючи на господарський підйом, державно-правна провізорія, встановлена конституцією в 1949 р., провідною ідеєю якої є завершити «вільне самовизначення єдності і свободи Німеччини», покаралася лябильною. В 1955 р. ця провізорія

була доповнена збройною силою — Бундесверою, яка сьогодні налічує 450 тис., та до 1970 р. мала б зрости до 508 тисяч. Річний бюджет на цілі оборони НФР виносить коло 18 млрд. нм. Крім війська, при Бундесвері працює близько 170 тис. цивільних урядовців, які за останній час стали вирішальним чинником у збройних силах. На основі статті 65-а конституції НФР, міністрові оборони підлягає усе наказодавство і командування Бундесверою. У випадку «оборони» ці компетенції автоматично переходять до компетенцій канцлера НФР. Під час миру, коли міністер оборони є відсутній, хворий або перебуває на відпустці, його функції автоматично перебирає державний секретар міністерства оборони. Це спричинилося до примату політики (далекосяжних повноважень міністра оборони), що почали надуживати урядовці і правні дорадники управління.

За такого положення 59-літній ген. Гайнц Треттер, головний інспектор Бундесвери, маючий високі військові відзначення з 2-ої світової війни, був тільки символом для того, чого не повинно було бути. Він був символом для Бундесвери, займаючи пост шефа, але без ніяких командних і дисциплінарних повноважень. Він мав право тільки просити, а не наказувати. Одночасно, він був членом буйно розпаношеного бюро оборони та керівником одного з 3-ох головних відділів — військо, озброєння й управління, працюючих при міністерстві оборони. Генерал Треттер, як фахівець у військових справах, міг бути дорадником міністра оборони, але він ним фактично не був, бо до нього зверталися за порадами та інформаціями, а, рівночасно, він не мав ніякого впливу на рішення. Вирішальними в усіх справах оборони були міністер оборони і його заступник, державний секретар Карль Гумбель. Дійшло до того, що Гумбель виступав деколи як начальник Бундесвери, що викликало незадоволення й обурення, яке щораз більше посилювалося.

Ген. Треттер від січня 1964 р., після генералів Гойсінгера і Ферча, був 3-ім генеральним інспектором Бундесвери. Приступивши до урядування, він вима-

гав реорганізації міністерства оборони. Головним чином йшлося про те, щоб генеральний інспектор мав такі самі права, як заступник міністра оборони (державний секретар) у всіх військових справах, наказодавстві й у виконванні влади начальника командира. Державному секретареві проектував ген. Треттер залишити компетенції тільки у справах зброєння, управління й утримання. Інспектори окремих родів зброї, в тому числі також і новий ген. інспектор Ульріх ф. Маїцієре, який від 1964 р. був інспектором наземних військ, піддержали вимоги ген. Треттера. Однак ці вимоги були безуспішні, бо бюрократи з політичних мотивів не погодилися, щоб військовик користувався рівноправними привілеями з державним секретарем, який між старшинським корпусом був «військово-чужим». Дійшло до того, що СПД — військовий знавець і резервний старшина Гельмут Шмідт назвав Гумбеля «пістряком-шкідником для Бундесвери». Він не допустив до того, щоб ген. Треттер мав рівнорядні права з «військовим» державним секретарем. Гумбель захотів бути даліше «заступником головнокомандувача», тобто міністра оборони, погрожуючи своєю резигнацією. Від того часу взаємини між ген. Треттером і Гумбелем були прямо «нелюдські».

На початку серпня ц. р. до цього всього додалася ще афера з винищувачами Starfighter. Від 1961 р. із 699 винищувачів, 64 літаки під час польоту зазнали аварії, були знищені та згинули 34 летуни. Вартість такого винищувача — 6 млн. нм, вишкіл одного летуна — кругло 1 млн. нм. Отже, летунство НФР на протязі 5-ти років зазнало 418 млн. нм втрат, не враховуючи життя 34 летунів. Інспектор летунства Бундесвери ген. В. Паніцкі за це не міг поносити вини, бо державний секретар, відповідальний за зброєння, закупив у ЗДА 699 винищувачів, із деяким непридатним для небезпечних полетів вирядом. Ген. Паніцкі у своєму резигнаційному документі подав причину уступлення: «Starfighter-Misere». Отже й на цьому відтинку державний секретар є сильно заатакований. Скоріше ген. Паніцкі опрацював був відповідний звіт про

причини серійних аварій цих винищувачів для ради оборони, але він не мав ніяких успіхів. Уступивши, ген. Паніцкі дав для преси гнівне інтерв'ю, докладно узасаднивши свій відхід із займаного посту.

Сьогодні прийшов час, щоб збройним силам НФР була приділена більша увага. Співвідношення між ними й цивільними чинниками повинно бути врегульоване згідно із завданнями й відповідальністю. Тому перед парламентом стоїть проблема переведення нових реформ, в яких мали б бути узглядені слідуючі фактори:

1. Розділення повноважень між збройними силами та цивільним управлінням, при чому уряд і парламент повинні звернути особливу увагу на вимоги оборони. Головне командування не можна залишати поза міністерством оборони, отже політична основа не може бути заторкнена й передова роль для політичного проводу має бути залишена.

2. Політичний пост заступника міністра оборони, який був би рівночасно головнокомандувачем, повинен бути обсаджений старшиною-політиком. Мабуть на місце урядовця державного секретаря буде впроваджений парламентар як заступник міністра та начальник головнокомандувача, бо він здійснював би наказодавство і командну владу згідно з волею політиків, а не правників, які часто неправиль-

но підходять до складних проблем оборони. Новоіменований генеральний інспектор ген. Маїцієре висказав побажання, щоб на майбутнє були поділені компетенції між політичним заступником і цивільним шефом управління міністерства оборони.

3. Старшинський корпус Бундесвери не може бути відповідальний за окремі частини та їх озброєння так довго, доки не матиме впливу на ділянку озброєння та управління.

4. Персональна господарка повинна бути поділена з військовиками, бо персональна політика є важливим інструментом для політики і війська.

Роль Бундесвери в Атлантийському Союзі, у зв'язку з виступленням Франції з організації НАТО, є складна. Концепція «передової оборони» починає затиратися. Також «нуклеарна рівноправність» має значення тільки словної виміни. Роль і значення вояцтва в НФР досюгодні не є вияснена. Наразі, на злість генералам, тріумфує міністеріяльна бюрократія. Треба сподіватися, що глибока криза Бундесвери примусить політиків до глибокої призадуми та переведення кінцевих реформ, допасованих до потреб не тільки сучасної, але також і майбутньої оборони загроженої країни. Положення Бундесвери є виїняткове, в порівнянні з іншими арміями західних держав.

М. МАТЧАК

ІДЖЕА МАРІНА...

Літо. Вакаційна гарячка опановує британців, не поминаючи також і жителів Мідланду. Всі мчать кудись у гонитві за сонцем, шукають відпочинку, прагнучи бодай два тижні пожити безжурним життям. Тисячі їх займають штурмом надморські купелеві місця В. Британії, а інші, маючи більш пригодницький дух, рвуться в чужинні краї, в гли-

бину європейського материка, до екзотичних Рів'єр Франції та Італії. Це ж довгоочікувана мандрівка вакаційників по компасній вказівці — на південь.

Втискаємося із дружиною до неймовірно переповненого потягу Шеффільд-Лондон. Свисток і — прощай, Дарбі! Зникають на овиді комплекси будинків та кремезні споруди велетня «Селянізу».

Хоч на два тижні забуду за хемію та її ароматичні запахи.

Небо насупилося й ніяк не віщує доброї погоди. Вже недалеко від Лондону починає накрапати дощик. Пересідаємо з потягу на вигідніший автобус, і незабаром перед нами виринає рухливо-гоминке лондонське летовище, всіяне сталевими повітряними птахами. Гудуть мотори, пливуть безконечним потоком людські маси. «Ваш пашпорт, будь ласка» — і ми вже поза Англією.

Грізно гуркочуть чотири мотори реактивного велетня, а довкруги — непроглядна нічна темрява. Тільки «блідолиций» товаришить нам із небесних висот. Дівчатка обслуги в малинових одностроях звиваються довкола з філіжанками кави, цигарками, прохолодними напоями. Вигода пасажирів — це їхнє мотто.

В перших проміннях сонця наш гігант осідає на спрагненій дощу італійській землі, на летовищі в Ріміні, докладно на тому самому місці, де двадцять років тому біліло море шатер, під якими десять тисяч українських вояків ждало своєї дальшої долі. Власне тут протягом двох років існувала наша славна республіка «Сан Таборіно».

Лявіною напливають спомини. Ввижаються шатра штабової сотні, театр, досліджувальна станція рільничої школи, юнацький курінь, ярмаркова площа, шатра полків і навіть «калябуш» із доброю-Миколою при брамі. На овиді майорять, як і колись, три башти республіки Сан Маріно, купаються в проміннях гарячого сонця червоні дахи італійських селянських будинків, обплетених виноградними живоплотами. Як і давніше, пшениця вже скошена і складена в полупіпки.

Капітан літака повідомляє, що мусимо зачекати, бо площу вивантажування хвилює зайняли військові винищувачі. Ех, військо, військо! Чому завжди ти мушиш стояти мені в дорозі?

Ще хвилина і з літака висипаються туристи. Приємно вдихнути на повні легені ранкове італійське повітря, таке свіже-свіже. Автобус жене понадморською магістралею. Переїжджає через Річ-

чіоне — знану «Мекку» наших хорунжих і підтоптаних віком старшин та Мірамаре — місце купецьких пригод і гавань розради всіх «селепків». Потім сліднують Ріміні, Візерба та Іджеа Маріна, в якій довелося пробути зиму 1946-1947 року.

Пізнаю одразу віллу, в якій ми квартирували. В порівнянні з височезними модерними й люксовими готелями, вона виглядає досить скромно, якщо не вбого. Сьогодні в цій віллі є папська вакаційна оселя для італійських дітей-сиріт.

Мимоволі напливають меланхолійні спомини далекого минулого. Було це Року



Шофери «Ц» чоти, 529 ст. сотні з гостями з лічниці Цезонатіко на прогулянці. Листопад 1946 р.

Божого 1946-го, коли «Сан Таборіно» із блискавичною швидкістю пролітали найрізноманітніші вістки. Одна з них сповіщала про організацію шоферської чоти й була, на щастя, правдивою.

Майор Яськевич денним наказом іменував хор. Б. Маціва комендантом чоти «Ц» 529-ої транспортної сотні. Негайно почалася облога його шатра. Окохих є багато, але вибраних мало. Всі хочуть на волю, хоч і уявну — ген поза табір. Першість мають юнаки-випускники таборових шоферських курсів, а за ними йдуть старі дивізійні шофери.

Під'їжджають могутні «Доджі» й по хвилині півсотні щасливців уже поза табором. Проїхавши Ріміні й Візербу, вони опиняються в Іджеа Маріна. З од-

нієї сторони дороги вілла, де маємо замешкати, а з другої паркувальна площа для транспортних машин 529-ої сотні. Лунає команда «струнко» й хор. Б. Маців звітує майорові Мітманові прибуття чоти, а згодом наступає візита в англійського коменданта сотні.

Розвантажувати наше «майно» довго не приходиться. Бунчужний Я. Дутка, розміщуючи шоферів по кімнатах, протекційно приділяє канцелярійному «штабові» три гарні кімнати. І праця починає кипіти. Підхор. Р. Старосольський із шірмайстром стр. І. Григорашем уже переводять на майдані автомашин потрібну інспекцію. Голова канцелярії стр. Є. Бірчак, розгорнувши папери, виписує шоферам щоденні маршрути й завдання. Бунчужний Мирон Матчак знайомиться з працівниками головної квартири транспортної сотні, де йому доведеться працювати, а стр. С. Мартюк пріє над перекладами з англійської мови.

Наша вілла розташована на узбережжі моря. Вона не має ні дротяної огорожі, ані військової сторожі. Тільки час від часу навідується до неї англійський зв'язковий вояк, а поза тим — почуття повної свободи. І линуть дні за днями, а з ними приходять і перші шоферські пригоди.

Завданням нашої чоти було обслуговування поближких таборів воєнно-полонених та деякі англійські військові частини. З огляду на це, доводилося подорожувати й по кількасот кілометрів денно. Але кремезні «Доджі» не завжди слухалися молоденьких водіїв, і тому перші дні позначилися певним числом катастроф, на щастя, без поважних наслідків. Не диво, що кожний дзвінок телефону електризував хорунжого — а, може, знову випадок?

Вечорами шоферам давалися теоретичні вказівки та відбувався обмін досвідом. Одного разу розказує стр. Святий таке:

— Мчить стрілою моя автомашина по гладенькому асфальті. Вібрація коліс перетворюється в мелодійну музику, а в кабіні тепло-тепленько, і приємно, і мрійно. Нараз машину струшує, і мотор гасне — телефонний стовп таки витри-

мав зудар, але до Больонії доїхати не довелося...

Минали дні й шофери набиралися вправи у керуванні машинами та в економічному веденні своїх «Доджів» (це головне), бо залишки пального стали неопитною копальнею золота. Власне тому, на, так би мовити, комерційній базі, італійці швидко заприятелювали із шоферами. Все частіше з'являється в них п'янке італійське вино «россо» або «біанко», часами пляшка «Капелюха» чи «смерть Селепка» з додатком закуски прісного «пане», покритого кружальцями саямі.



Вантажна машина загрузла в болоті і модерний транспорт не обійдеться без волів...

Час до часу, вечорами, лагідний шепіт Адріатику переривав дзвінкий безжурний сміх сеньйорин. А нагод для святкувань не бракувало. От, наприклад, уродини хорунжого. Бунчужний дбає, щоб усього було доволі, щоб усюди була зразкова чистота, бо прийдуть гості — наші медсестри з Цезенатіво, медсестра Люба й інші. А там знову день народження котрогось із шоферів або якась річниця.

І не нудилося в довгі осінні й зимові вечори. Коли ж у плящі лишалося тільки трошки напою, а ніч іще «була молодка», то його доводилося пити краплина-

ми, при чому голосувалося по-демократичному, скільки кому приділити крапель. І так до пізньої ночі сміхові й дотепам не було кінця!

А в неділі або вільні від праці дні комендант сотні радо віддавав для прогулянок два »Доджі«, приділяючи при цьому до охорони транспорту одного зі своїх вояків. І ми їхали через села й містечка, з цікавістю розглядали мальовничі італійські краєвиди, часом зупинялися на перекуску чи чарку вина.

Однієї неділі ми вирішили скласти дипломатичну візиту республіці Сан Маріно. І тут наш хор. Б. Маців не дописав, ми зблудили, і, замість опинитися на вершці гори Тітано, наші автомашини загрузли в болоті розмоклої сільської дороги. Треба було найняти аж дві пари сильних сірих волів, щоб витягти їх на суше. Але успіх рятувкової операції треба було відсвяткувати. І запарували полумиски макаронів, залоскотав приємно ніздрі запах п'яного вина.

Поволі розв'язуються язика, лине поривна пісня, а господар гостинниці стало повторяє: »прего, сіньйоре«... Всі веселяться вже на добре. Стр. С. Мартюк опікується арсеналом нашого хоронителя, який у той час своєю блаженною добродушністю пригадає мені нашого воєнрука Степанова з десятирічкі ім. І. Франка у Дрогобичі. Пізною ніччю добираємося до Іджеа Маріна й маємо велике щастя, що нам вистачило пального.

З дня на день погода стає холодніша. З моря дме непривітний вітер. Усе частіше падає дощ. Починається зима, і наш англійський зв'язковий шкіцує на шматкові паперу »файер-плейс«. Хлопці роздобувають десь цегли й цементу, а через тиждень камін уже красується в нашій їдальні. Звідкілясь привозяться колоди й починається святочне розпалювання ватри. Але морський вітер, мабуть, не вподобав собі наш замір, і, замість насолоджуватися приємним теплом, дим вигризав нам очі...

Дзвонить телефон. Приносить радісну вістку, що одна автомашина з нашої

чоти має долучитися до загальної колонни, яка їде в Альпи за різдвяними ялинками для таборів. Подорож розрахована на кілька днів. І от автомашини мчать через Больнію і Льомбардський низ аж до Больдано в південний Тіроль. В Альпах усюди біло-біло — все покрите снігом. Дивлюся і мимохіть призабувається дійсність, а думки линуть у дрімучі ліси Карпат, за Борислав та Ураж, де такі чудові гірські схили для лещатарського спорту...

Населення Больцано — це в більшості австрійці, тому не диво, що після кількох років знову довелося покуштувати квашеної капусти та віденських ковбасок-парівок. У пошукуванні за земляками ми зайшли до табору цивільних утікачів, але українців між ними не виявили. Вся місцева влада знаходиться в руках червоних італійських партизанів, і нам треба бути обережними, щоб не наптити собі клопоту.

Минають дні за днями. Надворі тепліє. Отець А. Маркевич проводить реколекції та Великодню сповідь. На Великодне Богослуження їдемо до головного табору. А там уже роїться від різних поголосок і паролів. Це ж, мабуть, наш останній Великдень на італійській землі. Часто повторяються назви таких країн, як ЗДА, Канада, Австралія, й аж наприкінці березня приходить достовірна вістка: виїжджаємо на нове місце поселення — до Великобританії.

Прощай, Іджеа Маріна, яка кілька місяців служила нам гостинним приплавом на твердому вояцькому шляху! Прощай, голубий Адріатику, лагідність хвиль якого так цілюще впливала на заспокоєння розбурханих вояцьких душ! Прощай, золотисте піськове узбережжя!

Проходимо крізь браму »Сан Таборіно«. Всюди димиться, горить. Панує пригноблена тиша. Ввижається палаючий Сасів і поблизькі йому брідські села...

Наш транспорт останній. На летовищі в Ріміні тиша...

І раптом чую голос:

— Бон джорно, сіньйоре. Це ваш готель. Прошу висідати...

І знову в Іджеа Маріна...

ВІЙСЬКОВА ХРОНІКА

ЗБРОЙНІ СИЛИ ДЕРЖАВ ВАРШАВСЬКОГО ПАКТУ

Мілітарні експерти Заходу оцінюють збройні сили держав-членів Варшавського Пакту, як слідує.

ПОЛЬЩА — Загальний кількісний стан збройних сил виносить 250.000 старшин і вояків. Суходільні війська мають у своєму складі 180.000 вояків, тобто 14 піхотних дивізій та одну парашутну. В останньому часі піхотні дивізії реорганізуються за советським зразком у панцерно-моторизовані. Військово-повітряні сили складаються з 1.000 літаків різних типів та 50-тисячного персоналу, а військово-морська фльота має 20.000 залогів.

ЧЕХО-СЛОВАЧЧИНА — Наземні сили — 150.000 (14 піхотних дивізій) та військово-повітряні сили — 700 літаків і 30.000 летунського персоналу.

СХІДНЯ НІМЕЧЧИНА — Сумарна кількість збройних сил 125.000. З того 100.000 — це наземні сили, 15.000 і 300 літаків військово-повітряні сили та 10.000 — залога військово-морської фльоти.

МАДЯРЩИНА — 120.000 старшин і вояків у наземних силах і 10.000 осіб летунського персоналу.

РУМУНІЯ — Загальне число збройних сил 175.000, з чого 150.000 — це армія, 20.000 — летунство і 5.000 — військово-морська фльота.

БОЛГАРІЯ — Загальна чисельність збройних сил — 150.000. З того 120.000 — це армія, 20.000 військово-повітряні сили й 10.000 — військово-морська фльота.

ШТУЧНИЙ ОСТРІВ

Оскільки Західня Німеччина не має на Балтійському морі відповідного шматка землі для переведення технічних спостережень за ракетно-артилерійськими експериментами, західнонімецькі науковці створили тут штучний плаваючий острів, який, властиво, являє собою специфічне судно, що може рухатися й обертатися на багатоосевій великій платформі.

Цей штучний острів, використовуваний Бундесвером для вишколу, має 50 метрів довжини, 24 метри ширини та понад 7 метрів висоти. Його випірня здатність 3.500 тонн. На ньому є власна силова станція.

РОЗВІДУВАЛЬНИЙ ТАНК

На озброєння бразильської армії передано легкий розвідувальний танк, відомий під назвою «Куята». Він має 12 стіп завдовжки, 6 стіп

завширшки й важить, разом із чотириособовою залогою, приблизно 6.000 фунтів. Порушуваний чотирициліндровим газоліновим мотором, танк розвиває швидкість до 50-ти миль на годину по мшених шляхах і 30 миль на годину по перетятому терені.

Модифікація цього панцерного воза може бути використана для транспортних цілей (перевезення військ) або як тягач (легкий трактор).

РАДАРНА СИСТЕМА

У Франції винайдено нову радарну систему для виявлення живої сили ворога або його озброєння в бойових обставинах. Ця система здатна зльокалізувати людей в русі на віддалі десяти миль і рухомі вози на віддалі двадцяти миль. Маючи спеціальний акустичний пристрій, вона може розрізнити колесний віз від гусеничного та присутність однієї людини чи групи людей.

АЛЮМІНІЙОВИЙ АНГАР

У ЗДА сконструйовано збірно-розбірний летунський ангар, який на протязі 72-ох годин можуть скласти 6 осіб, навіть не потребуючи для цього будь-яких спеціальних інструментів, ані фундаменту.

У змонтованому стані він має 64 стопи довжини, 48 стіп ширини і 24 стопи висоти та важить близько 10.000 фунтів. Конструкція ангару настільки міцна, що він легко може витримати гураган, швидкість вітру якого дорівнює 70 миль на годину. Коли цей ангар закінчить свою службу в одному місці, його швидко можна розібрати на секції і перенести їх повітряним шляхом в інше місце призначення.

Військово-морська фльота ЗДА замовила 26 таких самовистачальних ангарів для вжитку морської піхоти в Південному В'єтнамі.

НОВІ ШТУРМОВО-ДЕСАНТНІ КОРАБЛІ

На озброєння амфібійних сил В. Британії передано 12.000-тонний штурмово-десантний корабель-док, який називається «Фірлес» («Безстрашний»). Характерною особливістю цього корабля є те, що, в разі потреби, його задня частина підноситься при допомозі вмонтованої гідравлічної системи й вилонює із себе 4 десантні судна по 85 тонн місткості кожне. Крім того, на його покладі є чотири меншого розміру судна, які призначені для транспортування танків, опанцерених возів, амуніції та іншого мілітарного спорядження.

В дуже короткому часі «Фірлес» може висадити на берег значну кількість військ та випо-

саження для них, включно з важким. На його покладі є також платформа для вертолетів, а сам він здатний виконувати роль командного корабля чи навіть головної квартири військ в обширі акції.

Маючи 500 стіп довжини, «Фірлес» посідає на озброєнні 4 вистрільні ракет типу «земля-повітря» («Сікат») і може плисти 5.000 миль зі швидкістю 20 вузлів на годину.

Другим штурмово-десантним кораблем подібного типу, який також буде в складі амфібійних сил В. Британії, є «Інтрепід» («Сміливий»).

ВІЙСЬКОВО-ПОВІТРЯНІ СИЛИ ІЗРАЇЛЯ

На початку біжучого року військово-повітряні сили Ізраїля склалися з 14.000 осіб летунського персоналу й майже 500 літаків. Сюди належали 4 ескадрильї винищувально-бомбардувальних літаків типу «Міраж ІІІ-С», оперуючих при любых кліматичних умовах, одна ескадрилья «Сапер-Мистере», 3 ескадрильї тактично-бомбардувальних літаків «Ваутор», 2 транспортів ескадрильї літаків типів «Норатлас» і «Стратокрузер» і певне число літаків типу «С-47».

Всі винищувачі озброєні стрільними «Матра» (типу «повітря-повітря»), а протилетунська оборона, крім конвенціональних стрілен, має батальйон, на озброєнні якого є ракети «Гавк» (типу «земля-повітря»).

РАКЕТНИЙ ВИШКІЛ У ЯПОНІЇ

В наземних військах самооборони Японії створено спеціальну формацію, вояки якої проходять інтенсивний вишкіл у володінні ракетами типу «Р-30», японської продукції. Кожна така ракета має 14 стіп довжини й одну стопу в діаметрі, порушується при допомозі твердого пального й несе на собі бойову головку великої експлозивної сили вагою від 132-ох до 154-ох фунтів. Ракети «Р-30» вміщуються по три у спеціальному вистрільному пристрої, вмонтованому на вантажній автомашині, й можуть бути вистрілювані поодинокі або по дві зразу.

БРИТАНСЬКО-КАНАДСЬКА МОРТИРА

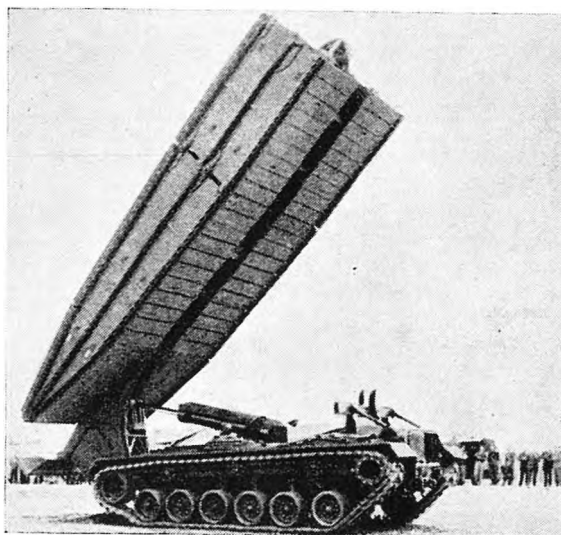
На озброєння британської армії введено нову мортиру «Л-1-А-1», яку В. Британія і Канада випродукували спільними силами. Вона важить 76 фунтів, має калібр 81 міліметр і стріляє найновішою амуніцією — 9,5-фунтовими стрільними великої експлозивної сили та фосфорно-димовими стрільними. Засяг дії мортири — 4.100 метрів.

Вона має заступити попередню 3-інчову мортиру, яка була набагато важча від неї і мала далеко менший засяг дії. Конструкція цієї нової мортири дозволяє вистрілювати набой по різних траєкторіях, і не тільки нові, а й старі трифунтові та стандартну амуніцію НАТО.

ПОРТАТИВНИЙ ШПИТАЛЬ

В розпорядження медично-санітарних частин збройних сил ЗДА, оперуючих у Південному В'єтнамі, передано портативний хірургічний шпиталь, який при допомозі важкого вертолету «СН-52 Скайкрейн» може бути перенесений у любое потрібне місце для надання пораненим воякам першої допомоги на полі бою перед їх евакуацією. Він може вмістити 14 осіб і дозволити на одночасну операцію чотирьох пацієнтів.

Такий мобільний шпиталь, збудований з різних алюмінієвих сплавів, має 30 стіп довжини, 11 стіп ширини та 8 стіп висоти й важить 4.000 фунтів. У ньому працює добра вентиляційна система, є електричне освітлення, гаряча й холодна вода та всі необхідні для хірургічного відділу приладдя й медикаменти.



Американський складений міст на транспортовіку.

НОВИЙ ЗАХІДНЬОНІМЕЦЬКИЙ ТАНК

З початком осені біжучого року зброєвева індустрія Західньої Німеччини випустила перший танк, який називається «Леопард» і має заступити дотеперішній танк американської продукції типу «М-47». Його висота дорівнює 236 сантиметрам. Озброєний гарматою, довжина цівки якої виносить 5 метрів і яка вистрілює набой калібру 105 міліметрів. Швидкість руху «Леопарда» становить 64 кілометри на годину по перетятому терені.

Серійний випуск танків цього типу продовжується. На протязі наступних трьох років західньонімецькі виробні збудують понад 1.500 «Леопардів».

КАТЕР БЕРЕГОВОЇ ОХОРОНИ ЗДА

У ЗДА розпочато будову цілої низки новотипних катерів, які, замінивши устарілі типи, нестимуть службу охорони американських узбереж. Кожний із них матиме 115 метрів довжини, 2,750 тонн місткості й залогу, складену із 187 моряків. Збудований із спеціальних сплавів металів катер порушуватиметься дизельно-газовою турбіною, потужність якої виноситиме 36.000 кінських сил, але вага її буде наполовину менша від ваги вживаної досі машинерії, маючої потужність усього 6.000 кінських сил.

Такий модерний катер матиме вертолетну платформу та буде випосажений багатьма складними системами, в тому телевізійною, метеорологічною, компютерно-радарною та океанографічною.

Перший із 38-ми катерів берегової оборони «Гамільтон» уже опущений на воду. Будова трьох дальших закінчується, а решта ввійде в чинну службу на протязі десяти років.

»КОММАНДО«

Зброєнві фабрики ЗДА розпочали масове виробництво нового типу панцерного вазу під назвою «Коммандо». Він порушується мотором, що має потужність 210 кінських сил, розвиває швидкість до 105 кілометрів на годину по землі й може долати водні перепони. Конструкція вазу дозволяє йому порушуватися по схилах гір під кутом 60°, усувати зі свого шляху перешкоди й бути повністю самовистачальним при найскладніших обставинах рельєфу місцевості.

»Коммандо« має бойову вежу з умонтованими в ній гарматою і кулеметом, може вмістити в собі 11 вояків у повному бойовому виряді та є дуже добрим панцерним вазом для ведення протипартизанських акцій.

ПІДЗЕМНІ ШПИТАЛИ

У західнонімецькому місті Гунценгавзен (Франконія) збудовано підземний шпиталь, який може протиставлятися дії всіх бомб, із нуклеарними включно. В часі війни він може вмістити 500 пацієнтів і 160 осіб обслуговуючого персоналу, які чутимуться в ньому цілком безпечно. Будова гунценгавзенського шпиталю була розпочата в 1962 р. й закінчена навесні біжучого року. Другий шпиталь подібного типу споруджено в баварському місті Шлірзеє.

ЗБІЛЬШЕННЯ Й МОДЕРНІЗАЦІЯ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКОЇ ФЛЬОТИ ЗДА

В біжучому році американські кораблебудівельні доки одержали замовлення на будову 57-ми військових кораблів різного типу та модернізацію 14-ти існуючих, із пристосуванням їх до вимог часу. Між новозбудованими кораблями є 5 штурмових підводних човнів, порушуваних атомною енергією, 10 ескортних винищувачів, 13 амфібійних суден, 1 швидкісний корабель допоміжного типу, 2 транспортні ко-

раблі для перевезення й вивантаження танків та 12 модерних канонерок.

Модернізації підлягав літаконосець «Мідвей», крейсер «Албані» та певне число фрегат і винищувачів. Загальний кошт усіх робіт, виконаних переважно приватними корабельними, виїс 1,9 більйона доларів.



Грізна сов. ракетна зброя т. зв. «катюша»
випуску 1965 р.

ЗБІЛЬШЕННЯ НОРВЕЖЬКОЇ ВІЙСЬКОВО-ПОВІТРЯНОЇ ФЛЬОТИ

Згідно з підписаною умовою, З'єдинені Держави Америки почали доставляти Норвегії винищувальні бомбардувальники типу «Ф-5» («Фрідом Файтерс»). Коли ці доставки закінчаться у 1967 р., норвежські військово-повітряні сили збільшаться на 64 літаки, тобто матимуть три нові ескадрильї винищувальних бомбардувальників по 20 літаків у кожній і 4 літаки для заміни.

ТОРПЕДА »МАРК-46«

Американські військово-морські формації для побороування ворожих підводних човнів одержали на озброєння нові торпеди типу «Марк-46». Така торпеда порушується при допомозі твердого ракетного пального й може віднайти та перехопити найновіші підводні човни, з атомними включно. Її вистрілюють різними способами — з підводних човнів, із покладів суден, призначених для боротьби з підводними човнами, з літаків далекого засягу дії та із спеціально пристосованих до мети вертолетів.

ВИСТЕЖУВАЛЬНА СИСТЕМА

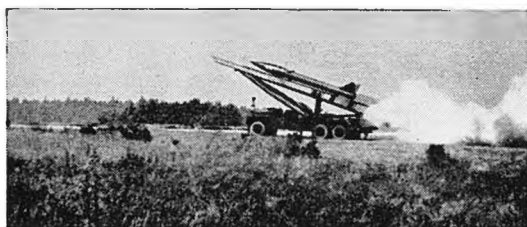
Канадські-британські фахівці на протязі двох останніх років наполегливо працювали над розробленням проєкту спеціального приладу, завданням якого було б обслідування ворожої території і передавання інформації тактичного порядку з поля бою. Початково цей прилад, який названо «Дрон» («Джміль»), мав позначення «СЛ-89», але пізніше, коли до співпраці була запрошена Німецька Федеративна Республіка, що має покрити одну третю

коштів реалізації проекту, його позначили ініціалами «АН/УСД-501».

Згаданий прилад має форму безкрилої ракети довжиною 2,5 метра, порушується реактивним мотором і розвиває швидкість, близьку до надзвучової. Вистрілюється з мобільного пристрою, може летіти по довільній, попередньо визначеній, траєкторії і при допомозі вмонтованих у ньому фотографічних камер робити докладні знімки ворожого терену, розташування ворожих військ, мілітарних об'єктів тощо, а потім повернутися на свою базу. В цьому моменті мотор перестає працювати й відкривається парашут, який легко опускає ракету на землю.

МІЛІТАРНИЙ ВІЗ «ТІЛКАР»

Як подає американська преса, «ТІЛКАР» — Тактикал Інфантрі Ловд Кар'єр Амфібіос Ремонт — сконструював дуже дешевий у продукції військовий віз для транспортування мілітарного спорядження бойовій піхоті, яка є на фронті. Дванадцятиколесний транспортвець може їхати з любую швидкістю по землі, спинатися на схили гір, переїжджати рови та з повним вантажем плисти по воді. Він важить понад одну тону і здатний везти на собі спорядження вагою три четвєртих тонни. Його можна скинути на землю при допомозі парашуту або перевезти в потрібне місце важким вертолетом типу «УГ-1Б».



На вправах військ НАТО вистрілюють ракету, уставлену на транспортнику.

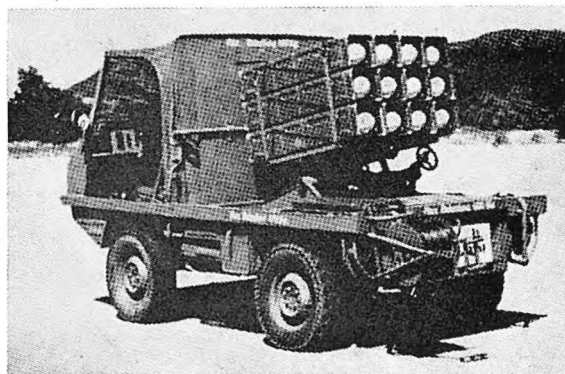
ФІНСЬКА ВІЙСЬКОВО-ПОВІТРЯНА ФЛЬОТА

Згідно з рапортами неофіційних джерел, військово-повітряна фльота Фінляндії складається з 3.000 осіб летунського персоналу та більше як 60-ти тактичних літаків, до яких, поруч із модерними літаками «МІГ-21», належать і старотипні. Але, не зважаючи на маленькі військово-повітряні сили, Фінляндія посідає 30 летовищ, призначених для тактичного летунства.

ШВИДКІСНІ ПАТРУЛЬНІ ЧОВНИ

На замовлення військово-морської фльоти американські фабрики будують 104 швидкісні патрульні човни, призначені для операцій на

водах В'єтнаму. Кожний такий човен має шестиособову залогу, 50 стіп довжини й понад 13 стіп ширини, навантажений важить 45.000 фунтів, порушується двома дізельними моторами та розвиває швидкість понад 25 вузлів. Він озброєний двома кулеметами калібру 0.50 міліметрів у передній частині й такого самого калібру кулеметом та 81-міліметровою мортирою в задній частині.



Американський ракетовикидувач випуску 1965 р., подібний до сов. «катюші».

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОТИТАНКОВИХ СТІЛЕН

Досі західнонімецька і французька армії мали на своєму озброєнні протитанкові стрільна типів «Кобра» (вага 21 фунт, максимальний засяг ефективної дії 5.200 стіп і швидкість 280 стіп на секунду) та «Ентак» (вага 26 фунтів, максимальний засяг ефективної дії 6.600 стіп і та сама швидкість лету), які вистрілював один вояк. Наприкінці минулого року Західня Німеччина і Франція розробили два нові типи протитанкових стрілен під назвами «Мілан» і «Гот», які в біжучсму році проходять експериментальні випробовування, а з початком 1967 р. будуть уведєні на озброєння обидвох армій, тобто заступлять попередні устарілі типи.

«Мілан» є короткодистанційне протитанкове стрільно, яке вистрілюється із труби (на зразок «базуки»), порушується при допомозі твердого пального й у полєті керується комбінованою системою. Чотири хвостові стабілізатори унапрямялюють його лет. Вага цього стрільна 13 фунтів, максимально-ефективний засяг дії 6.600 стіп і швидкість 590 стіп на секунду. Може вистрілюватися також із триніжок.

Конструкція стрільна «Гот» подібна до конструкції «Мілан»-а, але воно має оптичну систему керування й далеко більші від попереднього розміри. Вага — 40 фунтів, максимально-ефективний засяг дії — 13.100 стіп і швидкість 920 стіп на секунду. Вистрілюється переважно із триніжок, але може вистрілюватися і з возів та вертолетів.

В ОБОРОНІ ЧЕСТИ НАЦІЇ

На німецькому книжковому ринку появилися слідуючі студії, які детально аналізують причини опозиції проти А. Гітлера:

1. Dieter Ehlers: Technik und Moral einer Verschwörung — Der Aufstand vom 20. Juli 1944;
2. Joachim Kramarz: Stauffenberg — Das Leben eines Offiziers;
3. "Vollmacht des Gewissens", том I і II.

Використовуючи дозвіл окремих видавництв на зредагування окремої статті, базованої на матеріалах вищезгаданих студій, у нашій публікації звернемо особливу увагу на найважливіші принципи, які викликали спротив проти політики А. Гітлера. Часто стрічаємося із твердженням, що німецький нарід у цілості солідаризувався із політикою і генеральними імперіяльними настановами Гітлера. В дійсності такі твердження не відповідають історичній правді. Від самого початку приходу Гітлера до влади (в 1933 р.) проти нього постала опозиція, яка за тоталітарних умов провадила активний або пасивний спротив. Головним ядром спротиву був старшинський корпус збройних сил із слідуючими центрами:

- в генеральному штабі збройних сил, ген. Л. Бек і ген. Ф. Гальдер, (обидва шефи ген. штабу);
- в обороні (Абвер-і), адм. В. Канаріс і ген. Г. Остер (обидва шефи закордонної розвідки й оборони начального командування Вермахту — ОКВ);
- штаб армійської групи «Середина»
- на східньому фронті, ген. Г. Трешов;
- Загальне військове управління на чолі з ген. Ф. Ольбріхтом;
- Штаби західньої армії на чолі з ген. К.Г. Штільпнагелем і ген. Е. Роммелем.

Між цивільними опозицію творили:

- соціал-демократичні діячі на чолі з Ю. Лебером і ген. секретарем

профспілок (відділ транспорту) К. Мірендорфом;

- оточення бюргермайстра Ляйпцігу К. Ф. Герделера;
- оточення знавця права війни і народів при ОКВ графа адв. Ф. Г. Я. Мольтке;
- нелегальні уповноважені профспілок із своїм оточенням — кол. мін. Гессії В. Лейштером і христ. профспілковцем Г. Кайзером;
- в мін. закор. справ оточення держ. секретаря Е. Фрг. Ф. Вайцзеккера (який був визначним німецьким дипломатом);
- оточення проф. кол. пруський мін. фінансів Йо. Порітца;
- оточення нім. посла в Римі У. Гаселя;
- оточення графа Кл. Штакфенберга і граф Шенк Ф. Оберст.

Вищезгадані осередки спротиву проти Гітлера відіграли найважливішу роль у підготовці демократичної змови в тоталітарній державі, завершеної атентатом на фюрера 20.7. 1944 р. Опозиція проти Гітлера не могла прибрати широких розмірів, бо в тоталітарній націонал-соціалістичній системі панувала специфічна мораль, базована на ідеології того ж самого націонал-соціалізму. Крім вищезгаданих опозиційних осередків націонал-соціалістичній диктатурі, між німецьким народом було багато інтелігенції, яка пасивно намагалася протиставитися фюрерові, і за це багато з її кіл попало до концентраційних таборів, або були знищені.

Ідеологія націонал-соціалізму — це феноменальне явище в історії німецького народу. Ця ідеологія та впливаюча із неї мораль були безбожні. Гітлер, творець націонал-соціалістичного руху, вимагав від усіх німців твердості, брутальної безпощадності й безкомпромісовості у підборі методів боротьби проти всіх противників. Його мораль ґрунтувалася на егоїзмі, сваволі, сліпому послухові і відданості фюрерові. Альтруїзм

такої моралі мав поглибити німецький національний егоїзм, рівночасно він був безсовісним у відношенні до інших народів і рас, оцінюючи за добро тільки те, що мало служити інтересам «святої батьківщини». Райхсфюрер Гітлер у виступі 4.10.1943 р. промові на нарадах групового націонал-соціалістичного проводу в Познані, м. ін., сказав: «Незалежно від того, чи інші народи живуть у добробуті, чи гинуть від голоду, це може нас інтересувати лише так довго, доки ми їх, як невольників, потребуємо для нашої культури. Чесними, вірними і товарицькими ми повинні бути тільки до з нами споріднених кровно, більше до нікого. Це є наш найсвятіший закон на майбутнє. Наша дбайливість і наш обов'язок — це наш нарід і наша кров; про них ми маємо думати і ними піклуватися, для них працювати і боротися. Все інше для нас є байдуже.»

На таких моральних засадах мала скріплюватися німецька панівна раса, перед якою Гітлер поставив ціль опанувати найперше всю Європу, опісля інші континенти та володіти цілим світом. Тому Гітлер виходив із такого заложення: «Ми знаємо, що, коли ми виграємо цю війну, щойно тоді наш цілий нарід буде міг правильно зажити над ущерб наповненою мискою світу». Під таким, а не іншим, аспектом провадив Гітлер війну за т. зв. «Нову Європу», в якій панівною нацією мав би бути тільки німецький нарід.

На протязі 12-ти років гітлерівська пропаганда годувала німецький нарід фразеологією, у якій не було дійсних християнських вартостей. Заперечувалося особисту свободу, любов ближнього, толерантність, покірливість, людську гідність, співчуття, об'єктивність і людяність. На місце цих шляхетних прикмет застосовано найбільш огидні методи боротьби проти своїх, які не погоджувалися із «мораллю» диктатури та проти всіх ненімецьких народів. Вартість морально-політичної скалі III-го Райху опиралася на ірраціонально-динамічних компонентах ідеології націонал-соціалізму. Головне місце в динаміці займала ненависть до всіх противників націонал-

соціалістичної ідеології, яка була узаконена Нюрнберзькими законами. Головною силою диктаторського порядку були партійні СС з'єднання, виховані на засадах націонал-соціалістичної моралі. Як відомо, майже всі пруські старшини і службовики були з переконання християнами; пруське вояцтво було найкраще дисципліноване, тому Гітлер вірив, що з ними потім чинити все, що тільки захоче. Змова 20.7.1944 р. проти гітлерівського режиму — це найкращий доказ того, що Гітлер дуже помилявся у своїх сподіваннях. Усі учасники змови проти режиму, голови держави і начального вождя збройних сил III-го Райху були дійсними християнами, тому вони пішли за голосом християнської моралі, ламаючи присягу, зложену фюрерові, щоб боронити честь свого народу. Тільки з'єднання СС, які не мали нічого спільного з християнською мораллю до кінця існування III-го Райху, залишилися вірними Гітлерові, його ідеям і моралі.

Гітлер усіма силами змагав до «відхристиянізування» життя німецького народу, тому обидві німецькі Церкви були позбавлені права забирати голос у специфічних політичних проблемах. Вправді, на протязі 1935-1937 рр. Гітлерові пощастило закріпити побудову партійно-поліційної держави, але, рівночасно, йому не вдалося ліквідувати засад християнської моралі, на основах якої поставала й діяла проти нього опозиція. Поліційний апарат під кермою Гімлера, як централізований орган диктатури, у своїй діяльності опирався на слідуєтьх трьох засадах: 1. «Правом є тільки все те, що корисне для народу»! 2. «Право й воля фюрера — це одно»! 3. «Адольф Гітлер — це Німеччина, Німеччина — це Адольф Гітлер»! Тому етап націонал-соціалізму в історії Німеччини перед 1945 роком це перехідний, короткотривалий період «бестіялізму» (окреслення Грілльпанцера), обумовленого німецьким расизмом із чисто імперіальною цілеспрямованістю побудувати континентальну імперію в Європі, доповнивши її пізніше територіальними надбаннями в Африці. Дальшим перспективним пляном Гітлера було те, щоб III-ий Райх став світовою

потогу, готуючись до повалення супротивної потуги — ЗДА. В праці А. Гітлера «Майн Кампф» знаходимо підкреслене слідує речення: Німеччина або буде світовою потугою, або нею ніколи не буде! («Майн Кампф», вид. Мюнхен 1933, стор. 741). Гітлер під гаслом «Нова Європа» не думав про об'єднання Європи у вигляді «пан-європейського руху», він стремів до здобуття керівництва цілою Європою, щоб можна було протиставитися загрози світової гегемонії північно-американського континенту. Гітлер не був реалістом, і на це вказує багато його фантастичних плянів. Він, між іншим, вірив, що Німеччина об'єднається із Англією проти ЗДА.¹⁾

Мотиви й цілі змови проти Гітлера

Від самого початку проти приходу Гітлера до влади (1933 р.) постала опозиційна змова, яку можна назвати «партією миру». Змовники, згруповані в кількох групах, докладали всіх зусиль, щоб не допустити до вибуху 2-гої світової війни. Коли ж війна вибухла, вони робили все можливе, щоб чимскоріше вона була покинчена. Ген. Л. Бек, готуючи пасивний спротив проти Гітлера, м. ін., висунув слідує гасла: «Для фюрера проти війни, проти бонзократії; покінчити з методами чечка; повернути право у Райху, мир із Церквами, свобода думки». (З промови ген. Л. Бека Ферстер, стор. 106). Отже, внутрішньополітично ці гасла були подумані як еволюційна дія чистки, а не як революція. Змовники, дійсні патріоти, керуючися реальними можливостями III-го Райху, були свідомі того, що політика Гітлера, зокрема плянована ним імперіяльна війна, принесе для німецького народу катастрофальні наслідки. Тому вони були свідомі того, що без повалення гітлерівського режиму їм не вдасться досягнути запланованих цілей. Сам атентат 20. 7. 1944 р. являвся актом для прискіпшення закінчення війни. Военна стратегія Гітлера для змовників була божевільною. Вони не були пацифістами, а,

беручи на увагу міжнародне політичне положення, заздалегідь правильно оцінювали наслідки воєнної стратегії фюрера, яка потягне за собою «вину національної крові» й буде чорною плямою в історії німецького народу. Їхня совість керувалася паралельно реальнополітичними і моральними мотивами. Вони в повній свідомості ламали зложену фюрерові присягу, виступаючи проти катастрофальної політики Гітлера і проти хибної воєнної стратегії цього «геніяльного дилетанта». Змовники — це фронт дійсних фахівців воєнного мистецтва старої школи, тому всі вони знали, що значить бути дисциплінованим. Свою дисциплінованість усі вони підпорядковували добру свого народу, а не Гітлера, який себе вважав Німеччиною. «Запалові націонал-соціалістичного вірую» вони протиставили розсудливе воєннознавство, власні дипломатичні й адміністративні здібності. Реально-політичне «проти» змовники задержали після 1938 р., після конференції в Мюнхені, після перемоги на Заході в 1940 р. аж до розгрому, після атентату на Гітлера 20. 7. 1944 р. Керуючися реально-політичними мотивами, в ім'я добра народу, вони хотіли скрутити голову гібридові й у цій їхній настанові вирішальними були тільки етичні засади, тому атентат 20. 7. 1944 р. німецькі воєнні мемуаристи називають «повстанням совісті». Цей атентат був скерований передусім проти методів гітлерівського режиму, який нищив усіх інакшедумаючих, інакшеоцінюючих політичне положення. Рівночасно, цей атентат мав закінчити варварство концентраційних таборів, в'язниць і екзекуцій німецьких патріотів та іншонаціональних противників гітлерівського режиму й поневолення їхніх народів. Генеральною напрямною усіх змовників були демократичні і соціально-демократичні мотиви спротиву тоталітарній системі. Тому вони планували на місце цієї системи впровадити ц е н т р а л ь н о-федеративну конституцію (на зразок теперішньої, діючої в Німецькій Федеративній Республіці), соціал-демократичну доктрину й реформовані поняття. Також існували

¹⁾ H. Picker, *Hitlers Tischgespräche im Führerhauptquartier 1941-1942*. Verlag A. Hillgruber u. M. Vogt, Stuttgart 1965, S. 145.

плани відновити конституційну монархію із християнською соціальною програмою. Вони були проти націонал-соціалізму, який поставив собі за ціль поширити імперіялізм німецької раси, коштом винищування інших націй, народів і рас. Їм просвічувала національна, а не націоналістична ідея, бо тільки на ґрунті національної ідеї можна творити концепцію державного і правового порядку в Європі.

Ген. Л. Бек у своїх промовах звертав увагу на те, що націонал-соціалізм не має права стосувати імперіальну політику на європейському континенті, позбавляючи свободи й права на самостійне життя ненімецькі нації. Богом дане право кожній нації жити власним самостійним життям, тому запланована політика експансії в ім'я здобуття «життєвого простору» для німецького народу ніколи не може бути здійснена.

У своїх передбачуваннях ген. Л. Бек у нічому не помилився. Він згинув, як один із змовників проти Гітлера, смертю, спричиненою режимом. Ген. Л. Бек, а разом із ним багато його однодумців віддали своє життя на шибеницях, зламавши присягу фюрерові, але зате всі вони були вірні своїй нації, бо робили все, щоб не допустити до катастрофи.

Останні два акорди драми III-го Райху

У висліді аналізу студій, згаданих на початку нашого огляду, доходимо до пригноблюючих висновків. Драма націонал-соціалістичного III-го Райху, яка розігралася на протязі 12-ти років, дуже багато причинилася до упадку християнських моральних і етичних засад у міжнародному житті. Гітлеризм і російський більшовизм мають багато спільного. Напр., доктрина Леніна-Сталіна про конфлікти є ідентична з гітлерівською. Також у гітлеризмі вихідною точкою була криза простірної капіталізму. Тому що світ уже є поділений і загосподарений старими капіталістичними потугами, молоді динамічні народи не мають іншого виходу, як тільки війною завойовувати собі «життєвий простір». Таке завойовування в розумінні Гітлера

було «справедливою війною». В цьому та в інших прикладах є багато подібностей філософії Федера, Розенберга та інших гітлерівських теоретиків і ідеологів із філософією Леніна-Сталіна. Також на відтинку культури гітлеризм визнає за переможну тільки культуру німецького народу, а російський комунізм вважає, що передовою культурою між слов'янськими народами є виключно російська культура. В обидвох — у гітлеризмі і російському комунізмі — дуже чіткі ідентичні расові настанови, які мали б переважати національні питомості інших культурних націй. Гітлеризм і російський комунізм придержуються однієї засади, що іншонаціональні культури треба знищити, щоб здійснити «злиття націй». Гітлеризм нищив іншонаціональні культури, тому спричинився до упадку західноєвропейської цивілізації, того найшляхетнішого, багаторічного експерименту в ділянці людської свободи, який записала історія, а постала криза зробилася причиною хаосу в світі. Гітлеризм допровадив до дегенерації культури, і це явище після закінчення 2-ої світової війни було наглядне серед німців.

Гітлеризм був безпощадний супроти всіх інакшедумаючих, німців і інших націй. Він намагався підпорядкувати фюрерському принципіві все — політику, стратегію, економіку, культуру, соціальну проблематику та ін. Фюрер мав заступити християнську мораль і етику, він мав стати символом добра. Тому гітлеризм був проти Церкви, яка стояла й стоїть на сторожі морально-етичних засад. Змовники проти гітлерівського режиму в більшості були віруючими християнами, тому вони не могли погодитися із звороднілим націонал-соціалізмом, який діяв на шкоду німецького народу й був загрозою для всіх ненімецьких націй. Патріоти-змовники знехтували присягу, зложену фюрерові, й пішли шляхом рішучого спротиву, активного й пасивного, бо організували «страйк генералів», саботували виконання наказів Гітлера та заздалегідь повідомляли альянтів про стратегічні пляни фюрера. Змовники-патріоти попов-

нювали злочин головної зради супроти фюрера в повній свідомості того, що чинять це для добра цілого народу й на шкоду злочинному націонал-соціалізму. У висліді під кожним оглядом виправданої постави змовників-патріотів супроти диктатури драма III-го Райху була розіграна першим акордом — атентатом на Гітлера 20. 7. 1944 р., якого dokonав полковник граф Шенк Ф. Штауфенберг. Чин цього відважного полковника світитиме яскравим прикладом для майбутніх поколінь, бо він на першому пляні поставив добро народу, а не фюрера, якому склав присягу.

Невдалий атентат був закінчений трагічним акордом для змовників-патріотів. Результат цього мольового акорду був такий, що гітлерівський режим арештував і запроторив до концентраційних таборів близько 7.000 німецьких інтелігентів, а, крім цього, ліквідував двох маршалів, двох генерал-полковників, чотирьох генерал-лейтенантів, одинадцятьох генерал-майорів, одного адмірала, 35-ох полковників, 11-ох майорів, 6-ох капітанів, двох поліційних президентів, одного капітана корвети, двох суддів генерального штабу, чотирьох прелатів і священників, шістьох адвокатів, п'ятьох професорів університетів та 58 осіб інших спеціальностей. Жниво смертних присудів, виконаних на шибеницях, було жахливе. Воно вправді є виправдане законодавством режиму, але ніколи не буде одобрено законами моралі й етики, які залишаються незмінними. Режим відплатився за атентат жорстокою пім-

стою на своїх найкращих синах і доньках, і на цьому перший акорд драми III-го Райху був закінчений.

1944-ий рік, у якому прозвучав акорд драми, вже закінчував існування III-го Райху. Не зважаючи на гітлерівську пропаганду, що т. зв. «вундерваффе» допоможе фюрерові досягнути військові цілі, уже ніхто не вірив у перемогу. На всіх фронтах німецьке вояцтво було нездатне до дальшої офензивної війни. Стратегія Гітлера кожного дня зазнавала все нових неуспіхів, що вже в 1938 р. передбачав шеф. ген. штабу полк. Л. Бек, разом із своїм оточенням. Зірка «фюрера великонімецького народу» на очах усіх гасла. Наближався другий і останній акорд драми III-го Райху — примусова капітуляція. І не допомогли Гітлерові його останні оборонні заходи, всенародне ополчення для оборони батьківщини. Бравурно розпочата в 1939 р. друга світова тотальна війна закінчилася смертним акордом «геніального дилетанта» — Адольфа Гітлера і націонал-соціалізму: примусова капітуляція, повна катастрофа, відповідальність за другу світову війну цілого німецького народу, наслідки війни, чорна пляма в історії німецького народу, якої мабуть вже не зможуть вибілити майбутні покоління. В цьому останньому акорді Гітлер також психічно заломився, бо признав, що «німецький нарід не є особливою расою, яка могла все доконати. Вищою расою є народи Сходу, тому перед ними майбутність!»

Walter Warlimont: IM HAUPTQUARTIER
DER DEUTSCHEN WERMACHT 1939-1945
Grundlagen — Formen — Gestalten
Athenäum Verlag — Frankfurt am Main —
Bonn, 1964

Стор. 570, із 3-ма таблицями і 6-ма ілюстраціями. Ціна 14.80 нм (в м'якій оправі).

Кожний, хто займається студіями військово-знавства, повинен придбати собі вищезгадану працю ген. артилерії Вальтера Варлімонта, який від початку 2-ої світової війни до осені 1944 р. був заступником шефа керівного штабу Вермахту. Ціла праця всесторонньо описує діяльність і атмосферу генерального штабу Вермахту під час приготування до війни та в 2-ій світовій війні. Вона є поділена на наступних 7 розділів: 1. Основні дані про організа-

цію Вермахту. 2. Діяльність ген. штабу в періоді розбудови збройних сил, вересень 1939 — травень 1940 р. 3. Ген. штаб під час переважаних військових успіхів, травень 1940 до початку грудня 1941 р. 4. Ген. штаб в часі перемін у воєнному положенні, грудень 1941 — листопад 1942 р. 5. Ген. штаб під час поразки, листопад 1942 до літа 1944 р. 6. Ген. штаб під час кінцевої фази війни, літом 1944 до травня 1945 р. Студію доповнюють 3 важливі військові документи, хроніка подій, список використаних автором джерел — документів і літератури, персональний список та автобіографія автора.

У цілій праці зображена постать А. Гітлера, як нефахівця, який своїми наказами спричиняв напруження і прогули в праці ген. штабу.

Проти наказodawства і стратегії А. Гітлера був фаховий колектив старшин ген. штабу, який своєю повздержливістю і всесторонньо обґрунтованими аргументами не був спроможний спрямувати фюрера на правильний шлях воєнних дій. В книзі дослідник діяльності ген. штабу Вермахту знайде багато різних прикладів «стратегії» Гітлера, яка заважила на повній програній Німеччини. На стор. 166-й автор називає доручення Гітлера «злочинними наказами». Таких «злочинних наказів» у студії Варлімонта багато. Вони удокументовані оригінальними наказами фюрера для головнокомандуючих різними воєнними театрами. Направду, коли спокійно аналізувати багато «злочинних наказів» Гітлера та їх конфронтувати з плануванням ген. штабу, можна дійти до застрашуючих висновків. Гітлер, уважаючи себе понадлюдиною, не хотів визнавати глибоко передуманих стратегічних планувань ген. штабу. Він керувався фюрерським принципом, не беручи на увагу порад досвідчених німецьких полководців. Наприклад, до напрямних директив «Барбаросса ч. 22» ген. Йодль опрацював проєкт «особливих доручень» на територіях, опанованих ССР. В цих «особливих дорученнях», м. ін., говориться, що «незабарний похід буде чимсь більшим, як тільки змаганням зброєю, бо він допровадить до боротьби двох світоглядів. Щоб війну закінчити, не буде вистачальним опанувати далекопростірні терени та знищити ворожі збройні сили. Ціла територія мусить бути перетворена в держави з власними урядами, з якими треба буде заключити мир».

Гітлер не послуховав порад ген. Йодля, бо він був певний того, що до осені 1941 р. німецькі збройні сили досягнуть у переможному поході Урал, тому зайвим є йти на уступки народам, які вірили, що відіскають свою незалежність. Ген. Варлімонт у багатьох місцях своєї студії твердить, що Гітлер не був політиком із реальним плануванням на майбутнє, ані не був стратегом. Уся стратегія і політика Гітлера була побудована на «расизмі», з упертою настановою винищити всі слов'янські народи. Гітлер мріяв про «життєвий простір» у Східній Європі, не беручи на увагу пересторог шефа ген. штабу ген.-полк. Людвіка Бека.

Ген. Варлімонт у своїй, під кожним оглядом документарно обґрунтованій праці, подає подекуди деталі із «стратегії» Гітлера, розкриваючи перед дослідниками 2-ої світової війни всі карти. Він чітко представив кожне намагання колективу ген. штабу, яке постійно було паралізоване Гітлером. Головною силою Гітлера, яка змушувала опозицію до безоглядного послууху й підпорядкування, були формации СС-ів, СА і Гештапо. Терор у диктаторській владі Гітлера взяв верх над розсудком досвідчених полководців і стратегів. За невідпорядкування Гітлер нищив навіть найкращих старшин із цього колективу, щоб тільки вдержатися при владі фюрера.

Атмосфера, серед якої приходилося працювати колективові ген. штабу, відзначалася постійним напруженням, бо ніколи не можна бу-

ло знайти відповідної бази для обостороннього порозуміння. Напруження між Гітлером і фаховим колективом стратегів ген. штабу з кожним місяцем під час війни поглиблювалося, аж вкінці дійшло до кінцевого його завершення актом 20 липня 1944 р. Вислід цього акту був жахливий. Гітлер із атентату вийшов неушкоджений, зате ген. штаб заплатив за цей відважний крок проти фюрера великими жертвами.

Неможливо є детально застановлятися і переповідати дуже багато цікавих епізодів із діяльності головної квартири Вермахту в короткій рецензії. Тому ми згадали тільки найбільш суттєве, що заважило на капітуляції Німеччини в травні 1945 р. В студії ген. Варлімонта дослідники 2-ої світової війни мають зібраний документарний матеріал не тільки в справах планування, стратегії і тактики, але також дані щодо воєнного потенціалу Німеччини, її союзних держав та всіх противників. У праці є також багато документів, які свідчать про політичний рівень Гітлера, який був тільки диктатором, а не політиком із широким кругозором мислення на майбутнє. Гітлер своєю політикою і стратегією накоїв дуже багато зла не тільки для німецького, але також і для інших народів Європи. Тому українці ніколи не забудуть його т. зв. «Генеральплян Ост», яким було устійнено висилку 65% українців на Сибір та перетворення України в колонію Німеччини.

Праця ген. Вальтера Варлімонта призначена передусім для тих, які цікавляться і студіюють воєне мистецтво. Вона є багатим джерелом знань із ділянки мілітарної справи та стратегії III-го Райху в 2-ій світовій війні.

Georg W. Feuchter: *DER LUFTKRIEG*
Athenäum Verlag, Frankfurt am Main-Bonn,
1964

Стор. 403. Ціна у м'якій оправі — 28 нм.

Рецензована нами праця майора Георга В. Фоухтера це вже 3-тє доповнене видання, яке вийшло у світ в 1954 р. Перше видання цієї праці появилoся в 1954 р., а друге — в 1962 р. Всі її видання були здійснені великими накладом й вони скоро були розпродані, що свідчить про актуальність і вартість книжки.

Автор Георг В. Фоухтер у 1-ій світовій війні був летуном-винищувачем, а в 2-ій світовій війні служив у летунстві вже в ранзі майора. Після війни жив поза Німеччиною і помер в 1962 р. Фоухтер належить до визначних фахівців повітряної війни та є загальновідомий із багатьох статей, друкованих у різномовних військових журналах. Писав на військово-технічні і повітряно-воєнно-історичні теми з двох світових війн.

В 1921 р. появилoся перше основне видання праці Джуліо Дуугет-а (Giulio Douhet) "II Dominio dell'Aria" («Панування в повітрі»), в якій італійський генерал опрацював доктрину повітряної війни. Коли в 1909 р. летун Блеріот перший раз перелетів Англійський канал на

літакові, який був винайдений у 1903 р., в тих часах іще не було ані одного військового летунського відділу, а тодішній майор Доугет писав: «Не менш важливим від панування на морі буде панування також і в повітрі... Цивілізовані народи будуть зброїтися і готуватися до нової війни, і подібно, як це було з наземним військом і військово-морськими силами, також буде гонка зброєнь у повітрі. Але повітряне зброєння буде розвиватися повільно з господарських причин... Не може бути сумнівів у тому, що повітряні сили автоматично й неминуче розвиватимуться до нестримних височин... Буде неуступливе суперництво за опанування повітря... Аеронавтика обов'язково причиниться до повітряної війни в найширших розмірах... Крім розв'язки технічних проблем, повітряна війна буде обіймати багато інших проблем: підготовки, організації, вжиття і т. п. повітряних сил, що примусить до постановня третьої галузі наук — доктрини і стратегії повітряної війни... Військо і воєнна флота розцінюватимуть летунство не як допоміжний засіб війни, якого буде вживатися тільки деколи, але радше дивитимуться на нього як на третього брата, молодшого, але не менш важного у великій родині воюючих...»

Вищезгадані засади ген. Доугета — це основна думка праці Фонхтера, яка у трьох головних частинах подає дослівно все, що відноситься до безперерйного удосконалювання воєнного летунства, його організації, випосаження, озброєння, його спроможностей у веденні повітряної війни і т. д. Вправді, в цій праці немає ані словечка згадки про ген. Доугета, однак її зміст є опрацьований на основних засадах доктрини повітряної війни італійського генерала, батька воєнного летунства.

В 1-ій частині автор у 7-ох підрозділах подає найважливіші дані про розвій летунства до та під час 1-ої світової війни. Крім цього, у трьох окремих, додаткових підрозділах — табелях (стор. 61-63) поданий розвій бомбовиків і винищувачів із одним летуном. В 1918 р. найбільша швидкість лету тяжкого бомбовика виносилася 125 км/год., а в 1939 р. — 380-440 км/год. Висота лету в 1918 р. — 4000-5000, в 1939 р. — 6000-8000 м. Обтяження бомбами: в 1918 р. — 400-600 кг, в 1939 р. — 1000-1200 кг. Радіус дій: 1918 р. — коло 800 км, в 1939 р. до 3600 км. На інших сторінках праці автор подає розвій тяжкого бомбардувального, середньотяжкого і ловецького-винищувального летунства вже в роках 2-ої світової війни та після її закінчення.

Під час 2-ої світової війни винищувачі досягли швидкості лету до 1000 км/год., а тяжкі бомбовики — 820 км/год., при радіусі дій 16.000 км. Також дуже швидко зростала вага бомб. На весну 1942 р. найбільша бомба важила — 900 кг, літом того ж року вага зросла до 1800 кг, а осінню — 3600 кг. Найтяжча бомба, яку скинули англійці на в'яздрук біля Білефельду 14. 3. 1943 р., важила — 5440 кг.

Автор описує повітряну війну, як вирішальний фактор 2-ої світової війни подекуди навіть докладно, подаючи кількість бомбардувальних

літаків та вагу скинутих бомб. Наприклад, перша англійська бомбова атака на Лібек була переведена в ніч із 28-го на 29-те березня 1942 р., в якій брало участь майже 300 бомбовиків, і було скинено — 500 тонн бомб. Далі з цієї праці довідуємося, що перша атака «1000-бомбовиків» англійського летунства була переведена на Кельн вночі з 30-го на 31-ше травня 1942 р., а в ній брало участь 1130 бомбовиків, які скинули близько 1500 тонн бомб. На протязі 1942 р. англійці провели на Німеччину 1000 бомбардувальних налетів, в тому числі було 17 тяжких, а під час кожного з них скинуто 500 тонн бомб.

Коли беремо на увагу багато-багато різних даних із бомбових налетів на Німеччину, та відплатні налети на Англію, перед нашими очима виринає жахливий баланс повітряної війни, під час якої тільки в Німеччині згинуло 525.000 цивільного населення. В 1943 р. англійське летунство доконало слідуочі налети на Німеччину:

30 налетів із бомбовим ванта-

жем —	500-1000 тонн
16 " " "	1000-1500 "
9 " " "	1500-2000 "
3 " " "	понад 2000 тонн.

Перед інвазією альянти посилили повітряні атаки на Німеччину, з ціллю знищити воєнну індустрію, заводи синтетичного пального й воєнні об'єкти та для деморалізування населення. В якій інтенсивності відбувалося щораз більше посилювання повітряних атак, служить нам слідуоча табеля:

січень 1944	24.300 налетів або перелетів
лютий 1944 . .	33.600 " "
березень 1944 .	42.000 " "
квітень 1944 .	51.300 " "
травень 1944 .	87.400 " "

Цими налетами знищено дуже багато найкращих л'єокомотив та взагалі сильно пошкоджено залізничний транспорт у Німеччині.

З праці ген. Фоухтера довідуємося, у яких темпах розвивалася летунська промисловість і її продукція різних типів воєнних літаків Німеччини й альянтів. Рівночасно, щораз більше удосконалювано бойове летунство, так що бомбовики вже під кінець війни розгортали швидкість більше 800 км/год., а винищувачі — 1050 км/год.

Про все, що подав у своїй студії ген. Фоухтер, у короткій рецензійній статті є неможливо згадати. Матеріал студії з повітряного воєннознавства є поданий всесторонньо, бо заторкнена також стратегія і доктрина повітряної війни. Тому цю студію варто придбати, особливо тим, які цікавляться розвитком повітряної війни, яка в сучасності прибрала ще більш удосконалених форм. Праця ген. Фоухтера є призначення передусім для старшин-військовиків. Вона є однією із підручних книг воєнного летунства й повітряної війни.

Erich v. Manstein: VERLORENE SIEGE

8. Auflage Athenäum 1964, Bonn

Стор. 664, 24 карт. Ціна в полотняній оправі 24 нм.

В 1964 р. вже 8-им накладом появилися спогади польового маршала Еріха фон Левінскі Манштайна п. н. «Втрачені перемоги». Вже сам наголовок грубої, петитом надрукованої книги зображує її зміст. Спогади Манштайна — це дуже цінний вклад до історіографії 2-ої світової війни. Також не менше значення цієї книги і для історіографії війн на Україні. Але перед приступленням до обговорення книги, найперше зосередимо нашу увагу на її авторі.

Еріх ф. Левінскі ген. ф. Манштайн народився 24. 11. 1887 р. в Берліні. Під час 1-ої світової війни спочатку був адъютантом 2-го гвардійського полку, з яким відбув кампанії у Бельгії, Східній Пруссії і Польщі. Від травня 1915 р. ординарець-старшина, опісля старшина ген. штабу армійського командування, підпорядкований ген. ф. Галлвітцу і ген. ф. Белову. Літом 1915 р. брав участь у кампанії в північній Польщі, осінню і весною 1915/1916 в поході в Сербії, а потім у битві під Вердун і в 1917 р. під Айсне. Осінню 1917 р., як 1-ий старшина ген. штабу 4-ої кавалерійської дивізії, брав участь у боях у Курляндії; від травня 1918 р. 1-ий старшина ген. штабу 213-ої піхотної дивізії та учасник боїв на Заході аж до закінчення війни. В 1919 р. був придільний як старшина ген. штабу до начального командування охорони південних кордонів у Бресляві. В лютому 1934 р. був іменований шефом штабу Военної округи 3-Берлін, а в липні 1935 р. призначений шефом 1-го ген. штабу (оперативного відділу), збройних сил Райхсвері. В жовтні 1936 р. підвищений до ранги ген.-майора і начального квартирмейстра 1-го ген. штабу та став першим помічником ген.-полк Л. Бека. В лютому 1938 р. обняв командування 18-ою дивізією в Лігніці, опісля, як шеф ген. штабу армії, окупував Судети. Під час проголошення мобілізації в 1939 р. на становищі шефа ген. штабу армійської групи «Південь», яка була під командуванням ген. пол. маршала Ф. Рундштедта, брав участь у поході проти Польщі. Від жовтня 1939 р. на тому ж самому пості з Рундштедт-ом в армійській групі «А» перебував на західному фронті. Опісля попав у конфлікт із Гітлером з причини непогодження з офензивним планом та був із займаного посту відкликаний. Йому призначено пост командира одного піхотного корпусу, яким командував на західному фронті, беручи участь у підготовці до інвазії проти Англії. В березні 1941 р. призначений командуючим 56-го панцерного корпусу, з яким відбув рейд від Дінабургу до Льменського озера. Від серпня 1941 р. командуючий 11-ою армією, яка здобула Крим і Севастопіль та знищила біля Керчі великі совєтські сили. В серпні 1942 р. одержав наказ здобути Ленінград і під час рейду знищив над озером Ладога сов. армії. В листопаді 1942 р. і цілий майже 1943 р. бере участь у кампанії на східному фронті, початково стараючись допомогти 6-ій армії пробитися з-під

Сталінграду, щоб рятувати південне крило німецького фронту, опісля здобуває перемоги під Харковом (березень 1943), і за це одержує найвищі воєнні відзначення. Літом 1943 р. бере участь в останній німецькій офензиві на східному фронті: операція «Цитаделле», опісля у відвороті за Дніпро та в оборонних боях аж до польського кордону. Під кінець березня 1944 р., з причини розходжень із Гітлером відносно переведених операцій на східному фронті, був відкликаний з посту командуючого армійської групи. Після 2-ої світової війни Манштайн був засуджений на 12 років ув'язнення британським трибуналом; з його процесу є видана книжка: R. T. Paget. "Manstein, his campaigns and his trial". Collins, London, 1951.

Спогади маршала ф. Манштайна «Втрачені перемоги» — це не тільки хронологічно-документарне представлення усіх воєнних операцій цього визначного німецького полководця, починаючи від походу проти Польщі такінчаючи на оборонних боях під час відвороту німецьких збройних сил із східного фронту. Ця книга є рівночасно глибокою аналізою причин, які заважали на воєнній стратегії у кампанії проти СССР. Також у спогадах є багато присвячено місця політиці і «стратегії» Гітлера, який під час готування плану нападу на Польщу «Білий», не рахувався з тим, що війна проти Польщі може бути причиною багатофронтної війни проти німецьких збройних сил. Німецький генеральний штаб у своїх калькуляціях уважав, що безпосереднє сусідство з Польщею, країною, яка відділяє Німеччину від СССР, є корисне. Ці калькуляції були обосновані тим, що СССР під оглядом воєнного потенціалу скріпився, й може бути загрозою для Німеччини. Штаб також брав на увагу й те, що гарантами незалежності Польщі є Англія і Франція, тому ці країни неминуче на випадок війни не будуть нейтральними. Всі приготування до кампанії проти Польщі були переведені в Нойгаммері. План нападу на Польщу «Білий» устійнював початок кампанії на день 26. 8. 1939, год. 4.30. Однак з уваги на те, що ще не були остаточно закінчені дипломатичні переговори із СССР, початок кампанії визначено на 1. 9. 1939, год. 4.45.

На стор. 24-66 спогадів полководець Манштайн подає все, що відносилось до кампанії проти Польщі, не поминаючи факту, що до участі в наступі були приділені 42 активні дивізії, а для оборони на Заході залишені тільки 11 активних піхотних і 35 дивізій, які знаходилися у стадії організації. Отже, кампанія проти Польщі була розпочата з великим ризиком для Німеччини, бо коли б Англія і Франція негайно приступили були до війни, її вислід вже на самому початку був би інший. Після окупації Польщі начальне командування нім. збройних сил (ОКВ) намагалось стосувати супроти Заходу дефензивну війну, проти чого був Гітлер. З цієї причини дійшло до конфлікту між Гітлером і ген.-пол. маршалом Вальтером ф. Браухіом. (Стор. 67-90).

Із спогадів марш. Манштайна «Втрачені перемоги» та інших авторів відомим є, що на-

чальне командування було рішуче проти війни. Між іншим, шеф ген. штабу німецьких збройних сил ген.-полк. Людвік Бек у своєму звіті-оцінці військового й воєнно-політичного положення з дня 16. 7. 1938 р. перестерігав, що війна з переважаючим потенціалом світової коаліції допровадить Німеччину до катастрофи. Дослівно ген.-полк. Бек сказав: "Es ist ein Mangel an Grösse und Erkenntnis der Aufgabe, wenn ein Soldat in höchster Stellung in solchen Zeiten seine Pflichten und Aufgaben nur in dem begrenzten Rahmen seiner militärischen Aufträge sieht, ohne sich der höchsten Verantwortung vor dem gesamten Volk bewusst zu werden".

За правильні прогнози ген.-полк. Бек був знятий із свого посту та описля, у зв'язку з атентатом на Гітлера 20. 7. 1944 р., його ліквідовано, як одного з головних змовників проти фюрера.

Начальне командування збройних сил перед офензивою проти Заходу й пізніше попадало в конфлікт з Гітлером, який змушував до виконання його «стратегічних» плянів. Вислід цих конфліктів був такий, що Гітлер позбавив влади начальне командування збройними силами.

Офензива проти Заходу була переведена згідно з «Похідним дорученням жовтий» з дня 29. 10. 1939 р. Також операційний плян проти Заходу був предметом непорозуміння між Гітлером і ОКВ. Гітлер дав своє доручення кампанії проти Заходу 9. 10. 1939 р. і воно було змінене ОКВ, з угляденням стратегічного положення. Обидва доручення у спогадах в оригіналі на стор. 620-623 і 623-625. Ціла кампанія у Бельгії, Голляндії, Данії і Франції у спогадах є висвітлена в подробицях, що вможливило вивчити оперативне мистецтво німецьких полководців-учасників цілої нелегкої до переведення операції.

Найбільше місця присвячено у спогадах боротьбі проти СССР. Цій кампанії присвячується аж 448 стор. Найперше марш. Манштайн перевів глибоку аналізу операційного пляну проти СССР «Барбаросса», в якому було багато неправильних залогень і поглядів на воєнний потенціал СССР. Також у спогадах інших німецьких полководців 2-ої світової війни багато говориться про розходження між Гітлером і ОКВ з причини «стратегічного» маніяцтва фюрера, при допомозі якого він хотів здобути перемогу над альянтами. Різними операціями проти червоної армії марш. Манштайн доказує, що за катастрофальний вислід війни проти СССР відповідальний тільки Гітлер і його нефаховий спосіб керування бойовими діями, що було проти всіх засад, випливаючих із знання і досвіду воєнного мистецтва. Він старався очистити Вермахт і генералітет від закиду, немов би, через свою традиційність і задалеко додержану лояльність супроти фальшиво інтерпретованих засад, вони спричинили катастрофу Німеччини. Вину за початок і катастрофальний вислід 2-ої світової війни поносять тільки Гітлер, який потратив силою накинати свою облудну політику Вермахтові та поставив стратегічні завдання, яких не можна

було здійснити. Гітлер перебрав керівництво операціями з рук фахових полководців, виявивши повну індоленцію, коли закінчилася фізична перевага над противниками його збройних сил. Його воєнне наказодавство, як це прикладами у споминах подає маршал Манштайн, було радше фантазією маніяка, при рівночасному нівеченні всяких здорових відрубів його генералів шляхом особистих інгеренцій. Для Гітлера не були переконливими ніякі логічні концепції ані інтервенції фахових людей генералітету. Він сліпо вірив у правильність власних політичних настанов і був певний успіху своїх стратегічних доручень.

Коли йдеться про оперативний плян «Барбаросса», він був причиною великих розходжень між Гітлером і ОКВ. Гітлер, впливаючими директивами з цього пляну, вірив, що йому вдасться досягнути переможного кінця кампанії проти СССР воєнними діями північного і південного крил німецьких армій. Він не узяв до уваги дійсного відношення сил і глибини оперативного простору, для обсади якого німецькі сили були невислачальні. ОКВ урахував те, що центральною точкою є Москва, довкруги якої противник згрупував маси власних сил, щоб не допустити до її втрати із слідуєчих мотивів: 1. В імперії СССР Москва, у протиставленні до часів кампанії Наполеона з 1812 р., була дійсним політичним центром. Втрата цього центру разом із районами, положеними на схід від Москви, спричинила б дуже великі втрати для воєнного технічного потенціалу. 2. Крім того, що найважливіше, Москва була центральною вузловою станцією для європейського СССР, тому значення цієї столиці під стратегічним оглядом було першорядне. Після втрати Москви совєтська оборона практично була б роздерта на дві частини, у зв'язку з чим совєтське воєнне командування вже не було б у спроможності перевести об'єднання загальної протикампанії. Тому ОКВ головний натиск ставив у кампанії на проломання центрального фронту. Ці дві, у своїх залогненнях відмінні, стратегічні концепції викликали багато непорозумінь між Гітлером і ОКВ та в кінцевому фіналі допровадили до неуспіху операційний плян «Барбаросса». Гітлер погодився на розподіл німецьких сил на дві т. зв. «Гереструпи», на північ і на південь від багнистої Прип'яті. Вислід був такий, що Гітлерові не вдалося досягнути намічених пляном «Барбаросса» політичних цілей, а, рівночасно, стратегічна концепція ОКВ була втрачена. Гітлер легкоковожно трактував збройний потенціал СССР, тому він вірив в те, що основні маси червоної армії є згруповані на західній частині Совєтського Союзу та що ці маси можна буде відважними операціями власних армій, в тому особливо при допомозі панцерних клинів, у короткому часі знищити, внеможливаючи відворот і групування боездатних совєтських дивізій у глибині території противника. Маршал Манштайн заміри Гітлера називає тактичною «рецептою», якої в ніякому випадку не можна уподібнювати до «операційного пляну» ОКВ. В цьому пляні ОКВ мав на увазі не тільки

відношення сил, але передусім глибину оперативного театру, рівночасно передбачаючи знищення сил противника під час двох кампаній, а не однієї, як це передбачав план «Барбаросса». На чому ж були базовані стратегічні цілі оперативного плану Гітлера? На політичних і воєнно-господарських міркуваннях. Гітлер вірив, що здобуття Ленінграду, колісник більшовизму, допровадить до морального заломання компартії, політичне й воєнне керівництво, що цим здобуттям він осягне безпосереднє полічнення із Фінляндією та опанує східну частину Прибалтики, а, опанувавши багаті на сировину стратегічного значення райони України, в тому числі особливо Донецький кам'яновугільний басейн та опісля нафтові родовища Кавказу, позбавить СССР найважливішої воєнно-господарської бази, що й буде вирішальним у кампанії.

Під час започаткування кампанії проти СССР ширина фронту виносилала 775 км та внаслідок розгортання дій досягла в 1941-42 рр. 1.680 км (простір між Ростовом і Ленінградом говорить сам за себе). В 1942-43 ширина фронту поширилася до 300 км (всі поміри повітряним шляхом). На підставі окремих операцій, маршал Манштейн зображує ступневе вичерпування німецьких офензивних груп та армій, які діяли до серпня 1941 р. самостійно, кожна на одному з трьох ударних напрямків. З послабленням їх Гітлер був примушений перекидувати сили з одних напрямків на другі. Таке сталося з групою армій середнього відтинку, сили якої були перекинуті на крила, головню на південь до битви під Києвом, а опісля приспінено завернені на середній напрямку. У праці маршала Манштейна еластичним способом представлені перемоги першої офензивы, яку з успіхом переведено.

Коли ж червона армія на східному фронті приступила до протинаступу, в якому німецькі армії почали поносити більші втрати, Гітлер усі неспіхи приписав своїм командуючим генералам і це ще більше поглибило протиріччя між ОКВ і фюрером. На протязі двох місяців (грудня 1941-го і січня 1942 рр.) Гітлер усунув із командних постів маршала фон Браухіча, маршала фон Рундштедта і генерала Леєб, а опісля — аж 35 армійських, корпусних і дивізійних генералів. Маршал фон Райхенав помер із причини нервового вичерпання, а заслужений із першої світової війни ген.-полк. Удет поповнив у листопаді 1941 р. самогубство. Крім цього, на особливу увагу заслуговує політика Гітлера, стосована супроти України та інших неросійських народів, яка також багато спричинилася до повного неспіху німецької кампанії проти СССР.

Багатої на різні оперативні справи студії-споминів марш. Манштейна прямо неможливо короткою статтею зрецензувати, тому ми обмежилися тільки до найважливіших і основних проблем, які заважили на висліді кампанії Гітлера проти СССР. Спогади марш. Манштейна — це дуже багате джерело відомостей про воєнне мистецтво з другої світової війни на Сході Європи, тому ця книга є документальною

історіографією для дослідників кампанії Гітлера проти СССР. Спогади-студія марш. Манштейна призначені для фахівців воєнного мистецтва й істориків. Цю дуже вартісну книгу поручаємо й заохочуємо до простудіювання її

СТУДІЇ ПРО ПРИЧИНИ АТЕНТАТУ НА ГІТЛЕРА

Німецька воєнна мемуаристика багато уваги присвятила в різних виданнях стратегії А. Гітлера, його політиці та взагалі фюрерському принципів. Багато місця відводиться аналізу змови проти А. Гітлера, яка постанала з приходом фюрера до влади в 1933 р. та закінчилася немов би останнім акордом, атентатом 20. 7. 1944 року. Ми зупинимосся на слідуєчих студіях про причини атентату на А. Гітлера:

1. Dieter Ehlers: *Technik und Moral einer Verschwörung — 20 Juli 1944*. Athenäum Verlag, Frankfurt/M.-Bonn, 1964. Стр. 250. Ціна 9.80 н.м.
2. Joachim Kramarz: *Staufenberg — 15 November 1907 — 20 Juli 1944. Das Leben eines Offiziers*. Bernard und Graefe Verlag für Wehrwesen. Frankfurt/M., 1965. Стр. 243. Ціна 24.80 н.м.
3. *Vollmacht des Gewissens — Probleme des militärischen Widerstandes gegen Hitler. Band I*. Alfred Metzner Verlag, Frankfurt/M., 1960. Стр. 599. Ціна 22.00 н.м.
4. *Vollmacht des Gewissens — Der militärische Widerstand gegen Hitler im Kriege. Band II*. Alfred Metzner Verlag. Frankfurt/M., 1965. Стр. 539. Ціна 19.80 н.м.

Згадані праці всесторонньо аналізують причини постання змови проти А. Гітлера й націонал-соціалізму, вони є удокументовані історичної вартости документами, тому для дослідників політики і стратегії фюрера мають велику вартість. Студії всесторонньо розкривають дійсність і вартість націонал-соціалізму, його мораль, теорію расизму, імперіальні цілі і т. д. Цим студіям, які повинні набути та їх докладно переглянути українські політичні діячі, присвятимо дещо уваги.

АВТОР ПЕРШОЇ СТУДІЇ ДІТЕР ЕГЛЕРС, історик (1924) «Техніка й мораль змови — повстання 20-го липня 1944 р.» аналізує мотиви, якими керувалися старшини ген. штабу, профспілковці, дипломати, теологи та інші кола німецької інтелігенції, при організуванні змови проти А. Гітлера. На зміст студії складаються слідуєчі статті:

1. Націонал-соціалістична мораль, 2. Мотиви й цілі змовників. 3. Політична етика вислідів. 4. Методи пасивного спротиву. 5. Самогубство, еміграція і дезертирство. 6. Колективний та індивідуальний відхід. Проблема залишитися при владі-керівництві. 7. Саботажі, зрада воєнних таємниць, закордонні саботажі; саботажі зі сторони поліції. 8. Організований генеральний страйк; проблема присяги; політичне во-

яцтво; спонтанний страйк; локальні страйкові заворушення 20.7.1944 р. 9. Методи активного спротиву. 10. Легальне листування; «Замітки в актах» про повстання; нелегальні меморандуми. 11. Словна пропаганда. 12. Конспіративна діяльність; 13. Атенат; арешт Гітлера, морд Гітлера; мораль атентату і його техніка. 14. Публічне повстання: легальність головної зради; закордонне забезпечення державного перевороту та проблема Сходу-Заходу; термін; домашня війна; відголос «народу»; військовий путч.

Книга доповнена документами, листом жертв повстання, списком використаних джерел і особовим реєстром. Вона читається пригноблююче, бо подаваним автором факти націонал-соціалістичної моралі, політики і стратегії повністю дискримінують цей рух, що поставив був собі завдання побудувати «Нову Європу», в якій панівною нацією мали бути німці, а інші народи підлягали винищенню.

ДРУГА СТУДІЯ АВТОРА ЙОАХІМА КРАМА-ЖА «Штауфенберг», радника студій у Берліні, на підставі історичних документів характеризує шляхетну постать виконавця атентату на А. Гітлера 20. 7. 1944 р., полк. графа Штауфенберга Кляуса. Біографічні дані Штауфенберга записані у слідуючих статтях студії: 1. Молодечі літа 1907-1940. 2. Рух із Стефаном Георгом — письменником-поетом. 3. Перший військовий вишкіл. 4. Прихід до влади Гітлера. 5. Воєнна академія. 6. Перший воєнний похід. 7. Зв'язок із повстанським духом — 1940-1943. 8. У генеральному штабі. 9. Рік 1942 — східні добровільці — шлях рішення — Африка 1943-1944. 10. Зобов'язання — особи спротиву — плян «Валькюре». 11. Плян атентату, конспіраційні методи, Штауфенберг і д-р Герделер, пляни закордонної політики, інвазія. 12. Пляни атентату 20. 7. 1944 р.

В додатку до книги є реферат «Думки до оборони проти ворожих спадунів на території вітчизни»; лист до ген.-пол. маршала Фрідріха Паулюса. В окремих додатках поданий список використаних джерел, список допитуваних осіб, список недрукованих джерел; реєстр місцевих назв, осіб і льозунгів. Книга має 10 ілюстрацій із життя полковника Штауфенберга.

Студія своїм змістом віддзеркалює дійсність націонал-соціалістичного режиму, серед якого формувалася політичний світогляд і військове фахове знання графа Штауфенберга. Також у студії дуже багато місця присвятив автор справі організації змови проти Гітлера та ролі в ній полк. Штауфенберга, який рішився добровільно виконати атентат. Відважний полк. граф Кляус Штауфенберг згинув героїською смертю не від кулі, але на шибениці. Постать цього полковника записана в анналах історії німецького народу з 2-ої світової війни, як героя, який пожертвував своє життя, щоб рятувати честь цього народу, щоб визволити його від націонал-соціалістичної тиранії. Приклад героїства полк. Штауфенберга доказує, що героями є також і ті, які зламали присягу

фюрерові і пішли за голосом сумління, щоб повернути в країні християнську мораль і етику.

ТРЕТЯ СТУДІЯ «ПОВНОВАСТЬ СУМЛІН-НЯ» — це збірка статей різних авторів, у яких розкривається цілу диктаторську систему гітлеризму та виправдується правно і морально спротив проти фюрера. В першій статті є записаний діалог кількох генералів і високих державних мужів у справі правного положення у державі терору, інтерпретація поняття «головна зрада», право спротиву й значення присяги (чи присягу можна зламати й у яких випадках).

У другій статті три автори аналізують позицію військовиків супроти Гітлера та узasadнюють право спротиву. Далі наświetлене значення присяги згідно з католицькою моральною теологією, яка допускає зламання присяги, зложеної голові держави, коли він діє на некористь народу. Також всесторонньо проаналізовано під оглядом євангелістсько-лютеранської теології право на спротив фюрерові.

У третій статті Гельмут Крауснік подає передісторію військового спротиву Гітлерові, узявши до уваги Райхсверу, Ваймарську державу і націонал-соціалізм 1919-1933 рр. Дальше той же сам автор докладно подає взаємовідношення між Вермахтом і націонал-соціалізмом у 1934-1939 рр.

Четверта стаття Курта Зендтнера присвячена ситуації із осені 1939 р., групам Гальдера, Бека, римським мировим розмовам, реакція генштабу, місії д-ра Мюллера, проблемам ген.-майора Г. Остера, операції «Зеелеве» і закордонній розвідчій службі.

Окрема стаття колишнього президента Німецької Федеративної Республіки проф. Т. Гойса присвячена атентатові 20. 7. 1944 р.

Георг Стадтмюллер у своїй статті присвятив увагу літературі до історії військового руху спротиву 1933-1945. Книгу закінчують список осіб, список порушених справ і список авторів.

Також і ця велика книга не щадить націонал-соціалізму, який спричинився до катастрофи німецького народу та приніс багато шкоди культурі й моралі цього ж народу. Книга дуже вартісна своїм змістом і аналізу цілої безбожницької системи гітлеризму.

Четверта книга — це також збірка статей кількох авторів п. н. «Повновласть совісті», т. II. Автор Р. Богач, фаховий старшина та дослідник воєннознавчих і військових студій, у своїй статті розглядає військові проблеми після капітуляції Франції. Між іншим, подає політичну концепцію Гітлера супроти Англії, військово-політичне положення після кампанії проти Заходу, інформує про різні воєнні пляни Гітлера та всі інші справи, зв'язані з війною на Середземному морі.

У другій статті Г. Углік інформує про оперативний плян Гітлера проти СРСР, різні комплікації, впливаючі з цих плянів, стратегію фюрера у протисовєтській кампанії і ін.

Г. Грамль у своїй статті зображує військове положення Німеччини від літа 1940 до весни

1943 рр., окреслює ситуацію від капітуляції Франції до початку походу проти ССРР та описує початок кампанії проти ССРР до зимової кризи 1941-42 р. і від зимової кризи до спроби атентату середньої групи армій.

Г. Крауснік та Г. Грамль у своїй статті висвітлюють поставу альянтів до змови проти Гітлера; докладно подають характеристику німецької опозиції, та взагалі аналізують положення Німеччини після вибуху війни. Також критично ставляться до психологічної війни Заходу, страху Заходу з причини німецько-советського пакту ненападу та порушують багато інших проблем, загально незнаних, які мали вплив на перебіг кампанії проти ССРР і стратегію Гітлера.

Книгу доповнює особовий реєстр, список із короткою біографією авторів і речевий показник.

Ця книга, подібно як і три попередні, є частиною комплексу студій націонал-соціалізму, політики і стратегії А. Гітлера, тому її вартість для дослідників довоєнного і воєнного періодів історії III-го Райху велика. Також і цю студію поручаємо українським політичним діячам для студій і відповідних висновків у реальній визвольній політиці й боротьбі українського народу.

ДЛЯ НАУКИ І ЗАСТАНОВИ

Нещодавно на нашому еміграційному книжковому ринку появилася дуже цікава й цінна праця кол. сотника УГА, Осипа Станіміра, п. н. «Моя участь у Визвольних Змаганнях 1917-1920 рр.», присвячена автором «старшинам, підстаршинам і стрільцям II-го куреня VI-ої самбірської бригади та всім грядучим борцям за українську державність». Невелика розміром книжка (192 стор.) — це черговий дуже вартісний вклад до історіографії наших Визвольних Змагань.

Сотник О. Станімір не є істориком, він, як бувший безпосередній учасник змагань на два фронти, разом із своїми товаришами по зброї, творив історію, тому його щоденні спомини написані без покликування на документи. Він безсторонньо ілюструє факти, довершені українськими політичними проводами й командуваннями наших двох армій — УГА й Армії УНР. Керуючись передусім сумлінням і совістю дійсного українського патріота, автор у своїх споминах не відбігає від правди, він старається представити її такою, якою була дійсність, бо якраз ця дійсність, а не геополітичне положення України заважила на програві та втраченні дуже сприятливих обставин для відзискання державної самостійності України.

Це він робить свідомо, щоб залишити майбутнім поколінням українського народу пересторогу, як не належить поступати й діяти в готуванні боротьби й у боротьбі з усіма ворогами української державності. Автор, воєн. з академічною освітою, на 7-ий

стор. споминів пише: »...маймо сміливість признатися до своїх промахів і їх у майбутньому направили та їх вистерігати».

Якраз цієї відваги українським політичним діячам на еміграції бракує, бо, коли йдеться про висвітлення правди причин запропащення сприятливих можливостей відновлення нашої державності, часто стрічаємося з відповідями, які розминаються з історичною правдою та суперечать здоровому розсудкові. Після програвання наших Визвольних Змагань усю вину приписувано двом українським урядам, бо є абсолютно недопустимим, щоб у боротьбі за визволення народу діяло аж два політичні проводи, між якими не могло бути координації дій. Недопустимим явищем було також існування двох українських армій, між якими, оцінюючи вже з перспективи, дійсною армією була Українська Галицька Армія (УГА). В нашій рецензійній статті звернемо увагу не так на зміст спогадів, як на деякі кардинальні помилки у продовжуванні наших Визвольних Змагань, які сотні. О. Станімір у своїх споминах пригадує і перед ними перестерігає.

Постання кожної поневоленої держави до самостійного існування узалежнюється від внутрішніх і зовнішніх факторів. Перші з них — це національна й політично-державна зрілість даного народу до самостійного державного життя: консолідація народу, його воля, здібності до об'єднаних дій. Усі ці фактори залежать від політичних ідей, суспільної структури, господарського потенціалу й культурних традицій. Їх кожний народ здобуває і закріплює еволюційними процесами, які постійно відбуваються в ньому, тому знання цих процесів — це konieczність для оцінки вартості народу під час конкретної політичної ситуації.

Фактори другої категорії впливають із міжнародної кон'юнктури, тобто зацікавлення вже існуючих держав у тому, щоб даний народ мав свою власну, від нікого незалежну державу.

Коли дещо глибше застановитися над вищезгаданими факторами та їх дошукуватися у праці сотн. О. Станіміра, прийдемо до висновку, що в часі наших державницьких змагань нам їх у більшості бракувало. На землях Західної України національна й політично-державна зрілість нашого народу завершувала своє повне дозрівання, зате на землях Східної України під цим оглядом наш народ був далеко позаду. Деякі нові історики твердять, що Визвольні Змагання прийшли заскоро, й у цьому є багато правди. Будівничі української державності цього періоду не були в достатній мірі підготовані до подій, які їх прямо застали. Також під оглядом консолідації політичної дії не було й не могло бути однозгідності, бо два українські уряди керували змаганнями не по-фаховому, майже повністю не підготовано. Крім цього, уряд УНР заявив Пiлсудському про свою незацікавленість долею земель Західної України, що мало вплив на рішення амбасадорів під час мирової конференції у Парижі.

В роках Визвольних Змагань українському народові бракувало одного об'єднаного політичного проводу, однієї центральної влади й одного пляну дій. Збройні сили під час змагань підлягали двом урядам, і їм бракувало основної стратегічної підготовки, конкретизованих концепцій та воєнної доктрини. Все це було занедбане від перших днів державного будівництва. Підсудський (самоук воєнного мистецтва) вже під час революційної підготовки звернув особливу увагу на військовий фактор, тому в другій половині 1908 р. приступив до організаційно-військової дії. Він був рішучим противником усяких псевдоармійських фікцій і через це докладав усіх зусиль, щоб військові польські кадри організувати згідно із засадами воєнної стратегії. В нас же, крім Легіону Січових Стрільців, не було конкретних заходів організації війська, яке мусило б оборонити й закріпити акти проголошення української державності. На землях Західної України не було старшин-українців генеральної бурави, бо наші батьки ставилися чомусь до військово-знавства з упередженням. Знов же ж на Придніпрянській Україні було багато старшин із закінченими воєнними академіями, але уряд УНР їх не потрапив використати для організації української національної армії. Великі маси українського воєцтва від самого початку не було кому організаційно оформити, а чільні керівні пости по військовій лінії були обсажені тільки такими людьми, які гальмували ініціативні спроби інших, скеровані на створення армії. Демобілізоване з колишньої царської армії українське воєцтво підпало під вплив большевицької пропаганди, або прямо відходило додому. Пізніше з всяцьких мас були сформовані дивізії, але перед комуно-большевицькою навалюю вони встояти не змогли.

В 1917 р. дійшло в Росії до жовтневої революції. Російські армії розпалися не через понесення якихось вирішальних поразок на полях битв, але тільки тому, що були морально розкладені знутри засобами моральної деструкції, яка від того часу ввійшла в склад арсеналу розкладової боротьби у психологічній війні. Цьому розкладові не потрапив протиставитися уряд УНР, тому його армія не відповідала потребам тогочасної оборонної війни. Про все це сотн. С. Станімір згадує у своїй праці, подаючи подекуди навіть деталі з тих воєнних спроможностей. Також багато уваги присвячує він протипольській кампанії УГА, воєнним діям УГА в Східній Україні, тріумфам та упадкові.

Книжка сотн. О. Станіміра не тільки пригадує наші помилки минулого, вона повчає і примушує читача до застанови й відповідей на слідуючі питання:

1) Чи наслідки будівничих державного відродження України 1917-1920 рр. все ще й далі не поповнюють ті самі політичні помилки?

2) Чи ми, навчені досвідом двох світових війн, потрапили скорегувати багато неправильностей минулого?

3) Яка є наша визвольна стратегія та які наші визвольні концепції?

Всі вищепоставлені питання вимагають конкретної відповіді від політичних діячів української еміграції! Але, замість прогресу, в нас зауважується регрес, повторювання ще більших помилок. Тому може ця скромна книжечка сотн. О. Станіміра буде поштовхом до глибокої застанови та скерування наших змагань за здобуття наміченого ідеалу об'єднаними зусиллями на зовнішньому і внутрішньому відтинках боротьби.

Огляд військовознавчих видань зладив
пор. Ф. Кордуба. Мюнхен, Німеччина.

Військові видання

TWENTY-FIVE CENTURIES OF SEA WARFARE. By Jacques Mordal. Translated From the French by Len Ortzen. 428 Pages. Clarkson N. Potter Inc., New York, 1965. \$ 7.50.

BATTLE: True Stories of Combat in World War II. Selected by the Editors of The Saturday Evening Post. 310 Pages. Doubleday & Co. Inc., Garden City, N. Y., 1965. \$4.95.

YAMAMOTO. The Man Who Menaced America. By John Deane Potter. 332 Pages. The Viking Press, Inc., New York, 1965. \$ 6.50.

I SAW RED CHINA. By Lisa Hobbs. 217 Pages. McGraw-Hill Book Co., New York, 1966. \$ 4.95.

AMERICAN FORTS. Yesterday and Today. By Bruce Grant. 381 Pages. E. P. Dutton & Co. Inc., New York, 1965. \$ 5.95.

PRINCIPLES OF TECHNICAL WRITING. By Robert Hays. 324 Pages. Addison-Wesley Publishing Co. Inc., Reading, Mass., 1965. \$ 6.50.

THE INTERNATIONAL BRIGADES: Spain, 1936-1939. By Vincent Brome. 317 Pages. William Morrow & Co. Inc., New York, 1965. \$ 6.00.

PUBLIC PAPERS OF THE PRESIDENTS OF THE UNITED STATES. Harry S. Truman. Containing the Public Messages, Speeches, and Statements of the President, January 1 to December 31, 1950. 866 Pages. Superintendent of Documents, US Government Printing Office, Washington, D. C. \$ 7.75.

PUBLIC PAPERS OF THE PRESIDENTS OF THE UNITED STATES. Harry S. Truman. Containing the Public Messages, Speeches, and Statements of the President, January 1 to December 31, 1951. 749 Pages. Superintendent of Documents, US Government Printing Office, Washington, D. C. \$ 6.25.

PUBLIC PAPERS OF THE PRESIDENTS OF THE UNITED STATES. Lyndon B. Johnson. Containing the Public Messages, Speeches, and

Statements of the President, 1963-64. Book I. November 22, 1963 to June 30, 1964. 942 Pages. Superintendent of Documents, US Government Printing Office, Washington, D. C. \$ 6.75.

PUBLIC PAPERS OF THE PRESIDENTS OF THE UNITED STATES. Lyndon B. Johnson. Containing the Public Messages, Speeches, and Statements of the President, 1963-64. Book II. July 1 to December 31, 1964. 1813 Pages. Superintendent of Documents, US Government Printing Office, Washington, D. C., \$ 7.00.

CRISIS IN THE CONGO: A United Nations Force in Action, Studies of US Policy and the UN. By Ernest W. Lefever. 215 Pages. The Brookings Institution, Washington, DC, 1965, \$ 3.50.

SOURCEBOOK ON THE SPACE SCIENCES. By Samuel Glasstone. 937 Pages. D. Van Nostrand Co. Inc., Princeton, N. J., 1965. \$ 7.95.

THE DC-3. The Story of a Fabulous Airplane. By Colonel Carroll V. Glines and Lieutenant Colonel Wendell F. Moseley, United States Air Force. 203 Pages. J. B. Lippincott Co., Philadelphia, Pa., 1965. \$ 5.50.

THE HUMP. The Great Military Airlift of World War II. By Bliss K. Thorne. 188 Pages. J. B. Lippincott Co., Philadelphia, Pa., 1965 \$ 5.50.

THE WAR AGAINST JAPAN. Volume IV: Reconquest of Burma. History of the Second World War, United Kingdom Series. By Major General S. Woodburn Kirby with Brigadier B. R. Roberts, Colonel G. T. Wards, and Air Vice Marshal N. L. Dosoer. 568 Pages. Her Majesty's Stationery Office, London (British Information Service, New York), 1965. \$ 17.00.

FIRST BULL RUN. The Nation Wakes to War. By Bruce Palmer. 96 Pages. The Macmillan Co., New York, 1965. \$ 2.95.

CONFLICT AND DECISION-MAKING IN SOVIET RUSSIA. A Case Study of Agricultural Policy, 1953-1963. By Sidney I. Ploss. 312 Pages. Princeton University Press, Princeton, N. J., 1965. \$ 6.50.

THE THEORY AND PRACTICE OF WAR. Essays Presented to Captain B. H. Liddell Hart on His Seventieth Birthday. Edited by Michael Howard. 377 Pages. Frederick A. Praeger, Inc. New York, 1965. \$ 10.00.

THE FIRST WORLD WAR. By the Editors of Life. 128 Pages. Doubleday & Co., Inc., Garden City, N. Y., 1965. \$ 4.95.

A HISTORY OF SPACE FLIGHT. The Evolution of Man's Development of the Knowledge and the Technical Means Utilized to Explore His Dynamic Environment in Space. By Eugene M. Emme. 224 Pages. Holt, Rinehart & Winston, Inc., New York, 1965. \$ 2.95.

LENINGRAD 1941: The Blockade. By Dmitri V. Pavlov. Translated by John Clinton Adams. Foreword by Harrison E. Salisbury. 196 Pages. The University of Chicago Press, Chicago, Ill., 1965. \$ 4.50.

NATO. Facts About the North Atlantic Treaty Organization. 319 Pages. Manhattan Publishing

Co. New York. \$ 5.00 paperbound. \$ 7.50 clothbound.

NAVAL REVIEW 1966. Edited by Frank Uhling, Jr. 353 Pages. United States Naval Institute, Annapolis, Md., 1965. \$ 12.50.

IN HONORED GLORY. The Story of Arlington. By Peter Andrews. 191 Pages. G. P. Putnam's Sons, New York, 1966. \$ 5.95.

THE NONCOM's GUIDE. 479 Pages. The Stackpole Co., Harrisburg, Pa., 1965. \$ 4.95.

THE MEDICAL DEPARTMENT: Medical Service in the Mediterranean and Minor Theaters. United States Army in World War II. Special Studies. By Charles M. Wiltse. 664 Pages. Superintendent of Documents, US Government Printing Office, Washington, D. C. \$ 5.00.

THE QUARTERMASTER CORPS: Operations in the War Against Germany. By William F. Ross and Charles F. Romanus. 798 Pages. Superintendent of Documents, US Government Printing Office, Washington, D. C. \$ 8.50.

JOINT MAN/MACHINE DECISIONS: The Phase Beyond Data Processing and Operations Reserch. By Howard Thompson. 157 Pages. Systems & Procedures Assn., Cleveland, Ohio, 1965. \$ 6.00.

UNIFORMED SERVICES ALMANAC — 1966. Compiled and Edited by Lee E. Sharff in Association with Wayne Hawkins and Joseph Young. 158 Pages. Uniformed Services Almanac, Washington, D. C. \$ 1.00 paperbound.

JULIUS CAESAR. Man, Soldier, and Tyrant. By Major General J. F. C. Fuller. 336 Pages. Rutgers University Press, New Brunswick, N. J., 1965. \$ 7.50.

ARMS, MONEY, AND POLITICS. By Julius Dusha, 210 Pages. Ives Washburn, Inc., New York, 1964. \$ 4.50.

DUTY, HONOR, COUNTRY: A Pictorial Autobiography. By Douglas MacArthur. 218 Pages. McGraw-Hill Book Co., New York, 1965. \$ 7.95.

ALTERNATIVE TO PARTITION. For a Broader Conception of America's Role in Europe. By Zbigniew Brzezinski. 208 Pages. McGraw-Hill Book Co., New York, 1965. \$ 5.95.

MANAGEMENT SYSTEMS: Working Concepts and Practices. By Adrian M. McDonough and Leonard J. Garrett. 311 Pages. Richard D. Irwin, Inc., Homewood, Ill., 1965. \$ 9.65.

BRASSEY'S ANNUAL: 1965. The Armed Forces Year-Book. Edited by Major General J. L. Moulton, Brigadier C. N. Barclay, and Air Vice Marshal W. M. Yool. 368 Pages. Frederick A. Praeger, Inc., New York, 1965. \$ 15.50.

GALLIPOLI: The History of a Noble Blunder. By Robert Rhodes James. 384 Pages. The Macmillan Co. New York, 1965. \$ 12.50.

UNITED STATES MILITARY ASSISTANCE. A Study of Policies and Practices. By Harold A. Hovey. 306 Pages. Frederick A. Praeger, Inc., New York, 1965. \$ 15.00.

THE LIDDELL HART MEMOIRS 1895-1939. Volume I. Foreword by B. H. Liddell Hart. 434 Pages. G. P. Putnam's Sons, New York, 1965 \$ 7.50.

THE U. S. INFANTRY: Queen of Battle. Edited by Colonel Richard J. Stillman, United States Army. Foreword by General Harold K. Johnson, Chief of Staff, United States Army. 346 Pages. Franklin Watts, Inc., New York, 1965. \$ 5.95.

COMMUNIST CHINA AND ARMS CONTROL. By Morton H. Halperin and Dwight H. Perking. 191 Pages. Frederick A. Praeger, Inc., New York, 1965. \$ 7.50.

INFORMATION SYSTEM SCIENCES. Proceedings of the Second Congress. Edited by Joseph Spiegel and Donald Walker. 525 Pages. Spartan Books, Inc., Washington, D. C., 1965, \$ 23.75.

MISSION WITH LEMAY: My Story. By General Curtis E. LeMay With MacKinlay Kantor. 581 Pages. Doubleday & Co., Inc., Garden City, N. Y., 1965. \$ 7.95.

ARTILLERY THROUGH THE AGES. By Major Phillip H. Stevens, United States Army. 197 Pages. Franklin Watts, Inc., New York, 1965. \$ 5.95.

SOVIET FOREIGN RELATIONS AND WORLD COMMUNISM. A Selected, Annotated Bibliography of 7,000 Books in 30 Languages. Compiled and Edited by Thomas T. Hammond. 1,240 Pages. Princeton University Press, Princeton, N. J., 1965. \$ 25.00

AFTER NUCLEAR ATTACK. A Demographic Inquiry. By David M. Heer. 405 Pages. Frederic A. Praeger, Inc., New York, 1965. \$ 15.00.

THE VIET-NAM READER. Articles and Documents on American Foreign Policy and the Viet-Nam Crisis. Edited by Marcus G. Raskin and Bernard B. Fall. 415 Pages. Random House, Inc., New York, 1965. \$ 5.95.

FLOODTIDE IN EUROPE. By Don Cook. 384 Pages. G. P. Putnam's Sons, New York, 1965. \$ 6.50.

THE ATLANTIC COMMUNITY: A Study in Unity and Disunity. By Drew Middleton. 308 Pages. David McKay Co. Inc., New York, 1965. \$ 5.95.

FACES OF ASIA: Korea. By Harold Walter Sundstrom. 119 Pages. Hilltop Press, Indianapolis, Inc., \$ 3.00 paperbound.

DAY OF TRINITY. By Lansing Lamont. 333 Pages. Atheneum Publishers, New York, 1965. \$ 6.95.

THE VIETNAM WAR: Why? By M. Sivaram. 175 Pages. Charles E. Tuttle Co. Inc., Rutland, Vt., and Tokyo, Japan, 1966. \$ 3.50.

WITH SCOUTS AND CAVALRY AT FORT APACHE. By Colonel H. B. Wharfield, United States Air Force, Retired. Edited by John Alexander Carroll. 124 Pages. Arizona Pioneers' Historical Society, Tucson, Ariz., 1965. \$ 6.00.

MUTINY AT KOJE ISLAND. By Hal Vetter. 223 Pages. Charles E. Tuttle Co. Inc., Rutland Vt., and Tokyo, Japan, 1965. \$ 4.50.

U. S. POLICY IN LATIN AMERICA. A Short History. By Edwin Lieuwen. 149 Pages. Frederick A. Praeger, Inc., New York, 1965. \$ 4.95. clothbound. \$ 1.75 paperbound.

VIETNAM AND THE UNITED STATES. By Hans J. Morgenthau. 112 Pages. Public Affairs Press, Washington D. C., 1965. \$ 2.50.

THE NATIONAL SECURITY COUNCIL. Jackson Subcommittee Papers on Policy-Making at the Presidential Level. Edited by Senator Henry M. Jackson. 305 Pages. Frederick A. Praeger, Inc., New York, 1965. \$ 5.95, clothbound, \$ 2.50 paperbound.

ENGLISH HISTORY 1914-1945. By A. J. P. Taylor 708 Pages. Oxford University Press, New York, 1965. \$ 9.75.

SOCIOLOGY AND THE MILITARY ESTABLISHMENT. Revised Edition. By Morris Janowitz in Collaboration with Lieutenant Colonel Roger Little, United States Military Academy. 136 Pages. Russell Sage Foundation, New York, 1965. \$ 1.50 paperbound.

AN INQUIRY INTO ENOUGHNESS. Of Bombs and Men Staying Alive. By Daniel Lang. 216 Pages. McGraw-Hill Book Co., New York, 1965. \$ 5.50.

THE MAKING OF A QUAGMIRE. By David Halberstam. 323 Pages. Random House, Inc., New York, 1965. \$ 5.95.

FOREIGN POLICY IN THE SIXTIES: The Issues and the Instruments. Essays in Honor of Arnold Wolfers. Edited by Roger Hilsman and Robert C. Good. 299 Pages. The Johns Hopkins Press, Baltimore, Md., 1965. \$ 6.95.

THE OTHER SIDE OF THE COIN. An American Perspective of the Arab-Israeli Conflict. By Alfred M. Lilienthal. 420 Pages. The Devin-Adair Co., New York, 1965. \$ 6.50.

FIRST STEPS TO DISARMAMENT. A New Approach to the Problems of Arms Reductions. Edited by Evan Luard. 277 Pages. Basic Books, Inc., New York, 1965. \$ 6.95.

TOWARD LEXINGTON. The Role of the British Army in the Coming of the American Revolution. By John Shy. 463 Pages. Princeton University Press, Princeton, N. J., 1965. \$ 8.50.

BRITISH STRATEGY AND POLITICS 1914 to 1918. By Paul Guinn. 359 Pages. Oxford University Press, London, Eng., 1965. \$ 9.00.

OPERATIONS RESEARCH MODELS FOR BUSINESS AND INDUSTRY. By Guiseppe M. Ferrero di Roccaferreira. 1,092 Pages. South-Western Publishing Co., Cincinnati, Ohio, 1964. \$ 18.00.

THE PROUD TOWER. A Portrait of the World Before the War, 1890-1914. By Barbara W. Tuchman. 528 Pages. The MacMillan Co., Inc., New York, 1966. \$ 7.95.

ANZACS AT WAR. The Story of Australian and New Zealand Battles. By John Laffin. 224 Pages. Abelard-Schuman, Ltd., London, New York and Toronto, 1965. \$ 4.50.

OPERATIONS RESEARCH: Process and Strategy. By David S. Stoller. 159 Pages. University of California Press, Berkeley and Los Angeles, Calif., 1964. \$ 5.00.

HEAVY WEATHER GUIDE. Part I.: Hurricanes. By Captain Edwin T. Harding, United States Navy. Part II: Typhoons by Captain William J. Kotsch, United States Navy. 210 Pages. United States Naval Institute, Annapolis, Md., 1965. \$ 6.00.

PRINCIPLES OF INSURANCE AND GOVERNMENT BENEFITS. For Service Personnel. 10th Edition. By Associates in the Social Sciences. United States Military Academy, West Point, New York. 224 Pages. The Stackpole Co., Harrisburg, Pa., 1965. \$ 3.50.

THE TROUBLED PARTNERSHIP: A Re-Appraisal of the Atlantic Alliance. By Henry Kissinger. 266 Pages. McGraw-Hill Book Co., New York, 1965. \$ 5.95.

POWER AND THE SOVIET ELITE. "The Letter of an Old Bolshevik" and Other Essays. By Boris I. Nicolaevsky. Edited by Janet D. Zagoria. 275 Pages. Fredrick A. Pranger, Inc., New York, 1965. \$ 6.95.

WAGING PEACE, 1956-1961. The White House Years. By Dwight D. Eisenhower. 741 Pages. Doubleday & Co. New York, 1965. \$ 6.95.

VISITORS TO THE UNITED STATES AND HOW THEY SEE US. By Bryant M. Wedge. 168 Pages. D. Van Nostrand Co. Inc., Princeton, N. J., 1965. \$ 4.95.

POLITICS IN WARTIME. And Other Essays. By A. J. P. Taylor. 207 Pages. Atheneum Publishers, New York, 1964. \$ 5.00.

A GENERAL'S STORY. By Brigadier General M. L. Stockton, United States Army, Retired. 248 Pages. Vantage Press, Inc., New York, 1965. \$ 3.95.

THE CIVIL WAR LETTERS OF GENERAL ROBERT MCALLISTER. Edited by James I. Robertson, Jr. 638 Pages. Rutgers University Press, New Brunswick, N. J., 1965. \$ 10.00.

COMBAT LEADERS OF WORLD WAR II. The Military History of World War II. Volume 17. By Colonel Trevor Nevitt Dupuy, United States Army, Retired. 126 Pages. Franklin Watts, Inc., New York, 1965. \$ 2.65.

UNITED STATES GOVERNMENT ORGANIZATION MANUAL 1965-66. Foreword by Lawson B. Knott, Jr. 798 Pages. Office of the Federal Register, National Archives and Records Service, General Services Administration, Washington, D. C., \$ 1.75.

THE BATTLE OF BUSSACO: Masséna vs. Wellington. By Donald D. Horward. 185 Pages. Florida State University, Tallahassee, Fla., 1965. \$ 5.50.

DECISION-MAKING FOR DEFENSE. By Charles J. Hitch. 83 Pages. University of California Press, Berkeley and Los Angeles, Calif., 1965. \$ 2.95.

SOLDIERS AND POLITICIANS. By Lieutenant General Maurice Pope, Canadian Army, Retired. 445 Pages. The University of Toronto, Ont. Can., 1962. \$ 7.50.

SYSTEMS ANALYSIS: A Computer Approach to Decision Models. By Claude McMillan and Richard F. Gonzalez. 336 Pages. Richard D. Irwin, Inc., Homewood, Ill., 1965. \$ 10.65.

THE STORY OF LANGUAGE. Revised Edition. By Mario Pei. 491 Pages. J. B. Lippincott Co., Philadelphia, Pa., 1965. \$ 7.50.

THE SECRET WAR AGAINST HITLER. By Fabian von Schlabrendorff. Translated by Hilda Simon. With a Foreword by John J. McCloy. 438 Pages. Pitman Publishing Corp., New York, 1965. \$ 7.50

THE WASHING OF THE SPEARS. A History of the Rise of the Zulu Nation Under Shaka and Its Fall in the Zulu War of 1879. By Donald R. Morris. 655 Pages. Simon & Schuster, Inc., New York, 1965. \$ 12.00.

THE ATLANTIC UNION MOVEMENT. Its Significance in World Politics. By István Szent-Miklosy. Introduction by Professor Hans Kohn. 264 Pages. Fountainhead Publishers, Inc., New York, 1965. \$ 7.95.

THE DOG CHASES THE BIRD. Coexistence in Perspective. By A. Kat. 120 Pages. Exposition Press Inc., New York, 1965. \$ 3.50.

MILITARY INSTITUTIONS AND POWER IN THE NEW STATES. By William Gutteridge. 182 Pages. Frederick A. Praeger, Inc., New York, 1965. \$ 5.50.

FUNDAMENTALS OF GUERRILLA WARFARE. By Abdul Haris Nasution. With an Introduction by Otto Heilbrunn. 324 Pages. Frederick A. Praeger, Inc., New York, 1965. \$ 5.95.

THE WESTERN FRONT 1914-1918. By John Terraine. 231 Pages. J. B. Lippincott Co., Philadelphia, Pa., 1965. \$ 4.95.

SECURITY IN DISARMAMENT. Edited by Richard J. Barnet and Richard A. Falk. 440 Pages. Princeton University Press, Princeton, N. J., 1965. \$ 10.00.

AN ITRODUCTION TO STRATEGY. With Particular Reference to Problems of Defence, Politics and Diplomacy in the Nuclear Age. By Général D'Armée André Beaufre. With a Preface by Captain B. H. Liddell Hart and Translated by Major General R. H. Barry. 138 Pages. Frederick A. Praeger, Inc., New York, 1965. \$ 4.95.

THE DECISION TO DROP THE BOMB. By Len Giovannitti and Fred Freed. 348 Pages. Coward-McCann, Inc., New York, 1965. \$ 6.00.

THE CRISIS GAME. Simulating International Conflict. By Sidney F. Giffin. 191 Pages. Doughty & Co. Inc., Garden City, N. Y., 1965. \$ 4.95.

INTERNATIONAL POLITICS IN A REVOLUTIONARY AGE. By W. W. Kulski, 609 Pages. J. B. Lippincott Co., Philadelphia, Pa., 1964. \$ 8.95.

THE NATIONAL GUARD IN POLITICS. By Martha Derthick. 202 Pages. Harvard University Press, Cambridge, Mass., 1965. \$ 4.95.

THE UNITED STATES AND COMMUNIST CHINA. Edited by William W. Lockwood. 71 Pages. Princeton University Press Princeton, N. J., 1965. \$ 4.00 paperbound.

COUNTERINSURGENCY WARFARE. By Major John S. Pustay, United States Air Force. 194 Pages. The Free Press, New York, 1965. \$ 6.95.

THE LONG FUSE. An Interpretation of the Origins of World War I. By Laurence Lafore. 282 Pages. J. B. Lippincott Co., Philadelphia, Pa., 1965. \$ 4.50.

ANSPRACHE VON OBERSTKORPSKOMMANDANT ERNST ZUR CHURCHILL-GEDENKFEIER DER UNIVERSITÄT BASEL VON 21. JUNI 1965. Basler Universitätsreden, 53 Heft. 17 Seiten. Verlag Halbing & Lichtenhahn, Basel, 1965.

25 JAHRE FHD. 141 Seiten, zahlreiche Abbildungen. Atlantis Verlag, Zürich, 1964.

FÜHRUNGSTECHNIK UND FÜHRUNGSKUNST IN ARMEE UND WIRTSCHAFT. Von Wolfgang Schall. 159 Seiten. Verlag für Wissenschaft, Wirtschaft und Technik GmbH, Bad Harzburg, 1965.

DER PARTISANENKRIEG IN EUROPA 1939 bis 1945. Von Heinz Kühnrich. 603 Seiten. Verlag Dietz, Berlin, 1965.

AFRIKA UND SEINE PROBLEME. Sozialwissenschaftliche Studien, herausgegeben von Albert Hunold. 354 Seiten. Verlag Eugen Rentsch, Erlenbach-Zürich, 1965.

WEHRHAFTE SCHWEIZ. Von H. R. Kurz. 96 Seiten, 102 Schwarz-Weiss-Bilder. Ott-Verlag, Thun, 1965.

UNSER SCHWEIZER STANDPUNKT 1914-1939-1964. Herausgegeben von Hans W. Kopp. 92 Seiten. Scherz-Verlag, Bern, 1965.

DIE SCHWEIZ UND DIE INTEGRATION DES WESTENS. Vier Aufsätze von Wilhelm Röpke Bernhard Wehrli, Hans Haug, Daniel Roth. 95 Seiten. Schweizer-Spiegel-Verlag, Zürich, 1965.

DER SOZIOLOGISCHE WANDEL DES MILITÄRS DURCH DIE WEHRPFLICHT. Von Mathilde T. Vaerting. Zeitschrift für Staatssoziologie, herausgegeben von Professor Dr. M. T. Vaerting. 12 Jahrgang. Heft Nr. 3, Seiten I bis 14, Freiburg im Breisgau, 1965.

VON DER WOLGA ZUR ORDER. Von Armeegeneral P. I. Batow. 425 Seiten. Deutscher Militärverlag (Ost-) Berlin, 1965.

DIE RUSSEN IN BERLIN 1945. Von Erich Kuby. 426 Seiten. Verlag Scherz, Bern, 1965.

KAMPFPANZER 1916-1966. Von F. M. von Senger und Etterlin. 523 Seiten mit 410 Abbildungen in 782 Einzeldarsellungen. J. F. Lehmanns Verlag, München, 1966.

JAHRBUCH DER LUFTWAFFE. 2. Folge. Von Kurt Neher und Karl-Heinz Mende. 220 Seiten. 200 Photos. Verlag Wehr und Wissen, Darmstadt, 1965.

TASCHENBUCH FÜR TRUPPENTECHNIK UND INSTANDSETZUNGSWESEN 1965. Von Oberstlt. Dipl.-Ing. H. Dietrich, 490 Seiten. Wehr und Wissen, Verlagsgesellschaft mbH, Darmstadt, 1965.

ES WAR EIN EDELWEISS. Von General M. Kräutler und K. Springenschmid. 3. Auflage. 484 Seiten, 56 Bilder, 20 Kartenskizzen. Verlag Leopold Stocker, Graz und Stuttgart.

DAS GEFECHT BEI DÜRNSTEIN-LOIBEN 1805. Von Staatsarchivar Dr. Rainer Egger. Heft 3 der Militärgeschichtlichen Schriftenreihe, herausgegeben von Bundesministerium für Landesverteidigung. 39 Seiten. Wien, 1965.

MUST THE BOMB SPREAD? Von Leonard Beaton. Penguin Books in association with The Institute for Strategic Studies. 147 Seiten. Harmondsworth, 1966.

KAPITULATION OHNE KRIEG. Von Ferdinand Otto Miksche. 272 Seiten. Seewald-Verlag, Stuttgart, 1965.

DIE AGONIE DES SOWJETREGIMES. Von Michel Garder. 156 Seiten. Ullstein-Verlag, Frankfurt, 1965.

HITLER, KÖNIG CAROL UND MARSHALL ANTONESCU. Die deutsch-rumänischen Beziehungen 1938 bis 1944. Von Andreas Hillgruber. 2. Auflage. 382 Seiten. Verlag Franz Steiner, Wiesbaden, 1965.

PANZEROPERATIONEN. Von Generaloberst a. D. H. Hoth. Unveränderter Nachdruck der I. Auflage. 168 Seiten. 16 Kartenskizzen. Verlag Kurt Vowinkel, Neckargemünd, 1966.

HURRA DIE GAMS. Von General a. D. Julius Ringel. 323 Seiten, 49 Bildseiten. Verlag Leopold Stocker, Graz und Stuttgart.

GROSSE LANDSCHLACHTEN. Herausgegeben von Cyril Falls. 304 Seiten. Ariel-Verlag, Frankfurt am Main, 1965.

DOKUMENTATION EINER VERLEUMDUNG. Von Günther Heysing. 117 Seiten. Verlag Mikrokopie GmbH, München 22.

WELTCHRONIK 1939 bis 1945. Von Professor J. R. von Salis. 556 Seiten und 39 Karten. Orell Füssli Verlag, Zürich, 1966.

...Q N. WUSSTE BESCHEID.

Von Kurt Emmenegger. 171 Seiten. Schweizer Spiegel Verlag 1965.

WEISSE SÖLDNER IM SCHWARZEN LAND. Von Hans Germani. 177 Seiten. Ullstein GmbH, Frankfurt am Main/Berlin, 1966.

UN GÉNÉRAL SUISSE CONTRE HITLER. Par Jon Kimche. 250 Seiten. Edition J'ai Lu, Paris, 1966.

MEMOIRS. B. H. Lidell Hart. 2 Bände. Cassel-Verlag, London 1964; Deutsch: 464 Seiten. Econ-Verlag, Düsseldorf, 1965.

HISTOIRE UNIVERSELLE DES ARMÉES. Verlag Robert Laffont, Paris, 1965.

PRINZ EUGEN VON SAVOYEN. Eine Biographie. Band V: Mensch und Schicksal. Von Max Braubach. 576 Seiten, 25 Tafeln, Register. Verlag R. Oldenbourg, München, 1965.

THE ART VICTORY. The life and achievements of Generalissimo Suvorov 1729-1800. Von Philip Longworth. 350 Seiten. Constable, London, 1965.

PROFILE BEDEUTENDER SOLDATEN. Band I: General Ernst Köstring. 336 Seiten. Verlag E. S. Mittler und Sohn, Frankfurt am Main, 1965.

ABSCHRECKUNG UND STRATEGIE. Von General Beaufre. Vorwort von Wolf Graf von Baudissin. 209 Seiten. Propyläen-Verlag, Berlin, 1966.

ZWISCHEN WEHRMACHT UND HITLER 1934 bis 1938. Von Friedrich Hossbach. Zweite, durchgesehene Auflage. 199 Seiten. Verlag Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 1965.

HITLERS STRATEGIE. Politik und Kriegführung 1940 bis 1941. Von Andreas Hillgruber. 715 Seiten. Bernard und Graefe Verlag für Wehrwesen. Frankfurt am Main, 1965.

IST WESTDEUTSCHLAND ZU VERTEIDIGEN? Von Dieter Göbel. 189 Seiten. Econ-Verlag, Düsseldorf und Wien, 1966.

DIPLOMAT UNTER KRIEGERN. Zwei Jahrzehnte Weltpolitik in Sondermission. Von Robert Murphey. 558 Seiten. Propyläen-Verlag, Berlin, 1965.

INUFA Internationaler Nutzfahrzeugkatalog 1966. 310 Seiten. Verlag Vogt-Schild AG, Solothurn, 1966.

SOLDAT IN DER TELEGRAPHEN-und NACHRICHTENTRUPPE. Von General der Nachrichtentruppe a. D. Albert Praun... Seiten. Im Selbstverlag des Verfassers, D-87 Würzburg, Mittlerer Dallenbergweg 42a, 1966.

GEFECHTSSCHIESSÜBUNGEN. Von Oberts i. Gst. Matthias Brunner. 157 Seiten, 122 Figuren und Kartenskizzen. Verlag Huber & Co. AG, Frauenfeld, 1966.

DIE 50. INFANTERIEDIVISION 1939 bis 1945. Herausgegeben von der Traditionsgemeinschaft 50. Infanteriedivision. 440 Seiten, 203 Abbildungen und 46 Kartenskizzen. Verlag Kurt Vowinkel, Neckargemünd, 1965.

FELDHERREN UND PANZER IM WÜSTENKRIEG. Von Hermann Büschleb. "Die Wehrmacht im Kampf", Band 40. 107 Seiten, 21 Karten, 3 Gliederungsskizzen. Verlag Kurt Vowinkel, Neckargemünd, 1966.

DIE GESCHICHTE DER LUFTNACHRICHTENTRUPPE. Band I. Von Berstlt. K. O. Hoffmann. 350 Seiten. Verlag Kurt Vowinkel, Neckargemünd, 1965.

READER, HITLER UND SKANDINAVIEN. Von Carl-Ael Gemzell. 386 Seiten. Athenäum-Verlag GmbH, Frankfurt am Main, 1965.

HINDENBURG UND DER STAAT. Von Walter Hubatsch. 395 Seiten. Musterschmidt-Verlag, Göttingen, 1966.

DER FASCHISMUS, GESCHICHTE UND GEFAHR. Von Otto Strasser. 108 Seiten. Verlag Günter Olzog, München, 1966.

DIE DEUTSCHEN WAFFEN UND GEHEIMWAFFEN DES ZWEITEN WELTKRIEGES UND IHRE WEITERENTWICKLUNG. Von Rudolf Lusar. 5., stark überarbeitete und erweiterte Auflage. 379 Seiten. 113 Abbildungen. J. F. Lehmanns Verlag, München, 1964.

ALLGEMEINE ERKENNTNISSE AUF DEM GEBIETE DES SCHIESSENS UND TREFFENS. Von Oberst Hans Brändli. Neujaahrsblatt der Feuerwerker-Gesellschaft (Artillerie-Kollegium) in Zürich auf das Jahr 1966. 24 Seiten. Kommissionsverlag Beer & Co. Zurich, 1966.

DAS DEUTSCHE DREYFUS-GEHEIMNIS. Eine Studie über die Beziehungen zwischen Regierungssystem und Ausserpolitik. Von Ernst-Otto Czempel. 179 Seiten. Scherz-Verlag, München/Bern/Wien, 1966.

DIE JUDEN UND DAS DEUTSCHE REICH. Von Erwin Reisner. 245 Seiten. Verlag Eugen Rentsch, Erlenbach/Züchich, 1966.

ABC DER SPIONE. Eine illustrierte Geschichte der Spionage in der Bundesrepublik Deutschland seit 1945. Ilmgau Verlag 8068 Pfaffenhofen, 464 S. mit 40 Bildtafeln, Ganzleinen, DM 24. —

RÜCKBLICK ZUM MAUERWALD. Ferdinand Prinz von der Leyen. Vier Jahre im OKH Biederstein Verlag München, 184 S. Ln., DM 1.80.

50 JAHRE BIBLIOTHEK FÜR ZEITGESCHICHTE, WELTKRIEGSBÜCHEREI STUTGART 1915 bis 1965. Bernard & Graefe, Verlag für Wehrwesen, Frankfurt/M., 1965, 89 S. und S. Abbildungen, DM 12.40.

CHARAKTERWÄSCHE. Caspar Schrenck-Notzing. Die amerikanische Besatzung in Deutschland und ihre Folgen, 1965. Seewald Verlag, Stuttgart-Degerloch, 320 Seiten, Leinen, Preis: DM 19.80.

ZUERLS ADRESSBUCH DER DEUTSCHEN LUFT- UND RAUMFAHRT. Ausgabe 1964 und 1965. Luftfahrt-Verlag Walter Zuerl, Steinebach/Wörthsee, Preis 20. — DM.

DIE DEUTSCHE LUFTWAFFE 1965/66. Günter Prochnow; Gerdes-Verlag Preetz-Holstein, 1965. 104 Seiten, 36 dreiteilige Flugzeugskizzen, 51 Abbildungen, DM. 8.50.

DIE 50. INFANTERIE-DIVISION 1939-1945. Herausgegeben 1965 im Eigenverlag der Traditionsgemeinschaft der 50. Infanteriedivision. Druck: Hofmann Druck, Augsburg. 440 Seiten, 203 Bilder, 46 Kartenskizzen, DM 36. —

SCHIFFE UND FLUGZEUGE DER US FLOTTE. Stefan Terzibaschitsch; 332 Seiten. 314 Schiffsskizzen und 252 Lichtbilder, Lenin DM 60. — J. F. Lehmanns Verlag München.

DIE DEUTSCHEN KRIEGSSCHIFFE 1815 bis 1945. Erich Gröner; 448 Seiten, 471 Skizzen, Leinin DM 98. — J. F. Lehmanns Verlag München.

DIE GESCHICHTE DER LUFTNACHRICHTENTRUPPE. Karl Otto Hofmann; Band I, Kurt Vowinkel Verlag in Neckargemünd, 1965, 350 S., DM. 28. —

DEUTSCHES SOLDATENJAHRBUCH 1966. Deutscher Soldaten-Kalender, Schild-Verlag München-Lochhausen, 276 S. 276 Fotos, Zeichnungen, Karten und sonstige Abbildungen, 24 mehrfarbige Reproduktionen, kartoniert DM 9.80. Plastikeinband, DM 12.80.

DAS DEUTSCHE HEER 1965/66. Günter Prochnow; Ernst Gerdes Verlag 2308 Preetz/Holstein, 104 S. Kunst-druckpapier, 61 Panzer- und 5 Flugzeugskizzen, 55 Abbildungen, cellophan, veirfarb. Umschlag, 8.50 DM.

MILITÄR UND GESELLSCHAFT. Morris Janowitz; Harald Boldt Verlag, Boppard am Rhein 1965, 198 S., DM 16. —

DER WARSCHAUER PAKT. Friedrich Winer; Die Armeen der Warschauer Pakt-Staaten. Verlag Carl Ueberreuter, Wien IX, Alser Strasse 24, DIN A 6, cellophaiert, 176 S. 245 Bilder und Skizzen, DM 6.80.

FORMATIONS — UND UNIFORMIERUNGSGESCHICHTE DES PREUSSISCHEN HEERES 1818-1914, Band 2. Paul Pietsch; Verlag Helmut Gerhard Schlus, Hamburg 1966, 375 Seiten, Ln., DM 66. —

“TASCHENBUCH FÜR TRUPPENTECHNIK UND INSTANDSETZUNGSWESEN” Herausgegeben von OTL Dipl. Ing. H. Dietrich unter Mitarbeit von OTL a. D. Masseck, OTL Wilke, Ing. Wacker, Maj. d. R. Wehr und Wissen Verlagsgesellschaft MBH Darmstadt. Ausgabe 1965, 496 S. zahlreiche Abbildungen, Tabellen und Übersichten, Preis 9.80 DM.

SOLDATEN WERDEN NICHT GEBOREN. Konstantin Simonow; Roman. Übersetzung aus dem Russischen von Alexander Kaempfe Kindler Verlag GmbH, München 1965, 648 S. Ganzleinen, DM. 29.80.

KAPITULATION OHNE KRIEG — DIE JAHRE 1970 bis 1980. Ferdinand Otto Miksche; Seewald Verlag, Stuttgart-Degerloch, 1965. 272 Seiten. Leinen., DM. 19.80.

KAMPFPANZER 1916 — 1966. F. M. von Senger Etterlin; 523 Seiten mit 410 Abbildungen in 782 Einzeldarstellungen. Leinen DM 78. — broschiert, DM. 73. — J. F. Lehmanns Verlag München.

WISSENSCHAFT UND SICHERHEIT. Wolfgang Reineke/Dietmar Schössler; Ein Beitrag zur Vergesellschaftung der Anwehr. Verlag Politic und Strategie, Heilderberg, 1966, 87 Seiten, kartonier, DM. 2.50.

ZWISCHEN WEHRMACHT UND HITLER 1934 — 1938. Friedrich Hossbach; 2. durchgesehene Auflage; Göttingen, 1965, Verlag Vandenhoeck u. Ruprecht, 199 Seiten, Preis DM. 16.80.

“VERTEIDIGUNG DER FREIHEIT. IDEE, WELTSTRATEGIE, BUNDESWEHR” Ein Handbuch, herausgegeben von Dr. Emil Obermann, Stuttgarter Verlagskontor GmbH Stuttgart, 1966, 24. — DM.

AFRICA UND SEINE PROBLEME. Band 11 der “Sozialwissenschaftlichen Studien”. Herausgegeben von Albert Hunold. Eugen Rentsch Verlag Erlench-Zürich und Stuttgart 1965, 354 Seiten, Leinen, 15. — DM.

DAS LEISTUNGSBUCH. Verlagsgesellschaft WEHR und WISSEN. Darmstadt, 1965, Plastikeinband, DM. 5/0.

HEIMSTÄTTEN FÜR ANGEHÖRIGE DES ÖFFENTLICHEN DIENSTES von Magistratsrat a. D. Hans Krüger-Velthusen, Direktor des Beamtenheimstättenwerks. 16 Auflage 1966, 68 Seiten, reich illustriert. Angehörige des öffentlichen Dienstes können diese Schrift Kostenlos beziehen vom Beamtenheimstättenwerk, 325 Hameln, Kastanienwall.

DIE DEUTSCHEN KRIEGSGEFANGENEN IN JUGOSLAWIEN 1941-1949 (1949-1953) in der Reihe ZUR GESCHICHTE DER DEUTSCHEN KRIEGSGEFANGENEN DES ZWEITEN WELTKRIEGES, Verlag Ernst und Werner Giesecking, Bielefeld (2 Bände) Preis 49.60 DM.

ABSCHRECKUNG UND STRATEGIE. General André Beaufre; Vorwort von Wolf Graf v. Baudissin; Propyläen-Verlag, Berlin, 1966, 212 Seiten, Leinen, DM. 16.80.

ARMEE GEGEN DEN KRIEG. Wolfram v. Raven; Wert und Wirkung der Bundeswehr; Seewald-Verlag. Stuttgart, 1966; 360 Seiten, Leinen, DM. 19.80.

KRIEGSDIENSTVERWEIGERUNG: O D E R GILT NOCH DAS GRUNDGESETZ? Heinz Liepmann; Rowohlt, 1966, 136 Seiten, brosch., 2.80 DM.

GESCHICHTE DER KRIEGSKUNST IM RAHMEN DER POLITISCHEN GESCHICHTE. Erster Teil: Das Altertum. Hans Delbrück; Photomechanischer Nachdruck der dritten Auflage von 1920; mit einer Einleitung von Karl Christ; 1964, Verlag von Walter de Gruyter u. Co. Berlin; XI, 619 Seiten, Preis gebunden DM. 58. —

DER PANZERKRIEG. Eddy Biuer; Die wichtigsten Panzeroperationen des Zweiten Weltkrieges in Europa und Afrika. Vorwort zur deutschen Ausgabe; Dr. Hans Adolf Jacobsen, zur Schweizer Ausgabe: General Jean Valluy. Band I. Vorstoss und Rückzug der deutschen Panzerverbände. Band II: Der Zusammenbruch des Dritten Reiches Herausgegeben im Auftrag des Arbeitskreises für Wehrforschung. Verlag Offene Worte, Bonn, insgesamt, ca. 700 S., zahlreiche Kartenskizzen. Preis: Bd. I. 26.60, Bd. II. 34. — DM.

GESCHICHTE DES ZWEITEN WELTKRIEGES. Hellmuth Günther Dahms; Rainer Wunderlich Verlag Hermann Leins, Tübingen, 1965, 918 Seiten, dazu Kartenteil mit 28 Seiten, Leinen 49. — DM.

HANDBUCH ZUR DEUTSCHEN MILITÄR-
GESCHICHTE 1648-1939. Hrsg. von Militärver-
waltung und Heeresaufbringung in Österreich
bis 1806. 1965, Bernard & Graefe Verlag für
Wehrwesen. Frankfurt am Main, 168 S. Sub-
skriptionspreis: DM 22. —

PROFILE BEDEUTENDER SOLDATEN. Hrsg.
vom Bundesarchiv/Militärarchiv. Band 1: General
Ernst Köstring. Der Militärische Mittler zwischen
dem Deutschen Reich und der Sowjetunion 1921-
1941. Bearb. von Hermann Teske. Frankfurt/M
Mittler, 1965, 336 S. Ganzleinen, DM 28.60.

HITLERS STRATEGIE POLITIK UND KRIEG-
FÜHRUNG 1940 bis 1941. 1965, Frankfurt am
Main, Bernard & Graefe Verlag für Wehrwesen,
715 S. Preis DM 78. —

WEHRBEAUFTRAGTER UND PARLAMENT.
Hartmut Maurer; J. C. B. Mohr (Paul Siebeck)
Tübingen, 1965, 53 S. brosch., DM 4.50.

ABKÜRZUNGEN IN DER LUFT — UND
RAUMFAHRT herausgegeben von Alfred Sokoll,
ALKOS Verlag Alfred Sokoll, München 26, kart,
61 S. DM 12.80.

HAHNENFELD: WEHRPFLICHTGESETZ
Kemmentar von Dr. Günter Hahnenfeld, Oberre-
gierungsrat im Bundesministerium der Verteidi-
gung, unter Mitwirkung von Dr. Oskar Schmel-
zer, Regierungsrat an der Akademie für Wehrver-
waltung und Wehrtechnik, und Paul Winterhoff,
Oberregierungsrat im Bundesministerium der
Verteidigung. 8. Ergänzungslieferung, Juni 1965,
380 Seiten, DM 18. — Grundwerk ergänzt bis
Juni 1965, rund 710 Seiten. In Leinenordner DM
38. — Verlag C. H. Bak, München und Berlin.

СПРОСТУВАННЯ

У «Вістях Комбатанта» появилася стаття про
Капіталу пропам'ятних відзнак I-ої УД УНА, в
якій сказано, що недіяльність Президії Капі-
тули в Лондоні змусила інших членів на влас-
ну руку перевести референдум, перевибрати
Президію і перенести осідок Капітули до Ка-
нади. Рівнож закидається Президії, що вона
замкнулася в «Гетто». Що, властиво, автор
статті розуміє під словом «Гетто»?

На ці закиди Президія Капітули заявляє
слідуюче:

1. Президія діяла на підставі правильника,
в якому є точно очеркнена діяльність Капі-
тули.

2. Президія мала зв'язки із бувшими диві-
зійниками в цілому вільному світі.

3. Президія уділювала інформацій усім тим
особам, які зверталися до Капітули, дуже часто
не в справах відзнак.

4. Президія Капітули була заскочена ство-
ренням Капітули в Чикаго, однак по нараді
потрачено її як Капітулу місцеву для видачі
комбатантської відзнаки на американському
континенті.

5. Члени мають право перевести зміну, однак
це мусить бути зроблене через існуючу Пре-
зидію, яка зі своєї сторони, на бажання членів,
мусить перевести референдум.

6. Покищо не одержано листів від членів
Капітули, в яких вони вимагали б перевести
референдум, тому Президія надаліше залиша-
ється без змін особового складу із осідком в
Лондоні.

За Президію Капітули:

Сот. М. Дябога
(голова)

Сот. М. Білий-Карпинець
(секретар)

З В І Т Ч. 2

З ДІЯЛЬНОСТІ КАПІТУЛИ ПРОПАМ'ЯТНИХ ВІДЗНАК I-ОЇ УД УНА ТА БИТВИ ПІД БРОДАМИ

Капітула була основана у часі, коли ще не
було Братства I-ої УД УНА, однак на перших
Основуючих Зборах Братства, члени одобрили
існування Капітули.

Капітула існує на підставі правильника, за-
твердженого дня 18-го вересня 1951 р. п. гене-
ралом П. Шандруком, як бувшим командува-
чем УНА:

В склад Капітули входять слідуючі особи,
бувши члени I-ої УД: п. М. Дябога, А. Тим-
кевич, Д. Порохняк, С. Силенко, Р. Долинський
(помер), Г. Сосідко, М. Білий-Карпинець, В.
Яворський, Р. Варецький, Я. Гаврих, отець

канцлер М. Левенець, Б. Підгайний, В. Косак,
В. Керод і О. Городиський.

Екзекутивою Капітулою є її Президія, яка
складається з трьох членів: голови — М. Дя-
бога, заступника гол. — Р. Варецького і секре-
таря — М. Білого-Карпинця.

Осідок Капітули є Лондон (Англія) тому, що
тут є найбільше її членів і тому, що в ОБВУ
було найбільше зорганізованих бувших членів
I-ої УД УНА.

Завдання Капітули було видати дві відзнаки
— 1-шій УД та битви під Бродами, що вона і
зробила.

Свою діяльність Президія почала без пенні в касі, а щоб видати відзнаки треба було мати на початок близько 200 ф., й ці гроші мусилося позичити в різних організаціях, як СУБ, ОБВУ та інші.

Відзнаки були видані в Німеччині, тому що там ціна видачі була найдешевша. Всі справи, які були зв'язані з видачею відзнак у Німеччині, полагоджував п. сот. В. Коссак. Цілість праці з видачею відзнак була виконувана головою Капітули.

Відзнак І-ої УД УНА видано	2.000	
" битви під Бродами "	500	
		І УД УНА БРОДИ
1. Продано членам І-ої УД	1608	284
2. Видано родинам пропавших	34	58
3. Видано даром інвалідам	6	2
4. Видано приватним збирачам	6	7
5. Пропали в часі пересилки	18	8
6. Нерозчислених в продажу		
П. П. Силенко 9, п. І. Шостак		
30	39	
П. І. Шостак 20, п. В. Коссак	10	30
	1711	388

Залишилися до розподажу

І УД УНА	289
" " " Броди	112

Крім цього залишилися ще досить багато стяжок до відзнак Броди, які можна додатково набути.

За цілий час вплинуло до каси фунтів	1111.18.06	
З чого позичка	264.13.06	
Відсотки	62.09.09	
За відзнаки	784.15.03	1111.18.06

Видатки

1. Зворот позички	264.13.06	
2. Канцелярійні видатки	25.14.09	
3. Пошта й висилка відзнак	115.06.05	
4. Відзнаки	387.12.04	793.07.00
		ф. 318.06.06

Гроші ці є ульоківані в «Новій Фортуні»

При цій нагоді я дозволю собі зложити щирю подяку всім тим, Вп. Панам, які допомогли мені розповсюдити відзнаки поміж бувших членів дивізії. Рівночасно мушу із прикрістю ствердити сумний факт, а саме, що Братство на терені ЗДА заснувало другу Капітулу для видачі «Медалі», не порозумівшись з уже існуючою Капітулою. Уважаю, що воно вийшло якось не так, як повинно б бути, бо ми є всі бувші члени І-ої УД УНА. Мені здається, що ці панове, які були в дивізії найкоротше, сьогодні мають найбільше до сказання, і то неправди. Пишуть про події, яких вони не бачили на власні очі, ані не чули із першого джерела. Вони забувають, що живуть ще очевидці, які були в дивізії від самого початку й до кінця та брали участь у всіх боях дивізії. Дезертирами вони не були і в корпусі власної шкіри не захищали.

Лондон, 22-го лютого 1966 р.

М. Дябога
(голова Капітули)

Повище зіставлення перевірено і знайдено згідним з касовою книгою, веденою п. сот. Дябогсю.

Лондон, 25. 10. 1966. хор. Я. Гаврих
сот. М. Білий-Карпинець

3 ДІЯЛЬНОСТІ ОБВУ

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ ОБВУ

XVI-ті Річні Звичайні Загальні Збори ОБВУ відбулися в суботу, 14-го травня б. р., в залі дому Лестерського Відділу СУБ. Ними керувала обрана на внесок п. М. Музики Президія в складі пп.: К. Роснецького — голова, сот. І. Гвоздика — заступник голови та М. Вереса — секретар.

Голова Зборів відчитав порядок нарад, який був затверджений одногolosно, а після цього запросив до Почесної Президії слідуєчих пп.: д-ра С. М. Фостуна (СУБ), О. Довбуша (КУ СУМ), проф. В. Шаяна (УПОК), інж. Т. І. Кудлика (УКРада), І. Равлюка («Нова Фортуна» і «Фрегата») та Дж. Р. Бровна (АУТ-во). Всі вони склали Зборам усні привіти, а п. К. Роснецький вітав збори в імені СУУВ.

Писемні привіти, які зачитав секретар Зборів, надіслали: проф. Роберт Лісовський (голова СУБ), Дирекція УВС, інж. Р. Б. Руденський (УХР — В. Британія), Українське Про-

мислово-Торговельне Підприємство «Подолія», п. В. Борецький (КоДУС), Клюб Старшин Українців, АУТ-во, Фронт Симона Петлюри, Крайова Управа Союзу Українських Ветеранів у Великій Британії, Легія Українських Повстанців у В. Британії, полк. ГІШ В.. Малець, полк. Р. В. Кокрда, ген.-май. Річард Гілтон, Всеч. о. Андрій Гринах, Провід ПЛАСТ-у у В. Британії, о. д-р А. Михальський, Головна Управа ОУЖ у В. Британії, Українська Комбатантська Рада у В. Британії та маестро П. Дністровик.

З черги Збори обрали слідуєчі комісії: Верифікаційну — пп. Б. Головатий, О. Дем'янчук, Я. Фатериґа (внесок п. В. Андрусишина), Фінансово-Пляннову — пп. інж. Т. І. Кудлик, М. Гайва, М. Захарчук (внесок п. О. Дем'янчука), Резолюційну — пп. д-р С. М. Фостун, дир. І. Равлюк, В. Нагайло (внесок п. Я. Фатериґи) та Комісію для перевірки протоколу з попередніх

Загальних Зборів — пп. В. Яцьків, М. Музика, І. Візньович (внесок п. В. Андрусишина, підтриманий п. Я. Фатерига). Скрутаторами обрано пп. М. Музику та Я. Фатеригу.

Докладні звіти про діяльність Централі ОБВУ за минулі два роки подали пп. сотн. М. Білий-Карпинець та д-р С. М. Фостун, охоплюючи в них усі ділянки праці, вказуючи на існуючі негативи, підкреслюючи позитиви й здобуті сяги та накреслюючи завдання на майбутнє, а фінансовий звіт представив Зборам п. М. Гайва.

Суд Чести мав приємність подати до відома Світлим Зборам ОБВУ, що на протязі минулої каденції він не мав до полагодження абсолютно ніяких справ, а це свідчить про високий моральний стан нашої воляцької установи та є гідним до наслідування.

Звіт Контрольної Комісії прочитав сотн. І. Гвоздик, констатує в ньому, що ГУ вив'язалася з усіх своїх обов'язків задовільно та даючи пропозицію на уділення їй абсолюторії, що було зроблене одноголосно.

Безпосередньо після цього сотн. І. Гвоздик виступив перед Зборами з чудово опрацьованою і глибокозмисловою програмовою доповіддю, яку, що треба спеціально підкреслити, він не читав, а говорив з пам'яті й це в ще більшій мірі заважило на її загальній вартості. Ця доповідь подавала огляд революційно-визвольної боротьби українського народу за державність і формувала ті багатогранні завдання, які стоять сьогодні перед українськими вояками в запеклій та безкомпромісовій боротьбі України з її одвічним ворогом Москвою.

Звіт Комісії по перевірці протоколу з попередніх Загальних Зборів подав п. М. Музика й на її внесок Збори цей протокол затвердили одноголосно.

В дискусії над звітами, порушуючи різномірні питання і проблеми, взяли участь пп. П. Семак, І. Федчиняк, В. Андрусишин, П. Глошко, І. Візньович, П. Прокопів, М. Музика, М. Гайва та інж. Т. І. Кудлик.

Після відповідей дискутантам сотн. М. Білого-Карпинця п. Я. Фатерига прочитав звіт Верифікаційної Комісії, стверджуючий, що на залі нарад є 41 делегат із 57-ма голосами, заступаючий 1.710 членів ОБВУ, та 18 гостей, включно з членами ГУ ОБВУ та рядовими членами.

На внесок п. В. Андрусишина, підтриманий п. М. Музикою, Збори вибрали головою Централі ОБВУ сотн. М. Білого-Карпинця, а на внесок п. М. Захарчука, підтриманий п. В. Андрусишином, Головну Управу в такому складі: д-р С. М. Фостун, сотн. І. К. Гвоздик, інж. Т. І. Кудлик, інж. П. Маслій та пп. П. Кіщук, М. Музика, М. Гайва, В. Нагайло, В. Томків, Я. Фатерига, М. Поврозник й О. Дем'янчук — члени та пп. В. Кашевка і В. Кіндрат — заступники.

До Контрольної Комісії (внесок п. М. Музики) ввійшли слідуєчі пп.: пор. М. Веремієнко — голова, інж. В. Олесків та п. М. Захарчук — члени й пп. І. Скальський та В. Андрусишин — заступники.

Суд Чести (внесок п. В. Кіндрата) обрано в такому складі: мїр П. Цимбалістий — голова, дир. І. Равлюк і К. Роснецький — члени та М. Барабаш і В. Мартинюк — заступники.

Сотник М. Білий-Карпинець урочисто вручив нагороди: на перший рік Відділові ОБВУ в Стокпорті, а на другий — Відділові ОБВУ в Мідлетоні.

Оскільки д-р С. М. Фостун вніс пропозицію, щоб Відділи відбували свої Збори один раз на два роки, над нею вив'язалася жвава дискусія, в якій забирали голос слідуєчі пп.: М. Веремієнко, П. Кіщук, С. Ришковиц, В. Андрусишин, П. Глошко, І. Візньович, М. Музика, Ю. Собків, інж. Т. І. Кудлик, П. Семак, В. Нагайло, М. Гайва та Н. Ільницький. Думки дискутантів були поділені, але в результаті дискусії вирішено відбувати Збори, як і досі, щороку.

На пропозицію д-ра С. М. Фостуна Збори висловили п. сотн. М. Дябозі щире подяку за його довголітню працю на провідних постах в Об'єднанні бувших Вояків Українців у Вел. Британії.

■ Звіт Фінансво-Плянної Комісії представив інж. Т. І. Кудлик, подавши проєкт бюджету, який Збори затвердили одноголосно. Нова дискусія виникла навколо питання піднести членську вкладку чи залишити її на попередньому рівні, а в ній узяти участь пп.: І. Дутка, І. Космірак, Я. Фатерига та В. Нагайло. Вкінці вирішено висоти членської вкладки не підносити.

Резолюції XVI-их Звичайних Річних Загальних Зборів ОБВУ, текст яких був друкований у попередньому числі «Української Думки», прочитав д-р С. М. Фостун, а Збори прийняли їх бурхливими оплесками.

Після подяки предсідника Зборів членам Ділової і Почесної Президії та всім делегатам і побажання всебічних успіхів новообраній Управі, Збори ОБВУ закінчилися відспіванням національного гимну.

М. Верес

РЕЗОЛЮЦІЇ

XVI-их РІЧНИХ ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРІВ ОБ'ЄДНАННЯ БУВШИХ ВОЯКІВ УКРАЇНЦІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

I.

1. Загальні Збори Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії вітають героїчний український нарід на Рідних Землях, усіх братів і сестер, які, будучи розкинені по широких просторах советської комуністичної імперії, ведуть завзяту боротьбу з ворогом, змагають до визволення української нації та обстоюють її право жити вільним, суверенним і самостійним державницьким життям.

2. Загальні Збори ОБВУ вітають зі синівською відданістю Ієрархів Українських Церков і бажають їм кріпкого здоров'я та багатьох успіхів у їхній праці і служінні Богові й Бать-

ківщині. Збори вітають також Всечесніше Духовенство Українських Церков та висловлюють йому подяку за моральну підтримку і співпрацю.

3. Загальні Збори вітають і підтримують постанову Ради Союзу Українців у Великій Британії про проголошення біжучого року Франківським Роком для вшанування пам'яті великого українського письменника, поета, політичного й суспільно-громадського діяча та безкомпромісного борця за світлі ідеали української нації — Івана Франка, закликаючи членів Об'єднання бувших Вояків Українців і все українське громадянство активно включитися у святкування Франківського Року.

4. Загальні Збори схвалюють постанову Головної Управи ОБВУ про вшанування пам'яті Іоловного Отамана Симона Петлюри в 40-річчя його смерті, яке припадає на біжучий рік. Учасники XVI-их Загальних Зборів клоняють у пошані свої голови перед величю провідника й виразника ідеї української національної революції 1917-1920 рр., який залишив для українського вояцтва заповітні слова: «Не забуваймо про меч!».

5. Загальні Збори ОБВУ стверджують, що відновлення державности України Актом 30-го червня 1941 року було історичною подією в житті українського народу, яка започаткувала героїчний змаг за його визволення в часі другої світової війни і після неї. У 25-ті роковини цієї знаменної події Загальні Збори Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії палко вітають Голову Тимчасового Правління пана Ярослава Стецька та бажають йому міцного здоров'я, багато сил і витривалости в його важливій і корисній політичній праці для добра української визвольної боротьби. Учасники Загальних Зборів ОБВУ вітають усіх живучих Членів Тимчасового Правління і схиляють свої голови в глибокій пошані перед пам'яттю про всіх членів і членок ОУН, які, захищаючи Акт 30-го червня, віддали своє життя в боротьбі з німецьким і большевицьким тоталітаризмами.

6. Загальні Збори вітають Централі СУБ-у й СУМ-у, Управи ОУЖ СУУВ, УПОК, ПЛАСТУ, УВС, УХР, Української Комбатантської Ради на цьому терені, українські суспільно-громадські й наукові установи та інституції, молодечі, жіночі, студентські, українські комбатантські організації та українських генералів, старшин, підстаршин і вояків у вільному світі.

7. Загальні Збори ОБВУ висловлюють щире вдячність Її Величності Королеві Єлисаветі II-гій, британському урядові й усьому британському громадянству за гостинність, яку вони виявили по відношенні до колишніх українських вояків, проживаючих у З'єдиненому Королівстві.

II.

1. Загальні Збори ОБВУ стверджують, що, завдяки наполегливій праці Головної Управи та Окружних Зв'язкових, організаційна діяльність Об'єднання бувших Вояків Українців у

Великій Британії значно скріпилася впродовж минулої каденції, зокрема в ділянці створення нових клітин і приєднання нових членів та реактивізації відсталих.

2. Загальні Збори доручають Головній Управі працювати по лінії ознайомлювання нашого членства з модерним військовознавством, видавати популярні матеріали з різних ділянок військовознавства, поміщувати статті із сучасної військовознавчої тематики в «Сурмачі», а також, у міру можливостей, улаштовувати в клітинах доповіді на вищезгадану тематику.

3. Загальні Збори рекомендують своєму активу поглиблювати та поширювати серед українського громадянства знання історії українського війська на протязі цілої історії України з уzglядненням ідейности цього війська та його вкладу у творення, оборону чи становлення УССД.

4. Загальні Збори, стверджуючи потребу праці ОБВУ між українською dorостаючою молоддю, рекомендують Головній Управі зробити в цій ділянці потрібні заходи, щоб у черговій каденції активізувати діяльність ОБВУ на відтинку української молоді.

5. Загальні Збори ОБВУ наголошують потребу відбування частіших членських сходин у клітинах для обговорення із членами не лише біжучих ділових справ, але й загальноукраїнських проблем і питань, із акцентацією завдань українського вояцтва в нашій загальній діяльності.

6. Загальні Збори схвалюють постанову Головної Управи про те, щоб виданням Альманаху ОБВУ започаткувати систематичну видавничу діяльність, у рамках якої можна було б на протязі кожної каденції видати одну працю.

7. Загальні Збори доручають Головній Управі далі допомагати українським хворим та інвалідам як на терені Великої Британії, так і в інших державах та в Україні, й закликають Відділи ОБВУ включитися активно в допомогу акцію на місцях.

8. Загальні Збори рекомендують Головній Управі практикувати в черговій каденції відбування Окружних Конференцій, які є дуже корисні й потрібні в організаційній діяльності ОБВУ.

9. Загальні Збори висловлюють побажання, щоб у майбутньому Головна Управа втримувала й поширювала зовнішні зв'язки та їх усебічно розбудовувала.

III.

1. Загальні Збори констатують, що, не зважаючи на намагання втримати і продовжувати коєкзистенцію між вільним і комуністичним блоками, міжнародна політична ситуація залишається напруженою далі, а мілітарно-політична розгра між великими світовими потугами в Азії цю ситуацію щораз більше ускладнює.

2. Загальні Збори стверджують, що глибокі процеси сильного всеобіймаючого спротиву ворогові, як з кожним днем сильніше виявляються на Рідних Землях, є виразником інтенсивної

визвольної боротьби української нації, займаючої авангардне становище в боротьбі поневолених народів за національно-визвольну ідею і знищення комунізму.

3. Загальні Збори гостро протестують проти варварських дій злочинної Москви, скерованих на знищення культурних надбань українського народу, а саме спалення українських бібліотек, переслідування інтелектуальних працівників (поетів, письменників, літературних критиків, митців) та масових арештів і вивозів українців з рідних земель. Загальні Збори вимагають, щоб Комісія Оборони Прав Людини при ООН перевірила всі вищенаведені факти й узяла переслідуваних у свою оборону.

4. Загальні Збори відмічають потребу збирання матеріалів і документів, які відносяться до визвольної боротьби української нації, і з цією метою закликають українське громадянство підтримати працю Музею Визвольної Бороти ім. С. Бандери в Ноттінгхамі, а водночас висловлюють побажання, щоб при Бібліотеці й Музеї ім. Т. Шевченка в Лондоні організувати окремий відділ, присвячений визвольній боротьбі української нації.

5. Загальні Збори визнають потребу існування спеціальної комісії, яка зайнялася б справою охорони пам'яток української історії і культури й тому апелюють до відповідних ук-

раїнських чинників подбати за реалізацію цієї проблеми, а все українське вояцтво закликають до її всебічної підтримки.

6. Загальні Збори підкреслюють, що ОБВУ, як організація колишніх українських вояків, які зі зброєю в руках боролися за Батьківщину, стоїть на позиціях безкомпромісової боротьби з комуністсько-большевицькою Москвою та допомагає і допомагатиме всіма доступними й можливими засобами і діями українському революційно-визвольному змаганню.

7. Загальні Збори апелюють до членства ОБВУ й усього українського громадянства бути дуже чуйними на всілякі спроби ворога інфільтрації в середовище української еміграції з метою її розкладу й давати рішучу відсіч навіть найменшим проявам ворожої диверсії, скерованої на послаблення стійкості української еміграційної спільноти.

8. Загальні Збори стверджують, що члени Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії, працюючи в різних ділянках українського організованого життя, гідно виконують свій обов'язок служіння нації і Батьківщині-Україні та чинять усе, що можуть, щоб приспішити світлий день її визволення з кайданів одвічного ворога — Москви! Лестер, 14-го травня 1966 року.

У 22-гу РІЧНИЦЮ БОЮ ПІД БРОДАМИ

Дня 31-го липня б. р. о. д-р Т. Тисак відправив за вправших у боях під Бродами Панахиду, після закінчення якої в домівці СУБ-у зібралася численна олдгамська громада, щоб віддати поклін тим друзям, які впали на полі бою.

Святкове зібрання відкрив п. Худзій, з'ясувавши коротко значення Бродів в історії наших збройних змагань, і попросив усіх присутніх вшанувати пам'ять упавших під Бродами та на інших лобовищах героїв однохвилинною мовчанкою.

Реферат про оцінку і значення подій під Бродами зачитав голова місцевого Відділу ОБВУ, п. Т. Окунь. Як учасник боїв, він поділився з присутніми спогадами про ті дні, коли дивізія опинилася під Бродами в «чотирикутнику смерті», оточена з усіх боків багато численнішим ворогом, який диспонував не тільки великими з'єднаннями танків, але й летунством, якого не було по протилежному боці.

Про фрагменти боїв під Бродами розказав вояк І-шої дивізії, п. Фільмес, завершуючи їх такими словами: «Закінчуючи спогади вояка-фронтовика, винесені з-під Бродів, ми сьогодні, у 22-гі роковини цієї події, з чужої, але гостинної британської землі, линею думками своїми на поля боїв, на яких упало декілька тисяч наших друзів, щоб їх тіням зложити наш вояцький салют».

Пісню «Подай, дівчино, ручку на прощання» заспівали наймолодші юначки під керівництвом старших юначок — М. Загірної та Т. Фрадрик, а вірш «Ніхто не знав» зарецитувала п-нна С. Райтер, учениця місцевої середньої школи. Наприкінці цього свята зложено живі квіти на символічній могилі. *Присутній*

СВЯТО ГЕРОІВ У ВОЛБЕРГАМПТОНІ

Заходами місцевого Відділу ОБВУ в місяці червні відбулася святоточна академія в честь поляглих Героїв за українську державу в 40-ліття смерті Симона Петлюри, Голови Української Держави й Головного Отамана українських військ.

Святоточну академію коротким, але змістовним вступним словом відкрив голова місцевого Відділу СбВУ п. С. Савчук та закликав присутніх однохвилинною мовчанкою вшанувати пам'ять всінніх, борців відомих і невідомих, що в рядах українських військових формацій, у лавах УВО, ОУН, УПА, в тюрмах, на засланнях, на рідній і на чужій землі впали в боротьбі за Українську Державу.

Глибокозмістовну доповідь, присвячену Героям, а особливо Голові Української Держави Симоні Петлюрі з нагоди 40-ліття його смерті виголосив запрошений гість — голова Крайньої Управи СУМ-у у В. Британії Я. Деремєн-да. Цю доповідь присутні вислухали з великою увагою, наче б усі хотіли збагнути велич утраченої постаті з рук агента-збивника, висланого Москвою. В мистецькій частині академії брав участь хор імени Лисенка з Ноттінггему під керівництвом довголітнього й досвідченого диригента п. О. Піцка, а на зміну чоловічий і мішаний хори в переплітуванні з деклямаціями, виконаними місцевими сумівцями, проспівали по-мистецькому сім пісень, за що належить диригенту й усім хористам, а особливо шановним паням щира і сердечна подяка.

Такої думки були всі присутні на залі під час виступу хору. Працьовитість диригента п. О.

Пицка та дисциплінованість і жертвовність хористів, а особливо пань із мішаного хору може слугувати гарним і вірцевим прикладом для всіх тих, які ухиляються від участі в суспільно-громадській і культурно-освітній праці не тільки як виконавці, а навіть як учасники такої чи іншої імпрези. Бо українська організована громада у Волвергемптоні хоч і зачисляється до дуже активних та високо національно свідомих громад, то з прикрістю треба ствердити, що цим разом своєю присутністю не дописала, а також не дописала й наша молодь, організована в молодечих організаціях, та особливо молодь СУМ-у. Хочеться вірити, що на майбутнє це не повториться.

Святочну академію, яка пройшла з гарним успіхом хоч і при малій кількості присутніх, закінчено національним гимном.

Присутній

ОКРУГА МІДЛАНД ВІДЗНАЧАЄ 40-КАЛІТТЯ СМЕРТИ С. ПЕТЛЮРИ

«В українську державність ми віруємо, українську державність ісповідуємо, в її невмиручості ми переконані» — це незабутні слова сл. пам'яті Головного Отамана Симона Петлюри, що зробилися національним «вірую» всього українського народу.

Для українського народу ці слова стали змістом життя і праці для здійснення наших національних ідеалів. Це «кредо» засвідчили масовою участю українці округи Мідланду, що зібралися в неділю, дня 4-го серпня б. р., в залі «Ко-оператів Голл» у Лестері на окружну академію для відзначення 40-каріччя з дня смерті великого українського державника — Симона Петлюри.

Простору залю, сцена якої була по-мистецькому удекорована портретом С. Петлюри, національними прапорами, лавровими вінками, живими квітами й написами, — щцерт виповнили молодь та старше громадянство.

Академію відкрив п. Кіщук — голова Округного Комітету. Коротким словом він привітав усіх присутніх, а особливо гостей із Лондону — голову Головної Управи ОБВУ, сотника М. Карпинця та секретаря Головної Управи СУБ — д-ра С. М. Фостуна, й першого з них попросив до слова.

Сотник Карпинець у короткій промові з'ясував суть святкування і значіння Головного Отамана на тлі історії Визвольних Змагань українського народу.

З черги делегати Округних Представництв СУБ, ОБВУ, ОУЖ, СУМ і Пласту виступили з привітами від своїх установ і організацій та зложили квіти на символічній могилі, при якій стояла почесна стійка з прапорами ОБВУ, СУМ і Пласту.

Головну доповідь в українській мові про життя й діяльність С. Петлюри виголосив д-р С. М. Фостун, а короткий інформаційний реферат в англійській мові прочитала пластунка панна Х. Кіщук з Лестеру.

З деклямаціями виступали від СУМ — панна

С. Антонів з Волвергемптону, від Пласту — панна Голубович із Сток-он-Трент.

Вокальні точки заповнили відомий соліст тенор п. В. Луців та чоловічі хори з Ноттінггему, Дарбі й Лестеру під керівництвами пп. Пицка і Мельниченка.

Пан В. Луців виконав низку народніх та історичних пісень при акомпаньяменті фортепіану й бандури, за що нагороджено його бурхливими оплесками.

Інструментально-вокальні точки заповнила відома у середній Англії оркестра Юного СУМ із Ноттінггему під керівництвом п. Скаліша.

Слід відмітити мистецьку підготову програми академії, за яку відповідав п. Роснецький, як теж декорацію сцени, приготовану по-ом Острожинським.

Окружна академія для відмічення 40-річчя смерті Отамана С. Петлюри в Лестері була черговою маніфестацією українців середньої Англії, осуджуючою тих кремлівських злочинців, які на протязі останніх сорока років в підступно-брутальний спосіб убивають борців за українську державницьку ідею.

УКРАЇНСЬКА ГРОМАДА В КОВЕНТРІ ВШАНУВАЛА ПАМ'ЯТЬ ГЕРОЇВ

Кожного року в день Зелених Свят українська громада в Ковентрі вшановує пам'ять поляглих українських героїв, що склали своє життя в боротьбі за українську націю та її державність. Цьогорічні свята зійшлися із сорокаріччям героїської смерті Головного Отамана Симона Петлюри, що згинув від пострілів московсько-большевицького агента Шварцбарта на вулиці Парижу в 1926 році. Двадцять років пізніше, з руки того самого ворога, підступно згинув від вибуху дорученої бомби пересемник Симона Петлюри полк. Євген Коновалець, а після них в інших роках згинули ген. Тарас Чупринка, Степан Бандера й тисячі відомих і невідомих героїв, дух котрих кличе нас до ще більших змагань і боротьби за ідеали української нації та остаточної перемоги над ворогом.

Вшановуючи пам'ять поляглих героїв, українська громада в Ковентрі зібралась у громадській залі, щоб віддати гідну пошану їхнім тіням і склонити голови перед ними і їх ділами, якими вони започаткували в новітній добі історії української нації та передали нам у своїх заповідях вказаний безкомпромисовий шлях боротьби з ворогом, котрий доведе українську націю до здійснення своїх національних ідеалів.

Програма свята складалась із добре підготованих двох частин: святочної академії і організованого походу до пам'ятника Невідомого Вояка та складення вінка.

Підготовкою зайнялась Управа місцевого Відділу ОБВУ, а академію відкрив голова Відділу п. М. Б-аш, програму якої виповняв місцевий хор «Верховина» під керівництвом диригента п. М. Костюка, який проспівав кілька

пісень між ін. »Коли ви вмирали« і »Слава героям«.

Реферат, присвячений пам'яті героїв, виголосив п. А. Тисячний, а вірш зарецитував юнак Володимир Максимів. Підкінець академії п. П. Дюк прочитав винесені на святі резолюції, які зістали одногolosно прийняті. Академію закінчено відспіванням національного гимну.

Для походу припала чи не найкраща погода. Вільне від хмар небо пригадало нам голубе українське небо і тим більше впливало на святочний настрій учасників походу, який точно о 4-тій годині по полудні сформувався у похідну колону. На чолі похідної колони йшли два старші сумівці й сумівка в одностроях, відтак представники церковних і суспільно-громадських установ та організована сумівська молодь в одностроях, а згодом старше громадянство. Похідній колоні приглядались жителі міста Ковентрі, яка пригадувала їм, що українці, теперішні їх співжителі, високо цінять свої традиції і вмюють шанувати пам'ять своїх національних героїв.

При пам'ятнику Невідомого Вояка місцевий душпастир української католицької церкви о. д-р В. Дзьоба відправив Панахиду за душі поляглих українських героїв і виголосив коротку промову до присутніх. В англійській мові коротку промову виголосив п. П. Дюк.

В цілості, свято відбулося вдало. Учасники, віддавши пошану пам'яті тих, що впали в боротьбі за кращу долю української нації, духово себе оновили й продовжуватимуть діла впадших героїв аж до остаточної перемоги наших ідеалів.

На жаль, серед української громади в Ковентрі знаходяться ще особи, які не можуть позбутися комплексу меншевартості, такої характерної для рабів. Англійці не соромляться рік-річно відмічувати пам'ять вояків, погибших на фронтах під час двох світових війн.

У цих урочистостях, які відбуваються в Лондоні під »Сенотаф«-ом на вулиці Вайт Голл, беруть участь усі члени королівської родини, включно з королевою і князем Филипом. То чому ж ми соромимся відзначити пам'ять наших героїв та заманіфестувати перед чужинцями нашу пошану для них. Віримо, що зеленосвяточні традиції, які ми плекаємо у своїй зорганізованій громаді, вплинуть позитивно на виховання нашого юного покоління, яке вродилося на вільній англійській землі та якому є чужий комплекс меншевартості.

Про наші святкування та відмічення пам'яті Головного Отамана місцева газета »Ковентрі Івнінг Телеграф« написала гарну статтю, в якій підкреслено, що українці вмюють шанувати своїх національних героїв.

С. Скалецький

РЕЗОЛЮЦІЇ

Ми, українці міста Ковентрі, зібрані сьогодні (неділя, 29-го травня б. р.) у приміщенні українського громадського дому в 40-ву річницю замордовання московським агентом у Парижі голови уряду Української Народної Республіки, Симона Петлюри, звертаємося із домаганням до Підкомітету Прав Людини при ООН засудити московські злочини вбивств українських національних провідників, докраних на особах Симона Петлюри, Є. Коновальця, Степана Вандери та інших.

Ми прилучуємося до численних українських організацій із протестом проти насильного ліквідування Москвою української мови в Україні і заступлення її московською, проти нищення пам'яток української культури (палення бібліотек і архівів), проти засудження московськими судами українських літераторів Івана Світличного, Івана Дзюби та інших, які



Ділимося сумною вісткою з колишніми українськими вояками та всім громадянством, що 8-го серпня 1966 року після довгої і тяжкої хвороби помер

б.л. п. МИКОЛА ГУЦУЛЯК,

народжений 18. 10. 1914 р. в Дорі, повіт Надвірна.

Покійний був вояком І УД УНА довголітнім членом СУВ і ОБВУ.

Похоронного обряду довершив о. д-р В. Дзьоба на цвинтарі Holbrook в Ковентрі у дні 12. 8. ц. р.

Вічна Їмону пам'ять!

Управа Відділу ОБВУ в Ковентрі

мали відвагу виступити в обороні українського слова.

Протестуємо проти насильного вивозу української молоді на казахстанські пустелі, а на їх місце насаджування московських комуністів.

Остерігаємо українців поза межами України суцїх перед підступною агентурною роботою т. зв. «культурних зв'язків».

Закликаємо народи вільного світу підтримати Україну в боротьбі за визволення її з-під московської кормиги.

У 40-КАРІЧЧЯ ТРАГІЧНОЇ СМЕРТИ ГОЛ. ОТАМАНА С. ПЕТЛЮРИ

В неділю, 5-го червня б. р., заходами Окружного Комітету, що постав був з ініціативи ОБВУ, з окружних управ ОБВУ, СУМ та Лейону ім. С. Петлюри в Олдгамі, відбулася академія, присвячена пам'яті Гол. От. С. Петлюри.

Широковідомий хор «Гомін» під керівництвом Я. Вабуняка відкрив цю академію співом «Отче наш» (церковно-слов'янською мовою).

Доповідь, присвячену пам'яті Головного Отамана С. Петлюри, виголосив сотн. М. Карпинець, що прибув із Лондону.

У своїх точках хор «Гомін» виступив із такими піснями: «Ви жертвою в бою», «Серед степу», «Вилітали орли», «Червона калина» та «Слава героям».

Крім хору «Гомін», публіка мала нагоду почути ще жіночий хор ОУЖ (октет) без керівництва диригента та юнацький хор СУМ під керівництвом пана Дашка. Перший з них виступив з піснями — «Степами, ланами» та «Ми йдем, ідем», а другий з піснями — «Заквітчали дівчатонька» та «Збудись, Україно, повстань».

Сумівка Ольга Андрусишин заграла на фортепіані мелодії: «Ви жертвою в бою» та «Ми гайдамаки».

Крім вокальних точок, були деклямації віршів, які рецитували п. Коломиець («Великому з найбільших — Симонові Петлюрі»), п. М. Круба («Сім пострілів») та п. І. В'яжєвич («26-го травня»).

Кінцеве слово виголосив п. Андрусишин. Заповідачем був п. Скальськ'й. Заля була майже заповнена, однак, було ще настільки місць, що могли б приміститися ці, які зігнорували це свято. А чейже це свято було святом цілої округи.

Присутні розходилися додому із глибоко запалими в душу словами Гол. Отамана: «Учіться міцніше тримати меч».

Д. М-к

ВІДДІЛ ОБВУ У МІДДЛЕТОНІ

Відділ ОБВУ у Міддлетоні — один із найменших в Ланкаширському графстві за кількістю членства, — але натомість є одним із найактивніших у своїй діяльності на терені Британії. Доказом цього є переходова чаша, якої удостоївся Відділ на останніх Загальних Зборах в Лестері за найкращу працю.

Головою Відділу є десятник М. Лихолат, який своєю щоденною наполегливою працею зумів, відносно в досить короткому часі, зорганізувати із обайдужілого, пасивного, майже не існуючого Відділу невеличку групу свідомих національної справи бувших українських військовиків, що зуміли опертися свавільно пасивності і вивели свій Відділ на належну висоту.

18. 6. ц. р. Відділ улаштував забаву під гаслом «Вибір королеви краси». Забава була прекрасна, ба, навіть цьому сприяла капризна й капосна англійська погода. Був напрочуд соняшний день.

Невеличка танцювальна заля в будинку СУБ була вщерть переповнена. На залі уміщено гарно устаткований стилик, за яким засіло журі. Оркестра заграла «дамський вальс» і десятки пар закружляли в ритмі гармонійного вальсу, а претендентки до конкурсу на королеву краси одна за одною, наче в калейдоскопі, запрошували партнерів до танцю.

Всі технічні зміни за столом журі відбувалися при мінімальних перервах, енергійно, швидко й точно — дійсно по-вояцькому.

Журі присудило перше місце панні Степанії Матвійцю, яка тим самим стала королевою краси. Панна Матвійцю. 18 років, напередодні закінчення гімназії. Навчає першу класу в Школі Українознавства в Міддлетоні, належить до молодечої організації СУМ, бере активну участь у громадському житті. Її мрією є побачити свою рідну Україну, яку вона ніколи не виділа, але про красу якої знає із переказу своїх батьків, учителів та преси. Бажаємо панні С. Матвійцю якнайкращих успіхів дїти до фіналу конкурсу й бути обраною королевою краси на XII З'їзді ОБВУ, та здійснення її мрій побачити свою вільну Незалежну Соборну Державу. Щастя, Боже!

Позитивним явищем на забаві була численна присутність, як вояків, так і українського громадянства з довколишніх Відділів. З Рочдейло, напр., прибуло досить багатьох членів Відділу на чолі із зв'язковим, п. Музикою. Присутність на залі репортерів та кореспондентів, які обширно писали про цю забаву в місцевій пресі, свідчить, що англійські місцеві чинники цікавляться українськими справами, починають проявляти більше й більше розуміння. У вічі кинулася теж взірцева організація цієї забави. Десятник М. Лихолат довів, що серед різнобарвного загалу він почуває себе так само впевнено, як колись давно на фронтівній лінії.

Сотн. І. К. Гвоздик

ВШАНУВАННЯ 40-КАРІЧЧЯ СМЕРТИ СИМОНА ПЕТЛЮРИ В ЛІНКОЛНІ

В неділю, 12-го червня б. р., з ініціативи Округу ОБВУ (Лінколншир) та місцевого Відділу СУБ улаштовано окружну академію, присвячену пам'яті Головного Отамана Симона Петлюри.

Академія відбулася у приміщенні католицької залі. Ми досі не диспонуєм власним будин-

ком з тієї причини, що важко підшукати відповідний об'єкт.

Академію започатковано відспіванням «Не пора, не пора», після чого слідували дальші точки програми, якою керував інж. П. Маслій.

Реферат в українській мові відчитав голова місцевого Відділу СУВ, а в англійській мові п. М. Саварин. Обидва реферати дали повну характеристику Головного Отамана та підкреслили його заслуги на історичній арені України.

У мистецькій частині, як рецитатори, брали участь пп. М. Кузич та М. Швець.

Приємною несподіванкою була поява на сцені лінколнського чоловічого хору під орудою п. Фітеля, який під час двох виступів відспівав чотири пісні.

Як при кожній подібній okazії в минулому, так і тепер, знаменито пописався драматичний гурток з Лінколну, керований п. Рекрутяком, який поставив коротку п'єсу «Командир Кремінь», бо триваючи лише півгодини, темою якої є боротьба УПА.

Програму академії збагатили виступи нашого сумівського юнацтва, якого мандолінова оркестра запродукувала декілька мелодій стрілецьких пісень, а юнацький хор заспівав пісню «Гей, степами, чорними ярами». Вдалий був виступ дуету юначок.

У першій частині програми академії присутні в залі малиприємність почути сольову пісню, виконану п-ом Маслієм, при акомпанюванні сумівської мандолінової оркестри.

Наприкінці появилася на сцені духова оркестра Ю СУМ із Скандорпу під керівництвом інж. Маслія, відігравши похоронний марш, який під час похорону в Парижі супроводжав Головного Отамана на вічний спочинок. При тій нагоді інж. Маслій заапелював до присутніх, щоб долучилися думками до цієї похоронної колони, яка йшла за домовиною, зміряючи на паризьке кладовище Монтпарнас.

В заключній точці зв'язковий ОБВУ, п. Фатерига, висловив подяку всім виконавцям окремих точок за труд та присутнім за участь в академії. Бувши вояки своєю участю в академії — як підкреслив п. Фатерига — задемонстрували дальшу готовість включитися в ряди борців за волю й самостійність України, якщо тільки зайде потреба.

Я. Ф-га

ВІДМІЧЕННЯ 40-РІЧЧЯ СМЕРТИ С. ПЕТЛЮРИ В БОЛТОНІ

Болтонська громада заходами ОБВУ та спільними силами громадських установ 29-го травня б. р. урочисто відзначила 40-річчя смерті Отамана Симона Петлюри і всіх відомих і невідомих героїв, які віддали своє молоді буйне життя за волю України.

Перед відбуттям академії в церкві св. Патріка в присутності численно зібраних вірних Всеч. о. М. Ратушинський відправив в наміренні поляглих героїв Панахиду, а о год. 6-ій по полудні в залі «Ді Інглїш Мартер'с Скул», удекорованій святково портретами Петлюри

та портретами видатних українських діячів, замасних національним, революційним, українських комбатантів та сумівським прапорами і золотистими написами — відбулася академія.

Святочну академію відкрив голова ОБВУ п. І. Гнида вступним словом, що торкалося трагічної події, яка сталася на вулиці Расін у Парижі у 1926 році.

Реферат про Головного Отамана прочитав п. Б. Дедів, а реферат під заг. «У день героїв» — п. В. Лучка.

У мистецькій частині, старанно приготованій, виступали жіночий та юносамівський хори під керівництвом п-на Г. Боллобаша, виконуючи дев'ять пісень.

Деклямували юні сумівці: М. Букавин, І. Лучка, Оксана Бура, І. Щур, М. Левик і М. Дволіт.

На закінчення п. Гнида подякував усім присутнім (яких, до речі, було мало внаслідок байдужості та гарної погоди) і виконавцям за їхній труд у підготові окремих точок програми.

Т. Г-ів

СВЯТО ГЕРОЇВ У ДАРБІ

Як колись на Батьківщині, особливо на західно-українських землях, у дні Зелених Свят вшановували пам'ять героїв, що склали своє життя за краще майбутнє українського народу. Так і тут, на чужині, заходами Відділу ОБВУ в м. Дарбі, при допомозі братніх місцевих організацій, було влаштовано на перший день Зелених Свят, 29-го травня, академію, присвячену 40-річчю смерті Головного Отамана Симона Петлюри та впавшим українським героям. Академія відбулася в залі українського будинку.

Академію відкрив вступним словом заступник голови Відділу ОБВУ, п. Матчак, а п. Я. Деремєнда, голова КУ СУМ, як член української громади в Дарбі, зробив доповідь про ідейну й безкомпромісову боротьбу з ворогами України наших національних провідників — світлої пам. С. Петлюри, Є. Коновальця, С. Бандери та Т. Чупринки-Шухевича.

Реферат в англійській мові прочитав п. В. Лебідь.

Деклямації, присвячені цьому святу, виконала сумівка п. Федорович («Трое імен») та п. Сяків («Не бідні ми»).

Жіночий хор під управою п-на Мельниченка відспівав пісню «Ой, у полі могила», а чоловічий хор під керівництвом того ж п-на Мельниченка відспівав 4 стрілецькі пісні: «Могила», «Ой, сів пугач», «Сй, упав стрілець», та «Над цвинтарем».

На прохання Управи Відділу Панахиду по впавших українських героях відправив 29-го травня в українській католицькій церкві о. д-р Михальський, а 5-го червня в українській автокефальній-православній церкві о. Морозюк.

Присутній



Ірена Рачкович — королева краси
Манчестерського Відділу ОБВУ
в 1965 р.



Зеня Середницька — королева краси
Манчестерського Відділу ОБВУ
в 1966 р.

ДІЯЛЬНІСТЬ ВІДДІЛУ ОБВУ В БЕРІ

Не зважаючи на досить низький кількісний стан членства, наш Відділ намагається дорівняти більшим Відділам якщо не під матеріальним оглядом, то бодай своєю діяльністю.

Вважаю за недоцільне подавати звіти засідань Управ чи говорити про господарську діянку або працю Суспільної Опіки, а хочу зупинитися докладніше на культ-освітніх чинностях.

В січні ц. р. Управа Відділу власними силами відзначила Січневі Роковини у приязності багатолюдної аудиторії, серед якої були посадник міста Бері з дружиною, кілька членів муніципальної ради та цілий ряд інших визначних

англійців. У мистецькій частині програми свята взяли участь репрезентативний хор «Гомін» під високомистецькою диригентурою п. Я. Бабуняка та танцювальний ансамбль «Орлик» під керівництвом маестра П. Дністровика. І хор, і балет своїми високомистецькими виступами дуже захопили публіку й зачарували українським мистецтвом запрошених гостей-англійців, про що вони після закінчення концерту неодноразово підкреслювали.

Вже стало традицією, що Управа Відділу ОБВУ рік-річно влаштовує спільне свячене, чудову великодню трапезу. За неї не раз на зборах Управу лають, мовляв, чому вона не

робить її на самий Великдень, а через кілька тижнів після свят. Відповідь на це коротка — ми, бувші вояки, служили півтора року при війську, потім відсиділи три роки в полоні, тож тепер хочемо танцювати. У згаданій трапезі взяло участь 150 осіб, які опісля танцювали до півночі.

На початку травня (8. 5.) в Бері відбулася Окружна Конференція ОБВУ з участю 22-ох делегатів, на якій було вибрано Окружний Комітет для вшанування 40-річчя з дня трагічної смерті великого сина України Головного Отамана Симона Петлюри. Академія відбулася в Олдгамі, й Управа організувала спільний

виїзд бувших вояків до цього міста, щоб засвідчити нашу комбатантську вірність ідеалам С. Петлюри та щоб одвічний московський ворог знав, що ці вояки зберігають свої традиції, що в них живе бадьорий вояцький дух.

Відзначено також Свято Святого Покрову — Свято УПА. Його програма складалася із вступного слова й доповіді, в яких наголошувалася лицарськість наших далеких предків — княжих дружинників і козаків, — а в пізніших часах Армії УНР та героїчної УПА. Виступив також місцевий жіночий хор, виконавши чотири пісні, а юнацтво СУМ виголошило деклямації до теми свята. Після його за-



Фрагмент із свята Січневих Роковин у Бері. Репрезентативний хор «Гомін» із Манчестеру закінчив концертну частину, і Голова Відділу ОБВУ в Бері п. М. Гайдукевич вручає посадникові міста в подарунок книгу — Рашен опрешен ін Юкрейн.

кінчення відбулася забава, на якій вибрано королевою краси панну Ірену Гавришко, а княжнами п-нн. Ірену Турту й Дарку Ярош.

Управа Відділу ОБВУ була промотором організованої участі українського громадянства м. Бері в XII-му Крайовому Вояцькому З'їзді у Галіфаксі.

Кожного року в листопаді міська управа влаштовує свято героїв і вже сьомий рік із

черги запрошує нашу клітину ОБВУ до участі. Тож Управа Відділу інтенсивно готується до цього свята, а Відділ піде в похід зі своїм власним прапором, який гордо маятиме між різномірними прапорами англійських організацій. Зложений бувшими українськими вояками вінок із червоних маків пишатиметься біля стіп Сенотафу, а місцева англійська преса звітуватиме про нашу організовану участь у святі.

В. Горкуляк

ДВНАДЦЯТИЙ КРАЙОВИЙ ВОЯЦЬКИЙ З'ЇЗД (РЕПОРТАЖ)

Як і попереднього року, цьогорічний Крайовий Вояцький З'їзд, уже дванадцятий за чергою, відбувся на початку жовтня, точніше в суботу, 8. 10. 1966 р., при чому місцем його перебігу на цей раз було гомінке йоркшірське місто Галіфакс.

З'їзд попередили Молебні в наміренні українського вояцтва, відправлені в обидвох місцевих українських церквах — Всч. с. І. Водозьким (УАПЦ) та Преп. о. А. Кузьмою (УКЦ), а о 4-й год. по полудні зі сцени просторої галіфакської залі «Нью Вікторія Голл» попливли могутні акорди українського гимну, виконаного репрезентативним чоловічим хором із Манчестеру «Гомоном» під диригентурою п. Я. Бабуняка, й голови Головної Управи ОБВУ, сотник М. Білий-Карпинець, офіційно відкрив З'їзд, промовляючи обидвома мовами.

Слідувала доповідь інж. Т. І. Кудлика, заступника голови Централі ОБВУ, п. н. «Лиш боротись — значить жити», в якій прелегент, базуючись на історичних подіях і датах, подав присутнім яскравий образ вікової тягlosti українських державницько-військових традицій та накреслив ті кардинальні завдання, які стоять перед нашими вояками у всенародному революційно-визвольному змагу за виборення Української Самостійної Соборної Держави. Доповідь ілюструвалася строфами з поезій Т. Шевченка, І. Франка, Л. Українки, В. Щурата, стрічками творів Уляни Кравченко, висловами св. Євангелиста Івана, князя Ігоря й гетьмана Івана Мазепи та цитатами із праць видатного німецького військового теоретика, Карла фон Клявзевица, була цікаво опрацьована й добре виголошена, тому багатолюдна аудиторія вислухала її з великими зацікавленням й увагою, нагородивши доповідача рясними оплесками.

Усні привіти З'їздові передали слідувачі особи: д-р С. М. Фостун — від Централі СУБ, п. Я. Деремenda — від КУ СУМ, та п-і М. Цебрий — від ГУ ОУЖ.

Писемні привіти, зачитані д-ром С. М. Фостуном, надіслали такі організації, установи й поодинокі особи: Провід ЗЧ ОУН, ген. М. Ка-

пустянський, ЦК АБН, проф. Р. Лісовський, голова СУБ, Українська Інформаційна Служба, УКРада у Великобританії, Крайова Управа Братства кол. Вояків І-ої УД УНА в Німеччині, Союз Українських Ветеранів у Німеччині, Українська Громада в Туреччині, Українська Видавнича Спілка в Лондоні, Спілка Українських Учителів і Виховників у В. Британії, Пласт — К.В.С.М. у В. Британії, Голосна Рада Українського Християнського Руху, Управа Крайового Об'єднання УХР у В. Британії, Фронт Симона Петлюри, Тимчасова Організаційна Управа Союзу Українських Ветеранів у В. Британії, Товариство Сприяння УНРаді, ред. Борис Вітошинський із Парижу, полк. В. Малець, проф. Володимир Шаян, пор. Є. Попівський, п. В. Гоцький із Лондону, Едвард Гіт, лідер Британської Консервативної Партії, В. Ванстон, голова АУТ-ва у В. Британії, майор Сардер Сарджіт Сінг, секретар Об'єднання Індійських Робітників, майор Джон Фокс, почесний член ОБВУ, Росс, шеф поліції м. Рочдейлю, та Лонглілн, голова Відділу АУТ-ва в Тодмордені.

На Вояцькому З'їзді були присутні кореспонденти йоркшірських газет, а писемні привіти наспіли від редакцій слідувачих часописів і журналів: «Дейлі Мейл», «Ді Піпл», «Ді Гардіен», «Дейлі Мірор», «Ньюс оф ді Ворлд», «Галіфакс Кур'єр», «Вумен», «Вумен'с Ріалм», «Вумен'с Оун», «Ді Віклі Ньюс», «Вумен'с Віклі», «Вест Райдінг Ньюс Сервіс» та від «Гранада Телевіжн Лтд» і БіБіСі.

Резолюції XII-го Крайового Вояцького З'їзду, відчитані д-ром С. М. Фостуном і прийняті бурею оплесків, уже були друковані в одному з попередніх чисел «Української Думки».

Мистецька частина програми З'їзду відзначалася дуже великим числом учасників і такою ж великою різноманітністю та включала в собі всі жанри українського народного мистецтва.

Манчестерський чоловічий хор «Гомін» під диригентурою п. Я. Бабуняка відспівав «Ставок заснув» — муз. Д. Котка (сольозаспів п. І. Туешин), «Коломийку» — муз. А. Гнатишина,

«Ой, на горі та жінці жнуть» — муз. О. Кошиця та народню пісню «Розпрягайте, хлопці, коні».

У виконанні чоловічого хору «Дірови» з Брадфорду під диригентурою п. Я. Гаврилюка заля почула дві пісні: «Ой, нема» — муз. М. Лисенка та «Засивистали козаченьки» (обидві при фортепіановому супроводі юнака Я. Шутки).

Хор Юного СУМ із Галіфаксу під диригентурою п. М. Кондрата виступив із маршем «Засяло сонце золоте» — муз. І. Недільського.

З балетних ансамблів користувався величезним успіхом репрезентативний ансамбль КУ СУМ «Крилаті» із Брадфорду під керівництвом відомого балетмайстра-хореографа Остапа Буряка, який продукував на сцені «В'язанку українських народніх танків», а з другою «в'язанкою» виступила танцювальна група Юного СУМ з Галіфаксу під керівництвом п. З. Кочуби.

Інші точки програми включали виступи оркестри Юного СУМ із Гаддерсфілду під керівництвом юнака Сидора («Ку-ку» й «Через місточок») та дует двох сумівок — панни М. Волчанської з Олдгаму й панни І. Гавришко з Бері («В чужинонці загигаю»).

Слід відзначити окремо класичний танок «Поема», — муз. Фібіча, інтерпретований із майстерністю і грацією балетмайстром О. Буряком та його партнеркою Каролею Джонсон під фортепіановий супровід юнака Я. Шутки.

Кульмінаційною точкою мистецької частини програми була поява на сцені паризького квартету — учнів Музично-Драматичної Студії маестра М. Скали-Старицького — Одарки Андрішин, Уляни Чайківської, Данила Ганяка й Василя Відника, — які при майстерному акомпанюменті піаніста Жоржа Вернера з Парижу відтворили оперу «Запорожець за Дунаєм» — муз. С. Гулака-Артемівського.

І полинули чарівні, повні безмежної любови, мелодії арій і пісень Оксани й Андрія, їхніх чудових дуетів, романтичних арій Одарки, гумористично-сварливих дуетів Одарки й Караса та вкінці переливчасто-хвилюючі, то сумовиті, то бризкаючі веселого радости, акорди заключного квартету. Можна лише пошкодувати, що, з огляду на обмежений час, виконавці мусіли скоротити свій триумфальний виступ. Я, особисто, був цілковито протилежної думки: до Оксани, Одарки, Андрія і Караса треба було долучити султана, імама, Селім-Агу, Гасана (того чорномазого, зі шкіри якого, за словами Караса, шиють чоботи), ну й, звичайно, добрі оркестру та хор, і тоді була б повноцінна опера.

Концерт закінчився заключним словом голови Централі ОБВУ, сотн. М. Білого-Карпинця, та сповненим щиро-дружніми висловами й

захопленням виступом посадника м. Галіфаксу. З таким самим захопленням українські вояки вручили Одарці Андрішин і Уляні Чайківській розкішні китиці живих квітів, як вияв безмежної вдячності своїх сердець за участь у мистецькій частині програми Вояцького З'їзду. Шугнули довкіллям зазивні слова Франкового «Не пора» й завіса закрилася.

Дальший перебіг З'їзду вже мав стандартний характер. Після короткої перерви, в тій самій залі розпочалася танцювальна забава, на якій грали оркестри з Олдгаму й Галіфаксу й під час якої ще раз виступили з дуетом два «паризькі соловейки» — Уляна й Одарка, — відбулася розгра лютерії та вибір королеви краси ОБВУ на В. Британію. До конкурсу стало 20 кандидаток-сумівок, як слідує: Катерина Бойко (Ноттінгем, 17½р.), Ніна Чорнуха (Глостер, 18 р.), Стефанія Матійцьо (Мідлетон, 18½р.), Богданна Грабець (Болтон, 17 р.), Віра Ластовецька (Аштон, 17 р.), Геня Собків (Лій, 16 р.), Зеня Середницька (Манчестер, 18 р.), Анна Возьна (Блекберн, 16 р.), Анна Чепіль (Брадфорд, 17 р.), Марія Задвірна (Олдгам, 16 р.), Марія Гамуляк (Волвергамптон, 16 р.), Анна Лісова (Мансфілд, 16 р.), Ольга Мирон (Стокпорт, 16 р.), Анна Кецик (Рочдейл, 17 р.), Леся Бойчук (Ковентрі, 18 р.), Марія Тепчук (Галіфакс, 16 р.), Марія Кисіль (Лідс, 16 р.), Ірка Гавришко (Бері, 17 р.), Марія Гарун (Лестер, 17 р.), і Ліда Келемко (Дарбі, 17 р.).

Дев'ятиособове журі в складі п. Я. Деремени — голова, пань А. Остап'юк, Л. Марків, О. Паращак, Е. Лісон, О. Кіщук та панів П. Дністровика, М. Захарчука і В. Лесюка визначило місця в слідуючому порядку: I — Марія Кисіль (Лідс), II — Леся Бойчук (Ковентрі) і III Ліда Келемко (Дарбі). Нововибрану королеву краси коронувала минулорічна — панна Ліда Лещиншин із Брадфорду.

Дванадцятий Крайовий Вояцький З'їзд підготував спеціальний Організаційний Комітет, складений із чотирьох членів ГУ ОБВУ — сотника І. К. Гвоздика, який був господарем З'їзду, й пп. П. Кіщука, М. Музики й М. Гайви, що керував мистецькою частиною програми й забавою, у тісній співпраці з місцевими Управліннями Відділу ОБВУ й Гуртка ОУЖ та іншими братніми організаціями м. Галіфаксу. Всі вони приклали багато праці, але вона не пішла марно — З'їзд мав дуже успішний перебіг і став спонтанною маніфестацією незламності вояцьких традицій.

До позитивів слід зарахувати й той відрадний факт, що і в мистецькій частині програми З'їзду й у ньому цілком взяла участь молодь, та енергійна молодь, якій українські вояки мусять передати і свій дух, і вояцькі традиції.



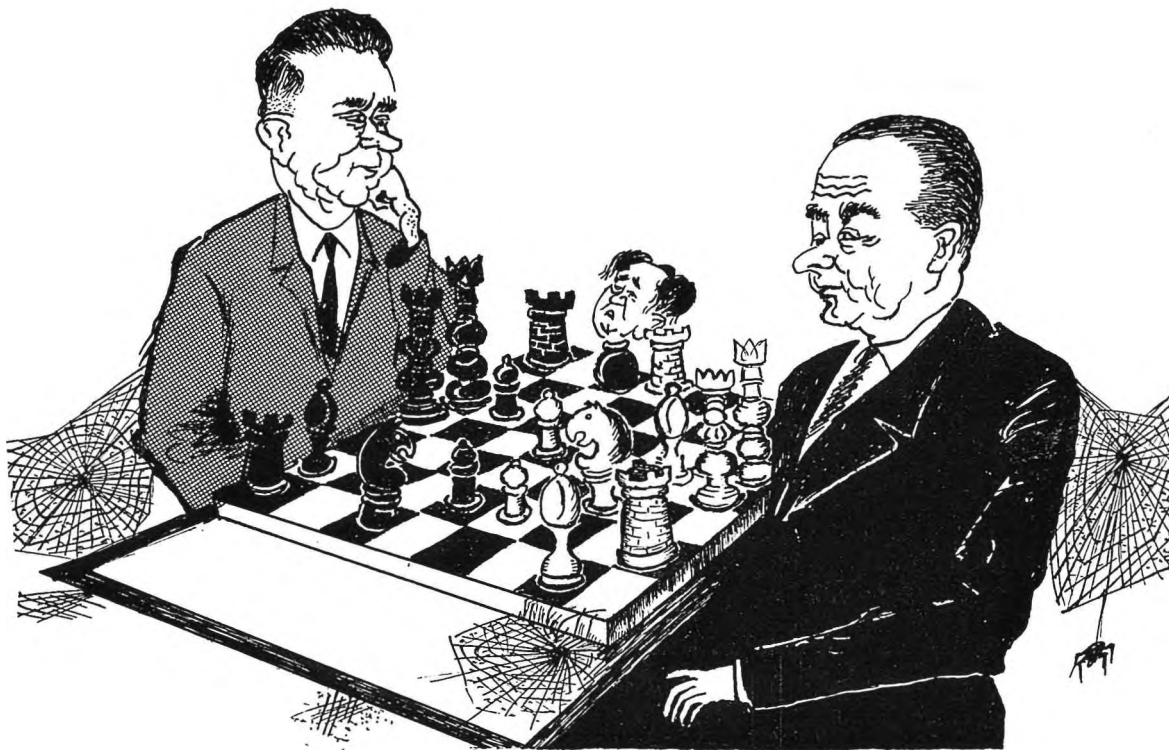
*Вилітає
і жалить
коли
і кого хоче*

РІК 7.

ЛИПЕНЬ — ГРУДЕНЬ 1966

Ч. 14 (15)

ТОМКІВ



ВЕЛИКА ДВІЙКА РОЗІГРАЄ ПАРТІЮ...

Розіграємо нашу партію товаришу Косигін так, щоб ніхто з нас її не виграв і не програв, і покажемо дулю ось цьому нікчемі...

КОМБАТАНТИ

(ФЕЙЛЕТОН)

Якось недавно в редакції «Свободи» редактор Іван Кедрин поставив мені таке формальне запитання:

— Слухайте, колего, чому ви не запишетесь до Об'єднання бувших Вояків-Українців?.. Поскільки мені відомо, ви були колись польським вояком і брали участь в другій світовій війні, тож маєте підставу уважати себе комбатантом.

Я змовчав, нічого не відповів пану редакторові, хоч і він тоді шарпнув дуже наболілу струну в моїй душі, або, іншими словами, заторкнув таку сторінку моєї біографії, яку я бажав би раз і назавжди перекреслити!

Бо з мене, вибачайте на слові, був такий вояк, як... (тут приходить порівняння з фольклору). Відважного вояка Швейка можна б ще назвати героєм, порівнюючи його до мене. То й не диво, що польська великодержавна трісла, мов миляна банька, коли її обороняли такі лицарі, як нижчепідписаний.

Щоправда, мій добрий друг, Микола Понеділок, доблесний бувший боець Красної Армії, твердить, що з нього був ще гірший offerma від мене (гл. його оповідання «Армія»!) А в доказ того наводить такі факти, що він перебігав три рази до німців і раз до американців! Та й ще хвалиться, що за всю «вітчизняну» війну він усього раз випалив із «вінтовки» та й то Пану Богу у вікно.

Ну, я нікуди не перебігав і не «вицофувався» по тій простій причині, що до фронтової лінії взагалі не дійшов. То значить, поки дійшов, «ойчизна» дуба дала. Все ж таки, якби не було, один з половиною рочків прослужив у 55-ому Познанському полку піхоти в Лешні, який то полк (так стояло написано в полковій історії)... «виграв понад сто битв і сутичок, а не програв жадної», — поки цілком не розлетівся.

Службу у цій славній формації я почав у такий спосіб: під час першого ранішнього звіту, коли наша друга сотня тяжких кулеметів витяглась на подвір'ї наструнко, до мене підійшов шеф Урба-

няк, змірив мене критичним поглядом від голови до п'ят і раптом заверещав:

— Рекрут Керніцкі! Де ви носите Паньство Польське?!

Що ж виявилось?.. Що я, збираючись похатцем до звіту, засунув на голову свою т. зв. фуражерку задом дотопу, то ж і державний герб — «оржело» з металевої бляшки був у мене назаді...

В першому опалі я подумав собі, що за такий страшний протидержавний злочин мене на місці розстріляють! Та ні — слава Богу! Шеф Урбаняк ще раз грізно подивився на мене і спитав, яка моя професія «в цивілю».

— Журналіст, пане шефе! — відрапортовую.

— А, дзеннікарж, пся крив! Ну, то дістанете службу по своїй професії.

Дав мені мітлу, відерко й бойовий наказ — помити «убікації» в цілому батальйоні...

Це був один із замітніших моїх подвигів за всю військову кар'єру. Ну, з такими заслугами, звичайна річ, немає чого пхатися між комбатантів... Хіба, що постала б тут, на еміграції, ще одна організація — «Об'єднання бувших offerm». В такому товаристві я навіть кандидував би на пост головного коменданта!

А, покищо, — «не під, братчики, я з вами!»

Не буду я комбатантом!

І кер.

ПРАВДИВЕ ВИЗНАННЯ

Відомий французький поет Шарль Бодлер завжди був у боргах. Одного дня кравець, якому поет довго не сплачував великого боргу, накинувся на нього:

— Хоча б скажіть мені, коли ви заплатите гроші, щоб я міг спати спокійно!

Бодлер подивився із сумом на свого кредитора:

— Любий мій, якщо я вам скажу це, ви зовсім втратите сон!



19 РОКІВ ТОМУ

ХРИСТОС СІ РАЖДЖЕЙІ!

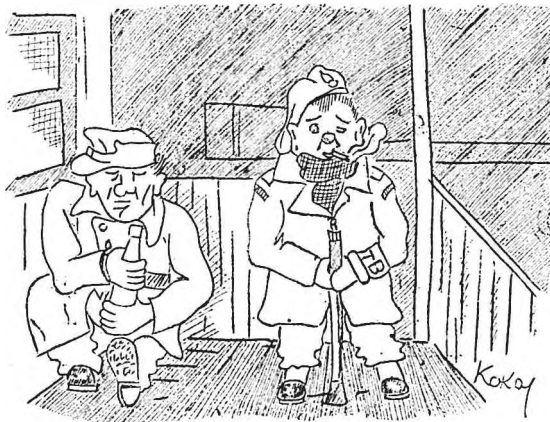
Чесні Ридахторцю! Ну, знайти би ми був хтос тантого Різдва повів, жи ми ше будим съвиткувати й тоте Різдво в легру, — то присейбо бувби му заїхав в морду, а то хто зна, ци ше до другого Різдва нас з легру віпусьце. Шо правда то ни гріх, — али тамті съвита були такой файні, а ек ем екос сі пиришварцував до тріетру, то ми сі здавало цалком, жим дес в дома, так то файні вісїпівували наші дівчета з Рінчїньчїні, гей тоті жейвуренки, або чижики, ци шпаки. Приставели »Гриц« тай »Запурище за Дунайом« бігме, так ми сі того сподобало, жи навит тоті рузїні сїпїви, гульки та танці ми сі снили. Ото раз файні було! Ни знати, ци й того року шос таке буди? — Відав нїи, бо дівчет шос до нас ни приводе, а то бувало тамтого року зара таки пополудни шодне вістоювали силепки а ек сі зевив самухід с кубїтами то їдин з другим так сі на них відивив, ек тиле на нові ворота.

Чувем, жи того року ни буди кутї, відав пшеница ни зародила, ци шо. Би так була наша господарска школа капку померкувала і замїсьць того капарного гороху жи то сі вігнав жабі по колїна, була засїела пшеницу, би ниньки всі ми були мали бодай по лошці кутї, а то дурно хлопці землю рицькали. Воно екос бис кутї ни вігледуйи на Різдво, — борши на Благо-віщїне. Бо нїби, шото за Різдво, ек всюда сухо, а сїнігу ані завидати. О, то бувало в нас файні, али сі душа радуйи. Де тіцько сі подивиш — біло, біло... Досвїта екїим ішов до церкви на восиночни, то аж гискри скакали с під нїг, — так мороз скрипів. Ото було Різдво! Ни знати, ци ше дочикайим того, би знов ек колїс съвиткувати дома? — Ех, нима то такой, ек дома!..

На тотїм кїнчею і зичу виселих съвит, файної забави, щїсливого Нового Року і



Англїйське Різдво...



Українське Різдво...

всього, що си самі зичити. Дай Божи, би ми пришли Різдзєвєні Сьвита вже сьвіт-кували в дома зі своїов цалов фамільюв. Сі вам кланєю — Ваш

Ф и д ь Ю ш к а

Н А К А З,

виданий з нагоди святкового спалення шатра в шоферській Е-чоті.

Наказується всім таборовикам не палити своїх шатер і не робити нічого такого, що таке спалення могло б спричинити, бо звертається увагу, що надворі доволі ще зимно.

1. В зв'язку з тим наказується курити папіроси й тютюн тільки тоді, коли їх немає, а в печах палити ропою із сильною домішкою води. В тому напрямі відбуваються вже здавна експерименти, що доправили вже до блискучих успіхів: ропу вдалося в цілості змінити у воду.

2. Коли в шатрі знайдеться все таки якась запальна людина й пожарові нічого не стане вже на перешкоді, всі повинні бігти до робітничої сотні по лопати й джагани, в якнай-скорішому темпі принести з-над моря піску й гарно зарівняти місце катастрофи, щоб і найменшого сліду не стало.

3. Акцією повинен керувати службовий підстаршина, від якого не вимагається закінчення пожежних курсів.

4. Таборова Пожежна Сторожа зобов'язана також ставитися на місце пожежі!

5. Остерігається, що кожного, хто намагається запалити своє, або чуже шатро, щоб заріти свої змерзлі кості, каратиметься відібранням можливості перебування в таборі.

Майже нечіткий підпис



Шофер: — Ей, Голя-к... Заберіть свого носа, бо не можна проїхати!

Бі.

1947-ий РІК

Старий, згорблений 1946-ий Рік опускає тріумфальну браму нашого табору. Він тепер нікому непотрібен дідок і знайде опіку хіба між українськими погребниками в Америці.

При відході хор. З. Яць змилосердився над стариком і подарував йому свою традиційну палицю, а пор. М. Ельник пам'яткову полотняну торбу, в якій кілька літ переховував свої археологічні здобутки. До неї старичок вложив всілякі документи: обіцянки, можливості, протести, петиції, меморіяли, еміграційні візи та різні передбачені й непередбачені евентуалії...

Ось одна така із студентськими справами. На верху напис: »Студентські мрії«, а в середині графічне зображення кількості студентів нашого табору в поодиноких місяцях. Читаємо:

»Від січня 1946 до квітня — 460 студентів, від квітня до вересня — 200, від вересня до листопада 18, від листопада до кінця грудня — 9 членів Виділу«.

Друга сторінка представляє рух студентів та осередки їхніх студій. На першому місці Больонія, в проєкті 400 студентів, Рим, в проєкті 300, Міляно — в проєкті 200, далі йдуть (в проєкті) Париж, Вінніпег, Торонто й інші. Найбільше студентів вписалося на Таборовий Університет.

Друга течка — це справи еміграційні. Тут довідуємося, що до Канади від'їздить дев'ять тисяч таборовиків, до Північної Америки — вісім, до Парагваю дві, до Аргентини — три тисячі. Досі виїхало:

До Німеччини 500, до Італії 100, до Франції 10, до інших країн 100.

Далі йдуть теки: із шкільними справами, протестами, меморіалами, побажаннями й гратуляціями, а вкінці евентуалії. Тут читаємо:

»Можливе військо, правдоподібний виїзд, певне звільнення, евентуальне сидження ще один рік в таборі«...

*

Посинілий від холоду таборовик відважно витягає останнього засмаленого кекса й з гордістю говорить до свого сусіда:

— Ге, ге!.. Це вже не те, що тамтого року... Тепер в нас **НОВИЙ 1947 РІК!!!**

В ТАБОРІ ГОВОРЯТЬ, ЩО...

Після останнього Концерту Команда Табору сподівається дальших далеко-й дучих полегш. П. Комендант сам на власні вуха чув, як полк. Д. Ольман сказав три рази: — о кей! Сподіємось вкортці вичерпуючого комунікату в цій справі й дальших звільнень до Канади й Америки...

* * *

Іменування пор. Я. Римовича, заслуженого довгомісячного інтенданта, й судді Л. Евицького на таборових кантинярів (не від — кантувати!) ручать, що шафа буде добре й справведливо грати...

* * *

Бувший голова Студ. Громади, пор. Маслій, написав із дороги, що свій вчинок по скінченні студій якось постаріється направити...

АГЕНЦІЯ »ВІД ВУХА ДО ВУХА« ПОВІДОМЛЯЄ, ЩО:

...до табору в Річоне, замість св. Миколи прилетіли бузьки. З того приводу ворожать скору весну й гарні жнива.

...нашим старшинам у Інтернаціональному таборі привіз св. Микола дозволення на відкриття парляменту. Не рішена тільки справа кандидатури прем'єр-міністра.

...з огляду на близький виїзд до Канади, св. Микола приніс нашому хоріві не вимріяні шаравари й вишивані сорочки, але добре скроені фракки й лискучі циліндри.

...оркестра, коли св. Микола давав їй звільнення з табору, відповіла чемно, що їй ще не спішиться.

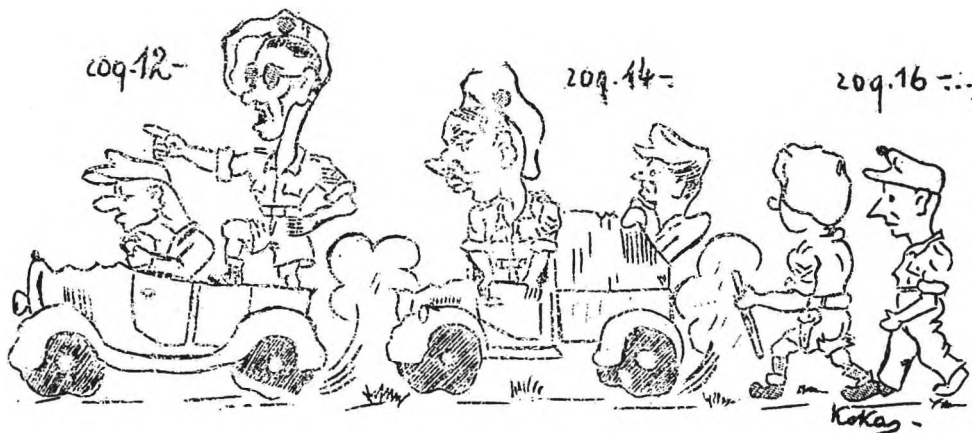
...в наслідок останніх програних змагань наших копунів, св. Микола подарував нашій одинадцятці англійський самоучок копаного м'яча.

...замість довгожданої кози, св. Микола привіз сільсько-господарській школі... осла. Кажуть, що осел був дуже вдоволений із нового товариства.

...в часі присутности св. Миколи в торговельній школі понятні учні вспіли виторгувати у нього більшість подарунків, призначених для табору. Св. Микола заявив директорові, що його ученикам більш ніяка школа не потрібна.

...в ревірі помилково дали св. Миколі, замість вина, напитися йодичи. Святий завважив ще на час цю помилку, усміхнувся ввічливо й сказав: »Дякую за піклування, але я на щастя ревматизму ще не маю«.

НАША СПРАВА НА ДОБРІМ ДОРІЗІ...



Англійці почали з нами дуже рахуватися...

МАТИ ОДЕРЖАЛА ДВІЙКУ

Дівчинці треба було розв'язати кілька задач, які навіть її матері здалися важкими. Наступного дня дівчинка в школі одержала двійку.

Мати була дуже засмучена.

— Нічого, мамо! — втішала її дівчинка. — Ти ж не одна: інші матері також одержали двійки!

ТРАПИЛА КОСА НА КАМІНЬ

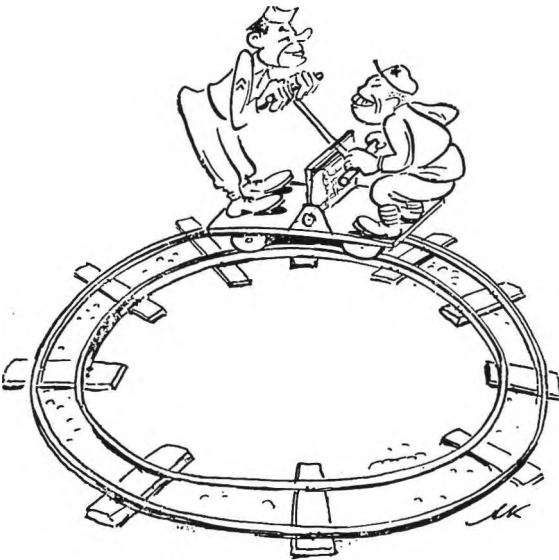
Дружина хотіла хутра. Чоловік хоч не мав грошей, все ж таки купив. Таке не дороге, з фарбованих баранів.

Якось подружжя вийшло на прохід. Була зима, дружина, очевидно, у хутрі. Коли йшли вулицею, напроти них надійшла молода жінка в чудовому хутрі з першорядних мінок.

— Бачиш, — каже дружина до чоловіка, — про таке хутро я мріяла...

Чоловік поглянув на молоду жінку, а потім на свою дружину й сказав:

— Бачиш, а я мріяв про таку жінку...



Війна у В'єтнамі.

СОВЕТСЬКІ ГАРАЗДИ

— Ти коли їдеш на відпустку?

— Не знаю. Чекаю, коли сусіди звернуть чемодан!

ЧЕМНІСТЬ НАШОЇ МОЛОДІ



— Он є вільна ручка, бабусю!

МУДРОЩІ »ОСИ«

Давніші лицарі не боялися нічого, а сьгоднішні лицарі не шанують нічого.

Є зле не мати відваги піти на зустріч із дівчиною, але є багато гірше піти на зустріч і не мати відваги.

За правдиве діло жди в'язниці сміло. Як влізеш між ворони, то вони повтікають.

Дурнота має ту перевагу над мудрістю, що є необмежена.

Перекопати можна тільки розумного.

Коли твій ворог простягне руку до згоди, то добре бережись, бо можеш простягнути ноги.

Велика правда ніколи не стане великою, коли її проповідують малі люди.

Все добре, що можна про когось сказати, люди ховають до некрологу.

Один п'є зі щастя, інший з горя, але як добрий напій, то всім смакує.

З увічливости люди всміхаються в очі, а сміються поза очі.

УРЯДОВА ТАЙНА

— Що це є урядова тайна?

— Це така тайна, що про неї всі знають, лише уряд не знає.

МАЄ БІЛЬШИЙ НІС

— Не розумію, чому де Голь зв'язується з червоним Китаєм?

— А тому, що має більший ніс ніж ти, то й занюхав скоріше, що вариться в політичній кухні...

З ВОЄННИХ НАСТРОЇВ

— Моріц, що ти на те, що президент ЗДА, мабуть, покличе до військової служби резервістів.

— Ну, нехай кличе.

— А ти не боїшся?

— Я? Нічогісінько! Як була перша світова війна, то мій дід утік з Росії до Польщі, як вибухла друга світова війна, то мій тато втік з Польщі до Америки, ну, а тепер на мене черга...



Дипломатам і в пеклі не вгодиш. Усе протестують...

КОЛИ ДУМАЄ:

Коли думає ваша дочка виходити заміж?

Думає вдень і вночі.

ЗА МЕНЕ ДУМАЮТЬ...

Службовець питає колегу:

— Ти вже вирішив, коли й куди поїдеш у відпустку?

— О, це питання ніколи не було для мене проблемою: коли мені їхати у відпустку — завжди вирішує за мене шеф, а куди — дружина...

МУСИТЬ БУТИ СУМНИЙ

Два приятелі зустрілися на вокзалі.

— Чому ти такий сумний?

— Моя дружина їде на місяць до родичів.

— І це тебе так засмучує?

— Ні, якщо в мене не буде такого вигляду, вона ні за що не поїде.

НЕВГАМОВНИЙ ДІД

— Пане директоре, прошу дати мені відпустку через надзвичайну обставину.

— Яку?

— Мушу їхати на похорон моєї бабусі.

— Це у вас уже третя бабуся помирає?

— Що вдієш: мій дід часто женився.

СЕРЕД РИБАЛОК

Подорожній питає риболова:

— Знову нічого?

— Нічого. Цього року навіть найбільші брехуни нічого не впіймали!



— Ти колись говорила, що я є твоїм цілим світом, а тепер вимагаєш розводу?!

— А хіба ти не бачиш, що світ тепер поділився!

ЩО НОВОГО НА КУБІ?

Українець, що перебував у складі советських військ на Кубі, повернувся додому. Дружина питає:

— Що нового на Кубі?

— Новин багато, — відповів чоловік, — а найважливіша та, що Кастро поступає з населенням у той спосіб, що тепер на Кубі уважають Батісту за святого.

ЩИРІСТЬ

В одній школі в Польщі учитель запитав ученика:

— Чому любимо Советський Союз?

— Тому, бо він звільнив нас від німецького ярма, — відповів ученик.

— А чому не любимо Америки?

— Тому, що вона того не зробила!

БАТЬКИ І ДІТИ

— Коли моему синові минуло вісімнадцять років, я дозволив йому курити.

— А що він на це сказав?

— »Спасибі, тату, але я вже два роки тому кинув курити«.

НИНІ ЖИТТЯ БЕЗ ВИГОД

Кравець зробив одяг одному купцеві, але грошей за роботу не дістав. Ходив кілька разів за грішми та безуспішно. Опісля ще й дізнався, що його клієнт збанкрутував. Все ж таки пішов ще раз й каже:

— Пане добродію, заплатіть врешті за зроблений одяг. Я вже змучений ходити до вас на сьомий поверх, по сходах, за тими грішми!

— То що ви хочете, — відповів купець, — щоб я для вашої вигоди перепровадився на партер?

ВЕСЕЛА ПОСМІШКА

Директор театру викликав до себе одного з артистів:

— Це нечуване! Під час учорашньої вистави ви, вмираючи, сміялися!

— Пане директоре, при тій платні, яку я одержую, смерть можна зустрічати лише з посмішкою.

ПЛУТАНИНА

— Тату, — звертається малюк до батька, — наш учитель щось дуже плутає.

— Чому ти так гадаєш?

— Вчора він говорив нам, що два і два — чотири, а сьогодні, що три і один — чотири.

НА НОВОРІЧНІ ТЕМИ

— Ви далі тримаєтеся старого стилю?

І то старого! Перед Новим роком оо. Василіяни перестерігали на проповідях вірних, щоб не йшли на нсворічні забави і не танцювали, бо таким грішникам церква відмовить християнських похоронів.

— Ну, і що?

— Думаю, що в нашій Метрополії залишиться багато непохоронених...

ГОВОРІТЬ ДО МУДРОГО...

— Чому то ти, Петре, так залюбки балакаєш сам зі собою?

— Бо, бачиш, поперше, я люблю говорити до когось мудрого, а, подруге, люблю як і до мене хтось мудрий говорить.

ЗАМАЛЕ ЛИСТЯ

В Каліфорнії туристка питає фермера:

— Скажіть, яке це дерево?

— Фігове.

— Неможлива річ.

— Так, пані, запевняю вас, що фігове.

— Але ж його листя замале на... на райський стрій.